

**T.C.
E G E Ü N İ V E R S İ T E S İ
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**ÜNİVERSİTENİN KENTSEL GELİŞMEDEKİ ETKİSİ:
MUĞLA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Neslihan KARATEPE

Coğrafya Anabilim Dalı

İZMİR

2022

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**ÜNİVERSİTENİN KENTSEL GELİŞMEDEKİ ETKİSİ:
MUĞLA ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Neslihan KARATEPE

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şevket IŞIK

**Coğrafya Anabilim Dalı
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Yüksek Lisans Programı**

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Üniversitenin Kentsel Gelişmedeki Etkisi: Muğla Örneği” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

NESLİHAN KARATEPE

ÖNSÖZ

Bilimsel bir çalışma her ne kadar ortaya çıkan somut bir çıktı olsa da en önemli olan yanı ise insana ait bir süreç olmasıdır. Bu sürecin çıktısı öznel olarak görünebilir ancak bir bütün olarak değerlendirdiğimizde arka planındaki yaşanmışlıkları ve paylaşımlar ile kolektif bir çabanın ürünü ortaya çıkar. Bu noktada bu çalışmada görünenin arkasında, bu noktaya gelmemde üzerimde ve bu çalışmada emeği olan, teşekkürü borç bildiğim değerli insanlara burada değinmek istiyorum.

Lisans eğitiminden mezun olalı uzun yıllar olmuş, heybesine bir şeyler koymaya çalışmış, kimi yerde başarılı olmuş kimi yerde savrulmuş ve uzun yıllar özel sektördeki yorucu tempolu çalışma hayatında boğulmuş bir halde çıkış yolu ararken Ege Üniversitesi Coğrafya bölümü benim karşımda bir umut ışığı olarak doğdu. Yüksek lisans mülakatları için kapısından girdiğim ilk günkü heyecanımla bugün bu tezi bitirmiş olmak benim için gurur verici. Bu noktada alan dışından olmama rağmen beni bir “sosyal bilimci” olarak gören, bana güvenen ve bu bölümde yüksek lisans yapmamı uygun gören sayın Doç. Dr. Arife Karadağ, sayın Prof. Dr. Gözde Emekli ve aynı zamanda tez danışmanım olan Sayın Prof. Dr. Şevket Işık’a teşekkürlerimi iletmek isterim.

Yüksek lisans tezleri öğrenciler için akademik hayatın penceresine açılan ilk aşamadır. Bu açıdan tez çalışmasına başlarken konu seçiminden tezin yönetilmesine kadar her anlamda beni teşvik eden, cesaretlendiren, beni her zaman anlayışla karşılayan tez danışmanım çok değerli Prof. Dr. Şevket Işık’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışma hayatı ile eş zamanlı yürüttüğüm bu tez sürecinin dünyamızı saran pandemi ile de aynı anda denk gelmesi benim için epey zorlayıcı bir süreç oldu. Bu noktada danışmanımın değerli destekleri bu süreçteki savrulmamın önüne geçti.

Bu tezi yazarken o tez kapsamında yaptığım okumaların yanı sıra bu zamana kadar heybemde biriktirdiklerimi de yansıtmaya çalıştım. Akademik hayatın zehrinin bana ilk olarak aşılandığı yer, lisans eğitimimi aldığım Marmara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi bölümüdür. Bana araştırmacı ruhunu işleyen, her zaman sosyal gerçekliğin peşinde olmayı gösteren sayın hocam Doç. Dr. Berna Güler’e özellikle teşekkür etmek istiyorum. Kendisinin öğretileri bu tezi yazarken en büyük motivasyonum olmuştur.

Yüksek lisans yolculuğuna beraber çıktığım, bana her anlamda destek olan beni dinleyen ve sağaltan çok değerli arkadaşım Tuğçe Berfım Tunç’a özel teşekkürü borç bilirim. Kendileri çok uzakta olmasına rağmen telefon konuşmaları ile beni sürekli cesaretlendiren, bakış açımı geliştiren değerli arkadaşlarım Elif Tuğba Şimşek, Emre Kalu ve Gürkan Kodaş’a teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca her zaman peşinden gittiğim ve örnek aldığım değerli abim Ramazan Karatepe’ye teşekkür ederim. En büyük teşekkürü ise çok istemiş olmalarına rağmen kendilerinin eğitim hayatı sekteye uğratılmış sevgili aileme; annem Emine Karatepe’ye ve babam Ali Aclan Karatepe’ye borçluyum.

Son teşekkürü de her zaman yanımda olan Erkan Demir’e borçluyum. İyi ki varsın.

Neslihan KARATEPE

ÖZET

Günümüzde üniversiteler, eğitim işlevlerinin yanı sıra kentlerin ekonomik gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Üniversiteler, kuruldukları yerde ekonomik, mekânsal ve toplumsal ilişkilerde ortaya çıkardığı dönüşümlerle kentlerin gelişmesinde anahtar kurumlardan birisi olarak görülmektedir. Kapitalizmin mekânsal yansımasından biri olan kentler, sermayenin birikim mekânıdır. Kentsel gelişme, kentsel yapılı çevrenin sürekli dönüşmesi ile oluşmuş ve kapitalizmin içinde bulunduğu krizden çıkış için önemli bir olgu haline gelmiştir. Bu çerçevede kentler için üniversiteler, bulundukları yerde kapitalist gelişimin sağlanmasında başat aktör konumunda olmuştur. Özellikle küçük-orta ölçekli kentlerde üniversitenin kent üzerinde ortaya çıkardığı dönüşümler çarpıcı olmaktadır.

Muğla'nın kentsel gelişiminde üniversitenin etkisini inceleyen bu çalışmada, nüfus yapısı, kentin alansal gelişmesi ve konut piyasası üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın mekânsal ölçeğini ise, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin ana yerleşkesinin bulunduğu Muğla kent merkezi oluşturmaktadır. Çünkü üniversitenin öğrenci sayılarının yerleşkelere göre dağılımını incelediğimizde öğrenci nüfusunun büyük çoğunluğunun kent merkezinde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, üniversitenin Muğla kent nüfusunun üniversitenin kurulmasından artışlar yaşandığını ancak elimizde bulunan verilerin eksikliğinden dolayı bunun üniversitenin doğrudan etkisi olduğu saptanamamıştır. Diğer taraftan kentin alansal büyümesindeki tarihsel arka planı incelediğimizde, üniversitenin doğrudan etkisinin görüldüğünü söylemek mümkündür. Bu açıdan kentte yeni mahalleler ortaya çıkmış, köy fonksiyonuna sahip olan yerleşmelerin kentsel fonksiyonlar edindiği görülmüştür. Bununla ilişkili olarak da kentin konut piyasası değerlendirdiğimizde, üniversitenin etkisi ile konut piyasasında niceliksel olarak artış yaşandığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda üniversite nüfusunun talebinin, konut piyasasını niteliksel anlamda da dönüştürdüğü görülmüştür. Sonuç olarak üniversitenin Muğla'nın kentsel gelişiminde başat bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Muğla, kentsel gelişme, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ABSTRACT

Universities play a significant role in urban economic development and their education functions. Universities are accepted as one of the key institutions in the development of cities with the transformations they bring in the economic, space, and social relations in which they are established. Cities, the smallest spatial reflection of capitalism, are the space for capital to accumulate. Urban development has been shaped by the continuous transformation of the built urban environment and has become an important phenomenon to emerge from the crisis of capitalism. In this context, the cities' universities were the main actors to ensure capitalist development in their location. In particular, in small and medium-sized towns, the changes made by the university in the city are striking.

In this study, which examines the effect of the university on the urban development of Muğla, the population structure, the city's spatial development, and the housing market is evaluated. The spatial scale of the study is the downtown of Muğla, where the main campus of Mugla Sıtkı Koçman University is located. Because when we examine the distribution of the number of students of the university, according to the campuses, it has been determined that the majority of the student population is in the city center. As a result of the evaluations, it has not been determined that the Muğla city population of the university has increased since the establishment of the university, but due to the lack of data we have, it has not been determined that this is a direct effect of the university. On the other hand, when we examine the historical background in the spatial growth of the city, it is possible to say that the direct effect of the university is seen. In this regard, new neighborhoods emerged in the city, and it was seen that settlements with village functions gained urban functions. In that regard, when we were assessing the city's housing market, it was determined that there was a quantitative increase in the housing market with the university effect. At the same time, it was observed that demand from the academic population transformed the housing market in a qualitative sense. The university thus plays a key role in the urban development of Muğla.

Keywords: Muğla, urban development, Muğla Sıtkı Kocman University.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	x
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Ortaya Çıkışı ve Sorunsalı	3
1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Sınırlılıklar	4
1.3. Konuyla İlgili Yapılmış Literatür ve Değerlendirmesi	7
2. BÖLÜM ÜNİVERSİTELERİN YARATTIĞI ETKİLER.....	10
2.1. Üniversite ve Kent İlişkisi	10
2.2. Üniversitelerin Kentler Üzerindeki Etkileri.....	14
2.2.1. Üniversitelerin Ekonomik Etkileri	15
2.2.1.1. Harcama Etkisi.....	16
2.2.1.2. İstihdam Etkisi	17
2.2.2. Kentlerin Nüfus Yapısı ve Nüfus Hareketlerine Etkileri	17
2.2.3. Kentlerin Alansal Büyümesi Üzerindeki Etkileri	18
2.2.4. Konut Piyasasına Etkileri.....	19
2.2.5. Üniversitelerin Sosyo-Kültürel Etkileri	20
3. BÖLÜM TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERİN GELİŞİM SÜRECİ VE ETKİLERİ. 22	
3.1. Modernleşme ve Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Cumhuriyet Döneminde Üniversitelerin Kuruluş Süreci.....	22
3.1.1. Birinci Dönem Üniversiteler (1923-1950).....	23
3.1.2. İkinci Dönem Üniversiteler (1951-1987).....	26
3.1.3. Üçüncü Dönem Üniversiteler (1988-1994).....	30
3.1.4. Dördüncü Dönem Üniversiteler (1995-2008).....	33
3.1.5. Beşinci Dönem Üniversiteler ve Sonrası (2009-Sonrası)	36
4. BÖLÜM: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ’NİN KURULUŞU VE ÖĞRENCİ SAYILARININ DAĞILIMI.....	48
4.1. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi	48
4.2. Muğla Üniversitesinin Öğrenci Sayısının Gelişimi	52

4.3. Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Yerleşim Yerlerine Dağılımı	52
5. BÖLÜM: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ'NİN MUĞLA'NIN NÜFUS VE KENTSEL GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	58
5.1. Üniversitenin Muğla Kent Nüfusu Üzerindeki Etkileri	58
5.1.1. Muğla Kenti Nüfusunun Gelişimi	58
5.1.2. Nüfus Artış Hızının Mahalleler Düzeyinde Gösterdiği Farklar	62
5.1.3. Kötekli Nüfusu	65
5.1.4. Göçler Üzerindeki Etkisi	67
5.1.5. Yaş Yapısındaki Değişimler	68
5.2. Üniversitenin Muğla Kentinin Alansal Büyümesindeki Rolü	70
5.2.1. Kentin Dönemlere Göre Alansal Gelişimi	70
5.2.1.1. Osmanlı Dönemi	71
5.2.1.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarından 1990'lara Kadar Uzanan Dönem.....	73
5.2.1.3. 1990'lardan Günümüze	77
5.2.1.4. Yeni Gelişme Alanları ve Fonksiyonel Değişim	79
5.3. Üniversitenin Konut Piyasası Üzerindeki Etkisi.....	83
5.3.1. 1992'den Günümüze Yeni Yapılan Konutların Sayısındaki Değişim	84
5.3.2. Üniversitenin Kiralık Konut Piyasası Üzerindeki Etkileri.....	89
5.3.2.1. Kiralık Konut İlanlarının Dağılımı	89
5.3.2.2. Kiralık Konutların Oda Tipine Göre Dağılımı	91
5.3.2.3. Kiralık Konutların Yaş Dağılımı.....	94
5.3.2.4. Kiralık Konutların Eşyalı-Eşyasız Olma Özelliği	97
SONUÇ VE TARTIŞMA	101
FOTOĞRAFLAR	109
KAYNAKÇA	121
ÖZGEÇMİŞ.....	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Üniversitenin sosyo-ekonomik etkilerinin sınıflandırılması.....	14
Tablo 2: Göç etme nedenlerine göre iç göçler (2011).....	18
Tablo 3: Birinci dönem (1923-1950) Devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih il ve bölgeler...	25
Tablo 4: İkinci dönem (1951-1987) Devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih il ve bölgeler.....	28
Tablo 5: İkinci dönem (1951-1987) Vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler	30
Tablo 6: Üçüncü dönem (1988-1994) Devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler....	32
Tablo 7: Üçüncü dönem (1988-1994) Vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler ..	32
Tablo 8: Dördüncü dönem (1995-2008) Devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler	35
Tablo 9: Dördüncü dönem (1995-2008) Vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler	36
Tablo 10 : Beşinci dönem (2009-Sonrası) Devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler	39
Tablo 11: Beşinci dönem (2009-Sonrası) Vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler	40
Tablo 12: Türkiye’de Devlet ve Vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)	44
Tablo 13: Türkiye’de yükseköğretimdeki örgün öğrenci sayısının değişimi.....	46
Tablo 14: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi fakülte, yüksekokul öğrenci alım yılı.....	49
Tablo 15: 2019-2020 Öğretim döneminde Muğla Üniversitesi bünyesindeki eğitim kurumlarının dağılımı	54
Tablo 16: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre dağılımı	56
Tablo 17: Muğla nüfus dağılımı (1975-2019).....	60
Tablo 18: Muğla merkez ilçesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı	67
Tablo 19: Merkez ilçe nüfusunun nüfusa kayıtlı olunan ile göre dağılımı	68
Tablo 20: Muğla Merkez İlçe nüfusunun yaş gruplarına dağılımdaki değişimler (1990-2019)	69
Tablo 21: Kötekli nüfusunun yaş gruplarına dağılımı (1990-200)	70
Tablo 22: Kötekli’de 6 ve daha yukarı yaşta nüfusun son bitirilen eğitim kurumuna göre dağılımı (1990-2000).	70
Tablo 23: Muğla’da yapı kullanma izin belgesi alan yapıların özellikleri	85
Tablo 24: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların, daire sayılarına göre oransal dağılımı	86
Tablo 25: Muğla kentinde mahalle bazında kiralık ilan sayısı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).....	90
Tablo 26: Muğla kentinde kiralık konutların oda tipine göre dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).....	92
Tablo 27: Muğla kentinde mahallelerdeki kiralık konutların yaşlarına göre oransal dağılımı. (15 ve daha genç kiralık konutları kapsamaktadır)	96
Tablo 28: Eşyalı kiralık ilanların mahallelere göre dağılımı.....	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Birinci dönem (1923-1950) kurulan üniversitelerin dağılımı.....	25
Şekil 2: İkinci dönem (1951-1987) kurulan üniversitelerin dağılımı	29
Şekil 3: Üçüncü dönem (1988-1994) kurulan üniversitelerin dağılımı	31
Şekil 4: Dördüncü dönem (1995-2008) kurulan üniversitelerin dağılımı.....	34
Şekil 5: Beşinci dönem (2009-Sonrası) kurulan üniversitelerin dağılımı.....	38
Şekil 6: Türkiye’de üniversitelerin türlerine göre niceliksel dağılımı	42
Şekil 7: Türkiye’de Devlet ve Vakıf üniversitelerinin sayısal gelişimi.....	43
Şekil 8: Türkiye’de Devlet üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)	44
Şekil 9: Türkiye’de Vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)	45
Şekil 10: Türkiye’de Devlet ve Vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı.....	45
Şekil 11: Türkiye’de yükseköğretimde örgün öğrenci sayısı	47
Şekil 12: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin Muğla kenti içindeki konumu ve Kötekli Yerleşkesi	51
Şekil 13: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin yıllara göre toplam öğrenci sayısı	52
Şekil 14: 2019-2020 Öğretim döneminde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşim yerlerine dağılımı.	55
Şekil 15: Muğla Üniversitesi’nde öğrenim gören ön lisans ve lisans öğrencilerin ilçelere dağılımı (2019-2020). Kaynak: YÖK İstatistik verileri kullanılarak hazırlanmıştır	55
Şekil 16: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre sayısal dağılımı.	57
Şekil 17: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre oransal dağılımı	57
Şekil 18: Muğla kentinin nüfus miktarındaki değişim (1975-2020)	60
Şekil 19: Muğla kentinin nüfus artış hızları (1975-2019) (binde).....	61
Şekil 20: Muğla kenti nüfus artışının merkez ilçe ve il nüfus artışıyla karşılaştırılması (1975-2019).....	62
Şekil 21: Muğla kenti mahalle bazlı nüfus artış hızı (binde).....	64
Şekil 22: Kötekli, Yeniköy ve Karamehmet mahallerindeki nüfus artışının, Muğla kenti ve merkez ilçe nüfus artışları ile karşılaştırılması	65
Şekil 23: Kötekli mahallesinde nüfus gelişimi	66
Şekil 24: Kötekli mahallesi ve Muğla kenti yıllık ortalama nüfus artış hızlarının karşılaştırılması.	66
Şekil 25: 2004 ve 2020 Uydu görüntülerine göre Kötekli ve Yeniköy yerleşim alanı.....	82
Şekil 26: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapılarıdaki toplam daire sayısındaki değişim..	85
Şekil 27: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların, daire sayılarına göre oransal dağılımı.	87
Şekil 28: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların kat sayısındaki değişim	88
Şekil 29: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapılarda, ortalama daire sayısındaki değişim.	88
Şekil 30: Muğla kentinde kiralık konutların mahallelere göre oransal dağılımı.	90
Şekil 31: Muğla kentinde kiralık dairelerin oda tipine göre oransal dağılımı.	91

Şekil 32: Kötekli mahallesindeki kiralık konutların, Muğla kenti kiralık konut tipleri içindeki payı	93
Şekil 33: Kötekli mahallesinde kiralık konutların, konut tipine göre dağılımı.	93
Şekil 34: Muğla kentinde kiralık konutların yaşlarına göre oransal dağılımı.....	94
Şekil 35: Muğla kentinde 15 yıl ve daha genç kiralık konutların mahallelere oransal dağılımı.	95
Şekil 36: Muğla kentinde mahalle bazında 15 yıl ve daha genç kiralık konutların oranı.....	96
Şekil 37: Muğla kentinde kiralık konutların eşyalı-eşyasız olma özelliklerine göre dağılımı. ..	97
Şekil 38: Muğla kentinde eşyalı kiralık dairelerin mahallelere oransal dağılımı.	99
Şekil 39: Muğla kentinde, kiralık konut ilan sayısı yüksek olan 5 mahallede eşyalı dairelerin oranı.	99

KISALTMALAR

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

BYKP: Beş Yıllık Kalkınma Planı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

IMF: Uluslararası Para Fonu

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

KOBİ: Küçük Orta Büyük İşletme

MSKU: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

YY: Yüzyıl

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Üniversiteler kurulduğu günden itibaren, temel misyonlarının yanında bulundukları yerde önemli etkilerde bulunmuşlardır. Bu etkiler üniversitenin bulunduğu kentin ölçeğine göre değişiklik göstermiştir. Özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde bu etkiler daha görülür bir şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de üniversiteler kurulduğu yıldan itibaren kentlerin gelişmesinde önemli bir aktör olarak görülmüştür. Öyle ki üniversiteler siyasi partiler tarafından çoğu zaman bir seçim vaadi olarak bile inşa edilmiştir. Özellikle ilk dönemlerde geri kalmış bölgelerin “kalkınmasında” üniversiteye çok önemli roller atfedilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında kapitalist gelişmenin sürekliliğinin sağlanması için uygulanan ekonomi politikalarla, toplumsal yapıda köklü değişimler yaşanmıştır. Bu değişim toplumsal yapıdaki her sınıfı farklı etkilemiştir. Türkiye’de tarımda makineleşme ve modernleşme, geleneksel toprak sahipliği rejiminde yaşanan değişim, topraksızlaşma ya da toprakların belli elde toplanması vb. gelişmeler bu yıllarda iç göçü ortaya çıkarmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 2009:14). İç göç ilerleyen yıllarda giderek artan bir olgu haline gelmiştir. Köylerden göç eden nüfus kentlerin yoksul ve ucuz iş gücünü oluşturmuştur. Bunun doğrudan sonuçlarından birisi ise çarpık kentleşme olarak ortaya çıkmıştır.

1980 sonrası ise Türkiye ekonomisinde yapısal reformlar, Dünya Bankası, IMF ve Avrupa Birliği gibi küresel aktörlerin uyum programları kapsamında çeşitli reformlar yapılmıştır. Bu süreçte de tarımsal yapıdaki dönüşüm sonucunda önceki yıllarda olduğu gibi kırlardan kente göç hızla ilerlemiştir. Göçün kırdan kente olmasının yanında Türkiye’deki en önemli özelliği ise doğudan batıya olarak özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere doğru olmasıdır (Işık, 2005:60). Bu dönemde yaşanan göçler özellikle sanayi ve turizm (Işık ve Zoğal, 2017:71) gibi ekonomik faaliyetler çerçevesinde bir kentleşme modelini ortaya çıkarmıştır (Işık, 2005:58).

İç göçün ve kentleşme hareketinin batı yönünde ve büyük şehirlere yönelik olması bölgesel gelişmişliğin eşitsiz olduğu endişesini beraberinde getirmiştir. Bu görüşün öncülüğünde Türkiye’de hızlı bir üniversiteleşme süreci başlamıştır. 1992 yılında bir gecede 23 üniversite kurulması ile başlayan bu süreç, üniversitesiz bir il kalmayana kadar

devam etmiştir. Üniversiteler bu kentlerde sosyal, ekonomik, mekânsal değişimleri ve dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Bu üniversiteler yerel aktörler ve devlet tarafından bir kalkınma aracı olarak görülmüştür. Bu anlamda Türkiye’de kentleşme olgusuna üniversitelerin de farklı bir boyut getirdiği görülmüştür. Özellikle Muğla, Çanakkale, Isparta ve Afyonkarahisar’daki üniversiteler, içinde yer aldıkları kentlerin kentleşme sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır (Işık, 2005:59).

1980’li yıllarda etkileri başlayan neoliberalizm, ekonomik alanın dönüştürülmesinin yanında sosyal anlamda da bu politikalar ekseninde bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm üniversite çalışmalarını da üniversite sanayi iş birliği ve inovasyon çevresinde yoğunlaşmasına yol açmıştır (Toprak, 2017:51). Üniversitelerin sosyal ekonomik etkilerine dair literatür; harcama ve istihdam etkileri ve mekânsal etkileri çerçevesinde toplanmıştır. Türkiye’de üniversitelerin kentleşme ve kentler üzerindeki farklı etkilerini inceleyen çalışmalar özellikle 2006 yılından itibaren artmaya başlamıştır.

Üniversitenin kentsel gelişme üzerindeki rolünü inceleyen bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü çalışmanın girişi oluşturmaktadır. Burada çalışmanın ortaya çıkışına, sorunsalına, yöntemine ve konu ile ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın teorik kısmı olan üniversitelerin etkisi ele alınmıştır. Bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlıkta üniversite ve kent ilişkisi incelenirken; ikinci alt başlıkta üniversitenin etkilerine yer verilmiş ve bu kapsamda üniversitelerin ekonomik etkileri ile kentlerin gelişimi, nüfus yapısı, konut piyasası ve sosyo-kültürel etkileri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise tarihsel perspektiften yola çıkarak, Türkiye’de üniversitelerin kuruluş ve gelişim sürecini dönemin özgün koşulları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Dördüncü ve beşinci bölüm ise araştırmanın mekânsal ölçeğini oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin tarihsel gelişimi ve öğrenci sayısındaki artış üzerinde durulmuştur. Beşinci bölümde ise Muğla’nın kentsel gelişimi, ikincil veriler üzerinden değerlendirilmeye çalışılmış; üniversitenin Muğla kentinin nüfusu, alansal büyümesi ve konut piyasası üzerindeki etkileri incelenmiştir. Son olarak da sonuç ve tartışma bölümüne yer verilmiştir.

1.1. Çalışmanın Ortaya Çıkışı ve Sorunsalı

Üniversitenin temel misyonunu eğitim ve araştırma oluşturmaktadır. Ancak üniversiteler zaman içinde, bulundukları kentte; sanayi, ticaret, turizm ve hizmet sektörleri gibi ekonomik faaliyetlerde etkide bulunurlar. Bugün gelinen noktada ise, üniversite tarafından yürütülen faaliyetler, çok geniş alan kaplamaları, istihdam yaratmaları ve geniş harcamaları ile temel misyonunun da ötesinde birçok işlevi yerine getiren kompleks bir yapıya dönüşmüşlerdir (Felsentein, 1996:1544).

Üniversiteler ile ilgili akla gelen en önemli etkiler öncelikle ekonomik etkilerdir. Ancak kentlerin mekânsal dönüşümünde de çok önemli bir güce sahip olduğunu söylemek mümkündür. Üniversite kampüslerinin çok geniş alanlar kaplaması ve bünyesinde barındırdığı fakülte, yönetim binaları, araştırma merkezleri, konferans salonları, hastane, öğrenci yurtları, spor alanları gibi fiziksel unsurlar ile şehrin görünümünde dikkat çekmektedir. Fiziksel görünümünde dikkat çekici olması, daha kolay fark edilebilir yönünü meydana getirmektedir. Diğer taraftan, üniversiteler eğitim kurumu olmasının yanında bulunduğu kentin en önemli istihdam sağlayıcısı konumunda da bulunurlar. Bu açıdan, üniversitenin bulunduğu kentler çekim merkezi olmaktadır. Bu kadar geniş alan kapsayan üniversitelerin, bulunduğu yakın çevresini öğrencilerin ve personellerin ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmesi kaçınılmazdır (Cortes, 2004:357).

1990 yılından sonra Türkiye’de üniversite ve öğrenci sayılarında önemli artışlar yaşanmıştır. 1950 öncesinde sadece İstanbul Üniversitesi, İTÜ ve Ankara Üniversitesi varken, 2008 yılına geldiğimizde üniversitesiz il kalmamış hatta bazı illerde birden fazla üniversite kurulmuştur. 2008 yılında 94 olan üniversite sayısı, 2019-2020 öğretim yılında geldiğimizde 206’ya (129’u devlet, 73’ü vakıf, 4’ü vakıf MYO) ulaşmıştır (<https://istatistik.yok.gov.tr/>). Üniversite sayılarının artmasına paralel olarak öğrenci sayısı da katlanarak artmıştır. 1975-1976 öğretim yılında Türkiye’de örgün öğretimde 232 bin civarında olan öğrenci sayısı, 2019-2020 öğretim yılında örgün öğretimdeki öğrenci sayısı 3,3 milyonu geçmiştir. Bu sayıya lisansüstü öğrencileri de dahil edersek eğer 3,8 milyon öğrenci sayısına yaklaşmaktadır.

Üniversiteler ile ilgili yapılan çalışmalar, bu kurumların kentte mal ve hizmet satın alma, istihdam yaratma, işletme, inşa etme, işgücünü geliştirme, ağ kurma ve gayrimenkul geliştirme gibi önemli büyük etkiler yarattığını göstermektedir (Cortes,

2004:369). Bu etkilere ilişkin literatürün, genel olarak ekonomik etkiler üzerinde yoğunlaştığı; üniversitelerin harcama ve istihdam konusunda doğrudan ve dolaylı etkileri bu literatürün ana eksenini oluşturduğu görülmektedir (Toprak ve Işık, 2018:92).

Türkiye’de üniversitelerin etkileri üzerine yapılan çalışmaların da büyük çoğunluğunun harcama ve istihdam etkisi üzerinde olduğu görülmüştür. Bunun dışında az sayıda çalışma mekânsal etkiler üzerine odaklanmıştır. Üniversitelerin kentlerin gelişimine olan etkilerini inceleyen araştırmalardaki bu boşluk dikkate alınarak, bu araştırmada, 1992’de Muğla’da kurulan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin, Muğla kentinin gelişmesindeki rolü incelenecektir. Bu çerçevede ilk olarak üniversitenin Muğla kentinin nüfus miktarı, nüfus artışı, nüfus hareketleri ve yaş yapısında ne gibi değişimler yarattığı sorusuna yanıt aranacaktır. Araştırılacak bir diğer önemli konu ise üniversitenin, Muğla kentinin alansal gelişiminde nasıl bir rol üstlendiği, konut üretiminde ve konut piyasasında nasıl bir etkiye sahip olduğudur.

Bu çerçevede şu sorulara cevap aranacaktır:

- Üniversite’nin kurulması Muğla kentinin nüfusunda (miktar, artış hızı, göç ve yaş yapısı) ne derece etkili olmuştur?
- Üniversite’nin kurulması, kentin fiziksel gelişiminde nasıl bir rol oynamıştır?
- Üniversite’nin kurulması, kentte konut üretiminde etkili olmuş mudur? Olduysa yeni konut üretim alanları ile Üniversite kampüsünün konumu arasında bir ilişki var mıdır?
- Üniversite kampüsünün yakın çevre üzerindeki etkileri, kentte düalist bir yapı yaratmış mıdır?

1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Sınırlılıklar

Bu çalışmanın ana konusunu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin kentsel gelişme üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Bu çerçevede temel amacımız, kentlerin gelişmesinde önemli unsurlardan olan üniversitelerin, kentlerin nüfus, alansal büyümeleri ve kiralık konut piyasası üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ve nasıl mekânsal dönüşümler yarattığını Muğla örneğinde ortaya koymaktır. Hipotezim ise; üniversitenin bulunduğu kentteki mekânsal dönüşümünü hızlandırdığı ve kentin sosyal ve ekonomik olarak

dönüşümüne yol açtığıdır. Bu çalışmayı yaparken karşılaştığım en önemli sınırlılık ise çalışmanın ampirik kısmıdır. Dünya olarak içinde bulunduğumuz Covit-19 Pandemi koşulları ve karantina uygulamaları nedeni ile çalışmaya başlarken üniversite öğrencileri ve yerel halk ile yapılması planlanan anket, nitel görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle çalışmanın yöntemini literatür taraması ve ikincil veriler oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, üniversitenin kentsel gelişimi üzerindeki etkisini anlamaya çalışırken, “eleştirel gerçeklik” yaklaşımı kullanılmaya çalışılacaktır. Bu yaklaşım Roy Bhaskar tarafından ortaya atılmış ve Adam Sayer gibi temsilcileri tarafından da geliştirilmiştir. Bu yaklaşım olaylar ve yapılar arasında bir ilişkisellik ortaya koymaya çalışır. Bu noktadan hareketle eleştirel gerçekçi kuram genellemeler yapmak yerine, gözlenen olayların arkasında keşfedilmesi gereken yapılar ve bunlara ait güç ilişkileri olduğunu kabul eder (Erendil, 2001:92).

Bu yaklaşıma göre “*Bilgi bağlam bağımlıdır, tarihseldir ve zaman/mekândan arındırılmış mutlak bilgi olanaksızdır*” (Bhaskar’dan akt Erendil, 2001:93). Bu kuramda temelde bir yapı çözümlemesi yapılmaktadır. Bu yapılar ise, birbirleri ile içsel bağı olan nesne ve pratiklerden oluşan kümeler olarak tanımlanmaktadır. Bütün bunlar arasında ise nedensel bir bağ bulunmaktadır. Böylece, yapıyı oluşturan nesnelerin yapısında bir değişiklik olursa olaylar düzlemi de değişecektir (Erendil, 2001:94)

Eleştirel gerçekçi kuram, yapıyı oluşturan nesneler arasında güç ilişkilerinin olabileceğini ileri sürer. Bu ilişki zaman ve mekân bağımlıdır. Yapıları oluşturan nesneler sürecin içinde aktif olarak vardır ve yapıları hem yeniden üretirler hem de gücü oranında dönüştürürler (Bhaskar’dan akt. Erendil, 2001:96). Bu açıdan bu çalışmada kentsel gerçekliği anlamak adına, üniversite kent ilişkisinde farklı zaman bağlamlarında ve farklı hiyerarşik güce sahip yapıların ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada Muğla’da kentsel gelişmenin etkisinde bağlam bağımlı yapılar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle; Muğla’nın kentsel gelişmesinde üniversite, nüfus yapısı ve konut piyasası bağlam bağımlı yapıları oluşturmaktadır. Bu yapılar yerel düzeyde çeşitli dinamikler sonucunda ortaya çıkan, tarihsel ve olumsal yapılanmaları içerir. Bu nedenle, çalışmanın bütününde kentsel gelişmeyi anlamaya çalışırken tarihsel süreçteki mekânsal ve toplumsal ilişkiler ile yukarıda belirttiğimiz bağlam bağımlı yapılarla olan ilişkisi anlatılmaya çalışılacaktır.

Yukarıdaki anlattığımız epistemolojik ve ontolojik yöntemin ışığında Muğla kentinde üniversite kent etkileşimi anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın mekânsal ölçeğini, 16 mahalle ile sınırlı tuttuğumuz Muğla kent merkezi oluşturmaktadır. Üniversitelerin kentsel gelişme üzerindeki etkilerini incelerken araştırmanın teorik kısmında literatür taramasından yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra temel istatistikî veriler üzerinden analiz yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin kente olan etkilerini incelerken, kentin nüfusu, alansal büyümesi ve konut piyasasına olan etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Üniversite'nin kentin nüfus üzerindeki etkisini incelerken; Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) nüfus verileri ile Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi'nden ve üniversitenin öğrenci işleri biriminden elde ettiğimiz öğrenci sayısı verileri değerlendirmeye alınmıştır.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden elde ettiğimiz nüfus verilerinin, öğrencilerin ikametlerini Muğla'ya taşımamaları nedeniyle, kentte öğrenim gören üniversite öğrencilerinin varlığını desteklemekten oldukça uzak olduğu görülmüştür¹. Bu önemli sınırlılık, bizi Genel Nüfus Sayımlarını da araştırma verilerine dahil etmeye itmiştir. Bu noktada elde ettiğimiz nüfusun yaş ve eğitim durumu gibi nitelikleri, üniversitenin nüfus üzerindeki etkisini daha görünür kılmıştır.

Kentin alansal gelişmesine dair verilerin elde edilmesinde karşılaştırma yapabilmek adına 2004 ve 2020 yılı Google Earth görüntülerinden yararlanılmıştır. Üniversitenin konut piyasasındaki etkilerini görebilmek için TÜİK tarafından yayınlanan yapı izin istatistikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, 1992 yılından günümüze kadar konut niteliğinde olup yapı kullanma izin belgesi alan yapıların niceliksel verileri incelenmiştir.

¹ Bu konuda son dönemde Menteşe Belediyesi'nin öğrencilerin ikametlerini Kötekli'ye aldirmaları konusunda bir kampanya çalışması başlattıkları görülmektedir. Belediye başkanı Gümüş durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"İkametlerinizi Menteşe'ye Alın çağrımıza yönelik Kötekli'de üniversite öğrencileri ile işletme sahiplerini ziyaret ederek bir dizi görüşme yaptık, broşür dağıttık ve çağrımızı yineledik. Bilindiği gibi adrese dayalı nüfus sistemine göre; Menteşe ilçemizin nüfusu 113 bin. Ancak üniversite ana kampüsünün bulunduğu ilçemizde nüfusumuz resmi durumdan farklı. Üniversitede 30 bine yakın öğrencimiz var. Öğrencilerimizle beraber ilçe nüfusumuz 140 bini aşıyor. Fakat bizim belediye olarak devletten aldığımız pay 113 bin nüfusa göre. Biz üniversite öğrencilerimize daha iyi hizmet edebilmek adına ikametlerini Menteşe'ye almaları için çağrıda bulunuyoruz. Eğer öğrenci kardeşlerimiz ikametlerini Menteşe'ye alırlarsa devletten aldığımız pay daha büyüyecek ve hizmet kalitemiz artacak. Bunun ötesinde ikametgâhını Menteşe'ye taşıyan üniversite öğrencilerimiz kent yönetiminde de söz sahibi olacaklar."* (<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/muglada-universite-okuyan-ogrencilere-ikametinizi-menteseye-alin-cagrisi-1887048>) Erişim tarihi:27.11.2021

Burada yapı kullanım izni alan yapıların sayısı, daire sayıları konusunda, özellikle üniversitenin kurulmasından önce ve sonrasındaki dönemlere ilişkin değerlendirme yapılmıştır.

Üniversitenin Muğla kentinin özellikle kiralık konut piyasasındaki etkilerini anlayabilmek için, Türkiye'nin ilk ilan sitesi olan sahibinden.com adlı sitenin, 09.02.2021 tarihinde Muğla kent merkezindeki kiralık ev ilanları incelenmiştir. Bu tarih, COVID-19 Pandemisi nedeniyle öğrenime ara verilen ve bu nedenle üniversite öğrencilerinin kiralık konutlarının büyük bir kısmını boşalttığı ve bu nedenle kentte büyük bir kiralık konut arzının olduğu bir dönemdir. Bu durum aslında kentteki kiralık konut piyasasını anlamada önemli bir avantaj oluşturmuştur. Bu kapsamda, kentteki kiralık konutların mahallelere dağılımı, üniversitenin konumuyla ne kadar ilişkili oldukları, konut tipi, oda sayıları, eşyalı olup olmama özelliği ve yaşları konusunda kapsamlı veriler elde edilmiştir.

1.3. Konuyla İlgili Yapılmış Literatür ve Değerlendirmesi

Türkiye'de ve dünyada üniversitelerin niceliksel olarak artması, bu konuda yapılan bilimsel çalışmaların da artmasına yol açmıştır. Üniversitenin kent ve toplum ile olan ilişkisini inceleyen çalışmalar bu alandaki literatürün de gelişmesini sağlamıştır. Bu literatürün ana eksenleri ise; üniversitenin tarihsel gelişimi ve sosyoekonomik etkileri oluşturmaktadır. Kente etkilerini inceleyen ikinci grup çalışmalar ise; bilgi etkisi, kent üzerinde harcama ve istihdam etkisi ile konut, fiziksel gelişme gibi etkileri kapsamaktadır (Toprak, 2017:8).

Üniversiteleşme sürecinin Türkiye'de hızlanması ve buna paralel olarak üniversitelerin bulundukları kentlerde yarattığı değişim hızlı gerçekleşmiştir. Yaşanan bu değişim de üniversitelerin etkilerine dair yapılan akademik çalışmaların artmasına yol açmıştır. Bu akademik çalışmaların artmasında, üniversitelerin kuruldukları kentlerin küçük ve orta ölçekli olmasının da belirleyiciliği olmuştur. Ana fonksiyonu sanayii, turizm ve hizmet gibi başka ekonomik faaliyetler olan büyük kentlerde üniversitelerin fonksiyonları dikkat çekici olmamış ancak küçük ve orta ölçekli şehirlerde bu etkiler doğrudan göze çarpmıştır (Işık ve Başaran, 2021:361). Türkiye'de bu konudaki literatür dünya genelinde olduğu gibi harcama ve istihdam etkilerini kapsayan ekonomik etkiler

üzerinde yoğunlaşmıştır. Ekonomik etkilere odaklanan bu çalışmaların yanında, kentlerin gelişimi, konut piyasası ve üretimi, nüfus artışı ve göç konularındaki etkisini sorgulayan araştırmalar ise daha sınırlıdır. Bu çalışmanın literatürünü üniversitelerin kentlerin gelişimindeki etkisi oluşturmaktadır (Işık ve Başaran, 2021:362). Bu nedenle bu konuda Türkiye’de daha önce yapılmış sınırlı sayıdaki araştırmalara değinilecektir.

Sevil SARGIN (2006), Süleyman Demirel Üniversitesi’nin Isparta’nın kentleşme sürecindeki rolünü ve üniversitenin mekânsal, kültürel ve sosyal açıdan ne gibi etkiler yarattığını incelemiştir.

Vedat ÇALIŞKAN ve Faize SARIŞ (2008), 1992 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin kurulması ile kent merkezindeki yerleşim ve konut dokusunun değişim sürecini incelemiştir. Özellikle öğrencilerin artışıdaki etki ile konut piyasasında niceliksel ve niteliksel olarak mekânsal özellikleri etkilemiştir. Konut arzının yetersiz kalması sonucunda konut fiyatlarında ve kiralarında önemli artışlar yaşandığı görülmüştür.

Aynı dönemde, Şevket IŞIK (2008), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin kentsel gelişmesine dair yapılan çalışmada, üniversitenin temel fonksiyonlarının ötesinde, kentin alansal büyümesin, yeni istihdam alanlarının yaratılması, sosyo-ekonomik yapısı, nüfus yapısı ve kent fonksiyonlarının çeşitlenmesi gibi önemli etkilerde bulunduğu görülmüştür.

Gazanfer KAYA (2014), 2006 yılında Adıyaman Üniversitesi’nin kurulması ile Altınşehir mahallesindeki mekânsal dönüşümü incelenmiştir. Mahalledeki konut yapılaşmasındaki niceliksel artışın yanı sıra üniversite öğrencilerinin ve akademik, idari personelinin kültürel fiziki ihtiyaçları doğrultusunda yeni mekânsal dokuların oluştuğu tespit edilmiştir. Yaşanan bu dönüşümün ekolojik anlamda birtakım çelişkileri doğurduğuna da işaret edilmiştir.

Hamza AKENGİN ve Aynur KAYKI (2013), Gazimağusa’da Doğu Akdeniz Üniversitesi’nin kentin mekânsal dönüşümünü hızlandırdığı, konut yapılaşmasında ve nüfus artış hızında olumlu yönde etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE (2016), Pamukkale Üniversitesi’nin Denizli’de ortaya çıkardığı demografik, ekonomik, mekânsal sosyal kültürel yapıda etkilerini incelemiştir. Denizli bir sanayi kenti olmasına rağmen üniversitenin kentin

tanımlanmasında etkin bir rol oynadığı görülmüştür. Konut piyasasındaki dönüşüm ise yeterli yurt olmamasından dolayı apart sektörünü ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında üniversite öğrencileri ile kentin sosyal kültürel yapısında olumlu yönde gelişme olduğu tespit edilmiştir.

Mehmet Ali TOPRAK (2017), üniversitelerin bulundukları kentlerin mekânsal dönüşümüne nasıl etki ettiğini Dumlupınar Üniversitesi ve Kütahya örneği üzerinden incelenmiştir. Üniversitenin Kütahya’da sosyo-ekonomik hareketlilik yarattığı, kent ekonomisinde önemli unsur olan konut, ulaşım, demografi gibi alanlarda yaşanan dönüşümlerde sürükleyici aktör olduğu tespit edilmiştir. Üniversite Kütahya’da barınma talebi iki türlü etki yaratmıştır. İlki, yüksek talepten kaynaklı konut kiralarında artış olması; ikincisi, konut talebinin karşılanması için yeni konut alanlarının inşasıdır. Konut artışı hem niceliksel hem de niteliksel bir dönüşüme yol açmıştır. Kent sakinleri yeni konutlara yerleşirken şehrin merkezini ise öğrencilere bıraktığı ifade edilmiştir. Şehirde bu yönde mekânsal bir ayrışma yaşandığı görülmüştür.

2. BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERİN YARATTIĞI ETKİLER

Üniversiteler, tarihsel süreç boyunca kuruldukları yer ile her zaman ilişki içinde bulunmuştur. Bu ilişki dönemin konjonktürel yapısına göre değişmekle beraber, üniversiteler ekonomik kalkınmada ve kentsel gelişmede her dönem anahtar kurumlardan birisi olarak görülmüştür. Bu bölümde üniversitenin yarattığı etkiler, üniversite ve kent ilişkisi bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır. Öncelikle, üniversite ve kent ilişkisine kapitalist ilişkiler bağlamında eleştirel bir perspektiften yaklaşılmaya çalışılmış ve daha sonra üniversitenin kentler üzerinde ortaya çıkardığı etkilere yer verilmiştir.

2.1. Üniversite ve Kent İlişkisi

Kapitalizm mekânsal olarak, kentsel mekân, ulus-devlet ölçeği ve küresel mekân şeklinde üç ölçekte karşılık bulmaktadır (Smith, 2017:196). Kent, içinde bulunduğu toplumsal yapının ve üretim ilişkilerinin mekâna yansıması olarak karşımıza çıkar. Her üretim tarzı kendi kentini ve mekânını yaratır. Bu açıdan kentler aynı zamanda birikimin mekânıdır.

Harvey'e göre kentleşme dinamikleri, içinde bulunduğumuz kapitalist toplumlarda sermaye birikim süreçlerinden ayrı bir olgu olarak ele alınamaz. Biriken sermayenin yeniden yatırımına yönelik ortaya çıkan aktarım krizini çözmek için devlet eliyle veya piyasa eliyle aktarılan kaynaklar kentsel yapılı çevreye yönlendirilir. Bu noktadan baktığımızda kentsel yapılı çevreyi sermaye birikim süreçlerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Çünkü kentsel yapılı çevrenin kendisi de bir sermaye haline gelmiştir (Şengül, 2001:20). Kenti birikim ilişkilerinden bağımsız bir yapı olarak görmek, mekânın toplumsal güç ilişkilerinden soyutlanmasına ve fetişleştirilmesine yol açar (Şengül, 2009:22).

Sermayenin merkezileşmesinin coğrafi yansıması, kentsel gelişmedir. Kentsel gelişmenin tarihi, kentsel peyzajın sürekli örüntülenmesinin ve dönüşümünün öyküsüdür. Bu dönüşüm süreci, kapitalizm ile hızlanmış ve kurumsallaşmıştır. Bu süreç, kentsel mekânın hiçbir şeyin uzun süre aynı kalmayacak şekilde sürekli değişken biçimde yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır (Smith ve Williams: 2015:271). Kentsel mekân,

sermayenin merkezileşmesi yoluyla mutlak üretim mekânı olarak kullanılır (Smith, 2017:197). Kentsel mekânın gerek mutlak coğrafi büyümesi gerekse sermaye birikimi yaratarak katma değerinin artması ile eş zamanlı olmak zorundadır. Gelişme, çoğu zaman kentsel kullanımının yoğunlaşması ve kentsel fonksiyonların çeşitliliğinin artması ile kendini göstermektedir. Bu süreçte kentsel mekânın bazı bölümleri yeniden üretilmekte, yeni fonksiyonlar edinmektedir. Bunun sonucunda da sanayi, ulaştırma, boş zaman değerlendirme, perakende, ticari, finansal vb. yerelde yoğunlaşmaktadır (Smith, 2017:199).

“Kentler, tüm sosyal gerçeklik gibi fiziksel varlıklarının yanı sıra kültürel anlamları, sosyal örgütlenmedeki ve insanların yaşamlarındaki rolleri açısından tarihsel ürünlerdir. Kentsel değişimin temel boyutu; kentsel anlam üzerine toplumsal sınıflar ile tarihsel aktör arasındaki tartışma, sosyal yapıda mekânsal biçimlerin önemi ve tüm sosyal yapı ile ilişkili olarak kentlerin bağlamı, hiyerarşisi ve kaderidir” (Castells 1983’ten akt, Williams,2015:96).

Tekeli’ye göre de kent ve sermaye ilişkisi bağlam bağımlıdır. Bu ilişki temel olarak dört kategoride vurgulanabilir. İlk olarak bir üretim mekânı olarak kent, artı değer de üretildiği yerdir. İkinci olarak kent, yeniden üretim ilişkilerinin mekânıdır. Üçüncü olarak kent, içinde bulundurduğu fonksiyonları ile kendisi de bir sermaye birikimini oluşturur. Son olarak ise, kent rantın ve artık değerın bölüşülmesini yani toplumsal bölüşümü etkileyen bir yapıdadır (Tekeli, 1988:131).

Ne üniversite ne de kent içinde bulunduğu toplumsal üretim ilişkilerinden bağımsız bir yapı olmuştur. Bu açıdan “modern üniversite, tarihi boyunca kapitalizme özgü toplumsal ilişkilerin, siyasal iktidar biçimlerinin ve piyasa düzeninin dışında ve yalıtılmış bir kurum olmamıştır” (Kendir, 2020:391). Üniversitelerin en temel işlevi bilgi üretmektir. Ancak bu işlevin üniversitelerin ortaya çıkışından itibaren dönüştüğü, bilgi üretmenin yanında kuruldukları yerde ekonomik, sosyal etkileri de beraberinde getirdiği görülmüştür (Felsenstein, 1996:1565). Özellikle 1980’lerden sonra, üniversiteler tarafından üretilen bilgi, ekonomik gücü artıracak ve yenilik getirecek şekilde sanayiye yönelik üretilmeye başlamıştır (Florax’dan akt; Toprak, 2017:9). Bu dönemde yaşanan dönüşümün temelinde, tüm dünyada gerçekleşen neoliberal ekonomik dönüşüm bulunmaktadır. Neoliberal politikalar ile üniversiteler artık eskisine göre daha derinleşen bir şekilde, üniversite-sanayi iş birliği ve inovasyon temaları ile eşdeğer görülmeye başlanmıştır. Bu görüş üniversiteyi, felsefi veya kültürel olmaktan ziyade, piyasa

yönelimli bir şirket haline getirir (Toprak, 2017:9). *“Her şeyin metalaşmaya başladığı bu dönemde, üniversiteler birer araç ve kapitalizmin ihtiyacı olan yeniliklerin üretildiği, geliştirildiği kurumlar olması yönünde dönüşmeye zorlanmaktadır”* (Toprak, 2017:24).

Üniversite kent ilişkisi tarihsel süreçte “town and gown” (kent ve cübbe) olarak tanımlanmıştır. Bu kavrama göre üniversite ve kent çok farklı amaçları olan iki farklı yapıyı oluşturur. Bu açıdan çeşitli gerilimleri içerir. Ancak 20.yy. sonlarına doğru üniversitelerin sadece bilgi aktaran kurumlar olmaktan çıktığı, kente birçok etkilerde bulunan ve kentin gelişimine yön veren ticari bir kentsel kurum olduğu görülmektedir (Perry, 2005:5). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, üniversiteler bölgesel kalkınma ve kentsel gelişme açısından önemli bir aktör olarak görülmüş ve yer seçimleri bu gündem dahilinde belirlenmiştir. Bu misyon küreselleşme ile daha da önem kazanmıştır. Farklı bir yaklaşıma göre; *“kapitalist ekonomik işleyişe uygun olarak yapılanmış bir kurum olarak üniversite bilgi ve teknoloji kanalıyla kapitalist ekonominin üzerine inşa edildiği cinsiyetçi, ırkçı iş bölümünü ve azgelişmişliği üretirken, sağlamlaştırarak devamını sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır* (Georg ve Federici’den akt, Yıldız, 2010:17)”.

Perry ve Wiewell’e göre üniversiteler; yerel yönetimler, kamu sektörü ve özel sektör kurumları gibi bulundukları kentlerin gelişiminde rol oynarlar. Kentsel gelişimin anahtar kurumlarından biri olarak görülen üniversite, aynı zamanda bilimsel bilgi üretiminin kaynağı, entelektüel tartışmaların merkezi ve bilimsel ve teknolojik çalışmaların kuluçka merkezi olmuştur. Üniversiteler, bulundukları kentte kültürel ve estetik açıdan yön veren, medeni toplum standartlarını oluşturan bir yapı olması açısından önem taşır. Bunun yanı sıra kentin ekonomisinin canlanmasına, kentsel altyapı ve fiziksel peyzajının gelişmesinde hizmette bulunur (Perry ve Wiewell, 2005:3).

Bir üniversitenin gelişmesi, kurulmuş olduğu yereldeki ekonomik ve sosyo kültürel ilişkiler bağlamındaki özellikleri ve oradaki yerel sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda ve bu yerel sermaye ile yapılan iş birliği ölçüsünde gerçekleşmektedir (Kendir, 2020:394). Bu nedenle üniversitelerin kente etkileri, bulunduğu mekânın kendi özgün koşullarına göre belirlenir. Çünkü üniversitelerin etkisi bulunulan topluma göre bile değiştiğinden bu sorunun net bir cevabı bulunmamaktadır (Toprak, 2017:68). Üniversitelerin yer seçimi, geçmişten bu yana dönemin hâkim politikalarının yansıması olmuştur. Merkezden uzakta kurulan üniversiteler, kamu imkanları doğrultusunda

desteklenmiş ve bu üniversitelere kuruldukları yereli geliştirme rolü atfedilmiştir. Nitekim bu üniversitelerle birlikte o yerelde kapitalist gelişme dinamikleri de hızlanmıştır. Bu süreç, neoliberal dönemde zayıflayan kamu desteklerinin yerine üniversite-sermaye ilişkilerinin teşvik edilmesinde karşılık bulmuştur. Bu noktada üniversitenin nerede kurulacağı sorunsalı ise çok daha önemli bir husus olmuştur (Kendir, 2020:394).

Günümüzde üniversitelerin, temel işlevinin ötesinde daha karmaşık bir kurum haline geldiği, kapladıkları geniş alanlar ve ekonomide yarattığı harcama ve istihdamlar ile ekonomik kalkınmada büyük bir rol oynadığı görülmektedir (Felsenstein, 1996:1565). Üniversiteler, bulunduğu birçok kentte en büyük işveren ve arazi sahibi olarak karşımıza çıkar. Diğer taraftan ise kentsel hizmetlerin de tüketicisi konumundadır. Bu nedenle üniversite fiziki konumu, ekonomik ilişkileri ve politik talepleri açısından kentteki diğer kurumlar gibi önemli bir gücü oluşturur (Perry ve Wiewell, 2005:5). Özellikle üniversitelerin kapasite olarak büyümeleri, dolayısıyla öğrenci ve öğretim elemanı sayısındaki artış, kurulduğu yer üzerinde ekonomik ve sosyal değişimleri getirmiştir (Işık, 2008a:161). Modern üniversiteler; bir yandan geleneksel eğitim ve araştırma faaliyetlerini sürdürürken, diğer yandan özel sektör ile iş birliği içinde ulusal ve uluslararası birçok ekonomik faaliyeti de gerçekleştirmektedir (Işık, 2008a:96). Bu açıdan üniversiteler geniş bir perspektiften ele alındığında, ekonomik etkilerinin yanı sıra, kentlerde mekânsal, sosyal ve kültürel etkileri getiren bir kurumdur (Perry ve Wiewell, 2005:7). Türkiye’de özellikle *“ulusal ya da yerel piyasalar için üretim yapan küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ’ler) yer aldığı bir organize sanayi bölgesi ile pek büyük olmayan bir çarşıya sahip küçük il merkezlerinde ve ilçelerde kurulan dördüncü dönem ve sonrasında kurulan üniversitelerin çoğunun o yerelin durgun olan ekonomik hayatını canlandırma işlevini görmüştür”* (Kendir, 2020:398).

Üniversite kampüsleri genel olarak, arazi kamulaştırmasıyla ve ihaleyle yerel/bölgesel inşaat şirketlerinin aracılığıyla yapılır. Kente gelen yoğun öğrenci kitlesi ve personel, ev kiralararak ve/veya satın alarak mülk sahibi, kent sakinlerine gelir sağlar ve böylece gayrimenkul piyasası gelişir. Bu çerçevede harcama ve istihdam etkisinin yanı sıra bilgi ekonomisi bağlamında da etkiler oluşmaktadır. Bu etkiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Üniversitenin sosyo-ekonomik etkilerinin sınıflandırılması

Üniversitenin Sosyo-Ekonomik Etkileri	Açıklama
İstihdam	Üniversite bünyesindeki istihdam edilen akademik ve idari personel ve harcamalardan kaynaklanan dolaylı istihdam etkisi
Harcamalar	Üniversite, personel ve öğrenciler tarafından yapılan harcamalar
Göç ve Hareketlilik	Üniversitenin bölgeler arası nüfus hareketliliğine etkileri, eğitim göçleri ve kentin nüfus yapısında meydana gelen değişimler
Barınma ve Konut Piyasası	Üniversite personeli ve öğrencilerinin kentteki konut piyasasında meydana getirdikleri niceliksel ve niteliksel değişiklikler, yeni konut alanlarının ortaya çıkması
Ulaşım Sistemleri	Üniversitenin, şehir içi ve şehirlerarası ulaşım sistemlerine etkileri
Fiziksel Mekân Gelişimi	Üniversitenin kentin fiziksel gelişimi üzerinde doğrudan veya dolaylı etkileri, yeni konut alanları ve mahallelerin ortaya çıkması veya dönüşüm geçirmesi
Kültür-Sanat-Spor Faaliyetleri	Üniversite ile bağlantılı kültürel, sportif ve sanatsal faaliyetler

Kaynak: Toprak, 2017:68

2.2. Üniversitelerin Kentler Üzerindeki Etkileri

Üniversite kampüsleri, içinde bulundurdıkları fakülteler, yönetim binaları, konferans salonları, spor ve eğlence merkezleri, yurtları ve teknoloji alanları ile kentlerde fiziksel olarak büyük bir alanı kapsar. Bu açıdan bazı kentlerde mekânsal olarak en büyük alanı kapsayan kurumlar olma özelliği taşır (Cortes, 2004:345). Üniversitelerin etkilerinin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik yapısına göre değerlendirilmelidir. Daha küçük kent ve kırsal bölgelerde yer alan üniversiteler kalkınma işlevi görürken, bölge düzeyinde üniversiteler ise üretkenlik işlevi görmektedir. Yani üniversitenin etkisi, bulunduğu kent bağlamında değişmektedir (Toprak, 2017:69). Özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde üniversitenin sosyo-ekonomik etkileri daha belirgin olmuştur. Bu kentlerde üniversiteler ekonominin bir nevi lokomotif gücünü oluşturmuştur. Türkiye’de bugün her ilde bir üniversite kurulmasının altındaki gerekçelerden birisinin de bu ekonomik rol oluşturmaktadır (Işık, 2008a:162). Bunun yanı sıra, yüksek nüfusa sahip olmakla birlikte sanayi ticaret ve turizm gibi farklı ekonomik fonksiyonlara sahip olan ve bu fonksiyonlara bağlı fazla göç alan İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde üniversitenin etkisi sınırlı kalmaktadır (Işık, 2008a:164).

Üniversitelerin kentlere etkileri temel olarak, kentlerin nüfus miktarı ve yapısında, alansal olarak büyümelerinde, kentsel fonksiyonların çeşitlenmesinde, yeni istihdam alanlarının yaratılmasında, konut piyasasının canlanmasında ve kentsel alan kullanımındaki yapısal değişimlerde ortaya çıkmıştır (Işık, 2008b:7). Üniversitelerin

kentlere etkileri üzerine yapılan araştırmalar, istihdam, mal ve hizmet satın alma, gayrimenkul geliştirme, işgücünü geliştirmek, iş geliştirme ve iş yapma ve ağlar kurmak alanında önemli etkiler ortaya çıkardığını belirtiyor (Cortes, 2004:345).

Üniversiteler bulundukları kentte, kampüsünde sahip olduğu olanaklar ile ilgi merkezi oluşturur. Bu açıdan kentlerin yerleşim özelliklerini değiştirme gücüne sahiptirler. Bunun yanı sıra üniversiteler, bulundukları kentte çoğunlukla en büyük işveren olma özelliğini taşır. Bu açıdan üniversitenin çevresi de öğrenci, personel ve ziyaretçilerin gereksinimlerine hitap eden alanlara göre şekillenir (Cortes, 2004:346).

Üniversite kent ilişkisini Sankır ve Gürdal (2014:91) şu şekilde özetler:

“...üniversite ve kentlerin karşılıklı olarak birbirine yaptıkları olumlu ve güçlendirici sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yöndeki bilgi aktarımını ve iş birliğini içermektedir. Üniversitelerin bulundukları kent yapısına tek taraflı bilgi aktarımı ve proje üretme deneyimleri yerine kentin ihtiyaçları ile kentin kültürel, ekonomik ve sosyal varlıklarını dikkate alarak kent ve bölge kalkınması ve gelişimine yönelik bilgi ve teknoloji tabanlı araştırmalarla katkı sunması beklenmektedir”.

2.2.1. Üniversitelerin Ekonomik Etkileri

Günümüzde üniversiteler, ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynar. Üniversiteler ekonomik olarak en temelde, bulundukları yerde istihdam yaratır, vergi gelirini artırır ve yerel ekonomiyi canlandırır (Siegfried, Sanderson, & McHenry, 2007:546). Bu açıdan her zaman toplumda istikrarlı gelir yaratan kurum olmuştur (Işık, 2008a:96). 1970’li yıllarda üniversitelerin artışı ile ekonomik etkiler üzerine yapılan çalışmalar yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların ana noktasını harcama ve istihdam etkisi oluşturmuştur. Günümüzde, küreselleşmenin de etkisi ile bilgi ekonomisi ve bu noktada üniversitelerin hangi konumda yer alacağı tartişılan bir konu olmuştur. Bu tartişma düzeyi ise bilginin kapitalistleşmesi, girişimci üniversite ve ekonomik üniversite kavramları bağlamında gelişmiştir (Heyns, 2013’ten akt: Toprak, 2017:70). Girişimcilik misyonunu benimseyen üniversiteler, sözleşmeli araştırmalar, projeler, lisanslı buluşlar, danışmanlık gibi faaliyetler ile piyasaya dönük çalışmalara gerçekteştirebilmektedir. Bu noktada eğitimin metalaştırılması ve öğrencinin bir müşteri olarak görölmesi anlayışı tartişılmaktadır (Çetin, 2007:217).

Albeni; üniversitelerin ekonomik etkisinin bölgesel düzeyde gelir dağılımında düzenleme etkisi yarattığını söyler. Üniversiteler aracılığı ile merkezden aktarılan gelir, harcama ve istihdam etkisi yaratarak bölge içinde bir dağılım sağlar. Üniversitenin

sağladığı yatırımlarla, ekonomi piyasasında canlanma meydana gelir (Albeni, 2001:4). 2011 yılında Yılmaz ve Kaynak tarafından yapılan Bayburt'ta yapılan çalışmada, üniversitenin kentin ekonomik hayatına canlılık getirdiği, üniversiteye bağlı olarak yeni işyerlerinin açıldığını ve Bayburt'a yeni yatırımlar için çekicilik unsuru olduğu görülmüştür (Yılmaz ve Kaynak, 2011:55). Altıntaş (2015:60), 2006 ve 2008 yılları arasında kurulan 41 devlet üniversitesinin kurulduğu kentlerde yaptığı araştırmada ekonomik etkiye dair şu bulgulara değinmektedir: *“2005 yılında 41 ilde toplam işyeri sayısı 107.283 iken 2013 yılında %172 artarak toplam 185.583'e ulaşmıştır. Özellikle küçük ve gelişmişlik düzeyi düşük olan illerde işyeri artış oranı ortalama %190'ı geçmektedir.”* Bu noktada üniversitenin kent ekonomisinde önemli bir canlılık yarattığını söylemek mümkündür. Bu etki ise “gelişmişlik düzeyi düşük” bölgelerde daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

2.2.1.1. Harcama Etkisi

Caffrey ve Isaac, 1971 yılında üniversitelerin ekonomik etkilerini inceleyen araştırmasında kuramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Bu kapsamda üniversitenin kurumsal olarak yaptığı harcamaların dışında öğrenci, üniversite personeli ve ziyaretçilerin etkilerini incelemişler ve bir denklem sistemi ile sistematik yaklaşımda bulunmuşlardır (Işık, 2008a:97). Harcama etkisi, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki açıdan ele alınır. Doğrudan harcama etkisi; üniversitenin öğrenci, akademik ve idari personelinin yerel olarak yaptığı mal ve hizmet etkileri ile, kendi işleyişi bünyesinde oluşturduğu harcamaları oluşturur (Blackwell vd. 2002:90, Işık, 2008a:98). Üniversitenin bulunduğu kentte harcadığı her birim, o bölgedeki firmalar arasında bir nakit akışı oluşturur. Bu kapsamdaki satın almalar, ofis kiralari üniversitenin dolaylı harcama etkisini oluşturur (Blackwell vd. 2002:90, Toprak, 2017:67). Yani doğrudan harcamalar, kentte bulunan diğer sektörlerde yeni istihdam olanakları ve harcamalar oluşturur (Işık, 2008a:97). Bu açıdan, dolaylı harcamalar, doğrudan harcamaların oluşturduğu alanlar doğrultusunda ortaya çıkar (Blackwell vd. 2002:90). Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversitelerin harcamalarına ilişkin yapılan bir çalışmaya göre, 1996 yılında tüm şehirlerde bulunan 1900'den fazla üniversitenin yaptığı harcama, o şehirlerin toplam bütçelerinin %68'den daha fazlasını oluşturmaktadır. Üniversitenin bünyesindeki doğrudan harcamaları 136

milyar doları bulmaktadır ve bu tutar federal hükümetlerin şehirlerdeki ekonomik kalkınma için harcadıkları tutardan 19 kat daha fazladır (Perry, 2005:5).

2.2.1.2. İstihdam Etkisi

Üniversitenin istihdam etkisi doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrılır. Doğrudan istihdam etkisi; üniversitenin direkt olarak faaliyetleri kapsamında yarattığı istihdamdır. Buna örnek olarak akademik ve idari personeli gösterebiliriz. Üniversiteler bulundukları yerde hizmet sektörünün gelişmesine ve yeni firmaların, işyerlerinin oluşmasına olanak sağlar. Bu kapsamda dolaylı istihdam etkisi, üniversite mensuplarının yaptığı doğrudan harcamaların o bölgede yarattığı istihdamdır (Işık, 2008a:98).

2.2.2. Kentlerin Nüfus Yapısı ve Nüfus Hareketlerine Etkileri

Üniversitelerin kent nüfusuna etkileri öncelikli olarak kentlerin ve üniversitelerin büyüklüğü ile doğrudan ilişkilidir (Işık, 2008b:7). Bununla beraber, üniversitelerin zaman içinde büyümesi ve öğrenci nüfusunun artması kentin nüfus yapısında önemli değişimleri ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde öğrenci nüfusunun yoğunlaşması sonucunda, öğrencilerin kentlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel alanda yaşadığı dönüşümler “öğrencileştirme” olarak kavramsallaştırılmıştır (Smith, 2002:17). Öğrenci nüfusunun artmasıyla, kent nüfusunda ortaya çıkan en önemli değişimlerden birisi, genç nüfusun payının artmasıdır. Bu durum nüfus yapısının farklılaşmasına yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, farklılaşan nüfus yapısının kente yeni bir kimlik kazandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kente gelen genç nüfus kitlesi, kentin neredeyse tüm tüketim kapılarını değiştirmektedir ve bulunduğu kentte öncesinde olmayan yeni ekonomik faaliyetler yaratmıştır. Aynı zamanda mevcut iş kollarının da gelişmesine katkı yapmaktadır. Kentin artan bu nüfusu, konut talebinin artmasına ve kentlerin alansal büyümesinin hızlanmasına yol açmıştır (Işık, 2008a:163).

Üniversitelerin kent nüfusundaki önemli bir etkisi de nüfus hareketliliği yani göç üzerine olan etkisidir. Üniversiteler, hem yeni bir göç nedeni oluşturmuş hem de göçün mekânsal dağılımında önemli bir faktör haline gelmiştir (Işık ve Uğraş, 2018:151). Bu eğitim göçü, kentin nüfus yapısında da önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Eğitim amaçlı göçlerin en önemli özelliklerinden birisi ise sürekli bir niteliğe sahip olmasıdır.

Bu durumda kent yapısında meydana gelecek değişimleri de sürekli kılmıştır. Üniversiteler ise, sahip oldukları bu öğrenci nüfusu ile bulundukları kentlerin nüfus miktarında, yaş yapısında, göç verilerinde önemli değişiklikler yaratarak, kentsel yapıda önemli bir güç haline gelmiştir (Işık ve Uğraş, 2018:152).

1995 ve 2000 yılları arasında iller arası göç etme nedenlerine göre dağılım incelendiğinde, eğitim amaçlı göçlerin %12 olduğu görülmektedir (Işık, 2009:29). Üniversite ve öğrenci sayılarının artışıyla 2011 yılında bu oran %23'e yükselmiştir (Tablo 2). 1995-2000 yılları arasında, Erzurum, Niğde, Kütahya, Isparta gibi kentler eğitim amaçlı göçlerin en fazla olduğu iller olmuştur (Işık, 2009:37).

Tablo 2: Göç etme nedenlerine göre iç göçler (2011)

Göç etme nedeni	Göç eden nüfus	Göç eden nüfus oranı (%)
Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç	916 761	41,5
Eğitim	498 137	22,6
Tayin/İş değişikliği	295 906	13,4
İş aramak/Bulmak	268 400	12,2
Evlilik/Boşanma	166 284	7,5
Diğer	39 115	1,8
Sağlık	22 649	1,0
Bilinmeyen	593	0,03
Toplam	2 207 844	100,0

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Işık ve Uğraş'ın 2018 yılında Çanakkale'nin göç verilerini incelediği çalışmada, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin kurulduğu yıldan itibaren göç veren bir ilden göç alan bir ile dönüştüğü belirtilmiştir. 1990 yılı öncesinde negatif göç hızı, 2017 yılına gelindiğinde pozitif dönmüş ve %50'lere ulaşmıştır. Bu demografik değişim kentin ekonomik ve sosyal mekânsal dönüşümünde de büyük etkiler yaratmıştır.

2.2.3. Kentlerin Alansal Büyümesi Üzerindeki Etkileri

Üniversitenin bulunduğu kentlerde yarattığı etkilerin en önemlilerinden birisi de kentlerin alansal büyümeleri üzerinedir. Üniversitenin yarattığı hızlı demografik değişimler, kentlerin alansal büyümesinde ve kentsel alan kullanımında da değişimlere yol açmaktadır (Işık, 2008a:167).

Kentlerde yaşanan alansal büyüme, bir yere üniversite kurulması kararı ile başlayan, daha sonra kampüs yerinin seçilmesi ve kurulması o yerde mekânsal

dönüşümleri içerecek şekilde ilerler. Bu şekilde gerçekleşen alansal büyüme, ekonomik canlanmayı getirir. Aynı zamanda yeni yerleşim alanları, hizmet alanları ve istihdam alanlarının oluşmasını sağlar. Bütün bunlara paralel olarak, kültürel ve sosyal alan artışı, konut tipi farklılaşması ve konut talebi artışı ve farklı fonksiyonel kullanım talepleri de ortaya çıkar (Gündoğdu ve Özkök, 2017:85).

Üniversitelerin nüfus üzerindeki etkilerine paralel olarak bir etki de alansal büyümesi üzerinedir. Üniversitenin ortaya çıkardığı öğrenci nüfusu ve personeli etkisi ile kent içinde yeni yaşam alanları ortaya çıkar. Bu durum kentin fiziksel gelişmesine yol açmıştır (Toprak, 2017:6). Bu çerçevede yeni konut alanları, yeni mahalleler veya var olan mahallelerin dönüşüme uğradığı görülmüştür. Öğrenci nüfusunun artması ile barınma ihtiyacını karşılayabilmek için kentlerde yoğunlukla dikey olarak bir büyüme gerçekleşir (Akengin ve Kayk, 2013:510). Özellikle kampüse yakın olan yerlerde öğrenci mahalleleri ortaya çıkmıştır. Yine nüfus artışına paralel olarak daha önce küçük bir mahalle olan yerlerde üniversitenin kurulması ile fiziksel, sosyal ve ekonomik yapıda ciddi dönüşümler yaşandığı görülmüştür (Kaya, 2014:235). Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmediği küçük ve orta ölçekli kentlerde, üniversitenin gelişmesine bağlı olarak artan nüfus ve ekonomik canlanma kentleşmeye yol açarak alansal büyümede önemli gelişmelere yol açmaktadır. Bunun sonucunda kentleşme hızında önemli bir artış meydana gelmiştir. 2007 ve 2013 yılları arasında 41 kentin kentleşme oranında, ortalama %6,22'lik bir artış meydana gelmiştir (Altıntaş, 2015:65).

2.2.4. Konut Piyasasına Etkileri

Bir kente üniversite kurulduğunda hem akademik ve idari personel hem de öğrenciler için gündemde olan en önemli konulardan birisi barınmadır. Üniversite ve öğrenci sayısının artışı, barınma ve konut talebini de doğrudan gündeme getirmiştir. Konut piyasası ise öğrenci ve yerel halk arasındaki ilk karşılaşma mekânı olarak nitelenebilir.

Türkiye'deki öğrenci sayısı ve üniversite sayısındaki artış birçok ilde barınma ve konut piyasası sorununu ortaya çıkarmıştır. Konut taleplerinin artması ve bunun yanında çoğu yerde arzın yetersiz kalması ilk olarak kira fiyatlarının artmasına yol açmıştır. Üniversitenin kent nüfusunu artırması sonucunda kentin, konut ve mekânsal özellikleri

değişmiştir. Konut taleplerinin artması sonucunda arzın yetersiz kalması konut fiyatlarının ve kiralarının artmasına neden olmuştur (Çalışkan ve Sarış, 2008:220).

İkinci olarak ise, konut sunumunda yaşanan değişimler de konut piyasasına etkileri bağlamında incelenebilir. Özellikle öğrenci ihtiyacını karşılamaya yönelik alternatif konut sunma biçimlerinden birisi de apart'tır (Onsekiz, 2018:400). Apartlar öğrenciler için, küçük, eşyalı ve konforlu olması nedeni ile tercih edilirken, diğer taraftan kiraların yüksek olması nedeniyle ev sahibi ve öğrenci arasında bir sömürü mekanizması olarak görülüyor (Onsekiz, 2018:400). Apartların yanı sıra, kiralık konut arzında 1+1 veya 1+0 tipi stüdyo daireler artmıştır (Toprak ve Işık, 2018:105).

Üniversiteler konut piyasasını doğrudan ve dolaylı olarak iki farklı şekilde etkiler. Bu etkilerin ölçüde gerçekleştiği ve mekâna nasıl yansıdığı ise, üniversitenin türü yani kampüs üniversitesi olup olmaması ve yerleşim yerlerine ait kamu tarafından oluşturulmuş barınma olanaklarının olup olmaması ile yakın ilişkilidir (Toprak ve Işık, 2018:93). Örneğin Türkiye’de birçok kent özelinde bu tarz etkiyi görmek mümkündür. Üniversitenin barınma olanaklarının yetersiz kalması sonucunda, öğrencilerin oluşturduğu yüksek konut talebi doğrudan özel konut üreticileri veya özel yurt gibi kurumlar tarafından sağlanmıştır. Böyle durumda üniversitenin kentin konut piyasasına etkileri çok daha fazladır (Toprak ve Işık, 2018:93).

Üniversitenin konut piyasasına dolaylı etkileri iki şekilde ortaya çıkar. İlk olarak üniversite bulunduğu kentin yerleşim özelliklerini değiştirir. Bu değişim sonucunda konut inşası yatırımında artışlar meydana gelir (Cortes, 2004:347). İkinci olarak ise, üniversite ile kentte oluşan yeni nüfusun talepleri doğrultusunda kentin konut piyasasında hem niceliksel hem de niteliksel anlamda değişime yol açacak etkiler meydana gelir (Toprak ve Işık, 2018:93). Altıntaş’ın yaptığı çalışmada, üniversite kurulduktan iki sene sonra konut arzında 41 ilde ortalama %268’lik bir artış meydana gelmiştir. 2005 yılında 41 ilde olan konut arzı, toplam 13.773 iken, 2010 yılında neredeyse %200 artarak 27.357’ye ulaşmıştır (Altıntaş, 2015:68).

2.2.5. Üniversitelerin Sosyo-Kültürel Etkileri

Üniversite, bulunduğu kentin sosyal kültürel ve sanatsal faaliyetlerine etkide doğrudan bulunur. Kentin büyük veya küçük olması üniversitenin kültürel etkilerini

anlamak açısından önemli noktadır. Büyük kentlerde, üniversiteler kültürel ve sosyal anlamda entelektüel bir yaşama katkıda bulunurken, küçük kentlerde kent yaşamına daha hâkimdir ve kentin sosyal kültürel hayatını şekillendirecek bir etkiye sahiptir (Yavuzçehre, 2016:241). Bu çerçevede, üniversite bünyesinde düzenlenen eğitimler, konferanslar, çalıştaylar, öğrenci kulübü etkinlikleri, üniversite kütüphanesi, spor tesisleri, araştırma merkezleri ile kentin sosyal ve kültürel yapısına etkide bulunurlar (Yavuzçehre, 2016:241).

Bunun yanı sıra üniversitelerin bulunduğu kentlerde, eğitime katılma oranı artar ve bu nitelikli nüfusunda artmasına yol açar. Böylece kentlerden göç oranı da azalacaktır. Farklı kentlerden gelen bireylerin birbiri ile iletişimi kültür alışverişine yol açar. Bu etkileşimin ters yönlü olarak gerçekleştirdiği bazı durumlarda ise sosyo-mekânsal ayrışmaları da görmek mümkündür.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERİN GELİŞİM SÜRECİ VE ETKİLERİ

Türkiye’de üniversitelerin kuruluş ve gelişim süreci, Türkiye’nin modernleşme ve kapitalist gelişim seyri ile ilerlemiştir. Türkiye’de üniversitelerin gelişimine ilişkin dönemler, temelde Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılır. Osmanlı’nın son dönemlerinde yapılan reformlar ile modern anlamda üniversite olarak adlandırılacak yapılar ortaya çıkmıştır. İlk üniversite olan Darülfünun ise 1870 yılında açılmıştır (Sargın, 2017:135). Cumhuriyet öncesi üniversiteler ile ilgili tartışmalar derin bir literatürü oluşturmakla beraber, bu tezde Cumhuriyet döneminde kurulan üniversitelerin kuruluş süreci ele alınacaktır. Bu bölümde öncelikli olarak Türkiye’nin üniversiteleşme süreci kendi döneminin özgün koşulları çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır.

3.1. Modernleşme ve Kalkınmanın Bir Aracı Olarak Cumhuriyet Döneminde Üniversitelerin Kuruluş Süreci

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye; uzun savaşlardan çıkmış, nüfus yoğunluğu kırsal alanda olan ve ekonomik olarak kalkınmaya çalışan bir uluslaşma politikası sergilemiştir. Ekonomik kalkınmanın sağlanması için bir taraftan devlet eliyle sanayileşme teşvik edilirken, diğer taraftan da kırsalda tarımsal üretim artışının sağlanması için planlar oluşturulmuştur. Ekonomik kalkınmayla iç içe geçmiş bir şekilde ilerleyen Türk modernleşmesi beraberinde köklü devrimleri getirmiştir. Bu devrimlerden birisi de ulus inşasında en önemli paya sahip olan eğitimde yapılan köklü değişimlerdir.

Cumhuriyet döneminde üniversitelerin dönemlendirilmesine dair farklı görüşler mevcuttur. Sargın (2007:137), üniversitelerin sayısal gelişimi ve dağılımı üzerinden bir tasnifleme yapar. Buna göre dönemler; 1923-1950 Dönemi; 1950-1980 Dönemi; 1980-1990 Dönemi ve 1990 sonrası olarak sınıflandırılır.

Kavili Arap (2007:87) ise, Sargın’dan farklı olarak dönemleri yapısal değişiklikleri referans alarak tasniflemiştir. Çıkarılan üniversite yasalarını dönem başlangıçları olarak kabul etmiştir. Böylece, I. Dönem: 1933-1944; II. Dönem: 1946-

1959; III. Dönem:1967-1971; IV. Dönem: 1973-1978; V. Dönemin Birinci Alt Bölümü: 1982-1987; V. Dönemin İkinci Alt Bölümü: 1992-2006 arası dönemi kapsamıştır.

Dönemlendirme çabası, konunun aktarılmasını kolaylaştırmasının yanında, olguların ilişkisel bir yapıda olduğunu gözden kaçırma hususunda her zaman bir riski içinde barındırır. Bu kapsamda Mehmet Türkay'ın (2006:19) Türkiye'de dönemlendirme çabalarına ilişkin ele aldığı eleştirisi referans alınacaktır.

“Geçmişe dair değerlendirmeler, gerek süreci tanımlamak üzere başvurulacak kavramların bağlam dışı, gerekse bu kavramlar aracılığıyla içinde bulunulan meşruiyetini sağlamaya dönük kaygılar nedeniyle açıklayıcı olmaktan ziyade anlamayı zorlaştıran bir niteliğe sahiptir... Türkiye’de yaşanmaya başlanan kapitalistleşme sürecinin değerlendirilmesinde devletçilik-liberalizm ikilemi ya da ithal ikameci-ihracata dönük sanayileşme gibi ayrımlar, kavramların tanımlanmasına bağlı olarak mutlaklık içerdiğinde, geçmişin değerlendirilmesinde olduğu kadar bugün yaşanan süreci de anlamayı zorlaştıran yapay karşıtlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Süreklilikler, bir diğer deyişle temel eğilimler üzerinden yapılacak bir değerlendirme bu tür ikilemleri tanımlamak üzere kullanılan kavramlar kendi bağlamlarına oturacaklardır.”

Ben dönemlendirmeyi, bu eleştiriyi de göz önünde bulundurmaya çalışarak, üniversitelerin kuruluş sürecini, o dönemin iktisadi ve toplumsal koşulları ile ele almaya çalışacağım. Bu noktada üniversitelerin kuruluşunun, Türkiye'nin kapitalist gelişme süreci ile bağımsız olmadığını düşünüyorum. Bu bakış açısından hareketle, Türkiye’de üniversitelerin kuruluş süreci, Mehmet Ali Toprak'ın (2017:30) değerlendirmesi temel alınarak incelenmiştir. Bu değerlendirmeye göre kuruluş yeri seçiminde, mekân politikaları ve üniversitenin işlevsel dönüşümü arasındaki ilişki ortaya koyulur. Böyle bir dönemlendirme ise; I. Dönem: 1923-1950; II. Dönem: 1951-1987; III. Dönem:1988-1994; IV. Dönem:1995-2008; V. Dönem: 2009 ve sonrası kapsar (Toprak, 2017:30).

3.1.1. Birinci Dönem Üniversiteler (1923-1950)

Bu dönemin en önemli ifadesi ulus inşasının kuruluş sürecidir. Toplumsal kuruluş süreci ile başlayan dönem, modernleşme ve batılılaşma anlamında önemli değişimlerin başladığı bir süreç olmuştur (Türkay, 2006:21). Devlet denetimi altında hem ekonomik düzeyde hem de toplumsal düzeyde politikalar düzenlenmiştir. Eğitim alanında yapılan düzenlemeler 1933 yılına kadar, alfabenin değiştirilmesi, Tevhid-i Tedrisat Kanununun düzenlenmesi gibi temel seviyede gerçekleşmiştir.

Uluslaşma ve modernleşme sürecinin önemli bir ayağı mekânsal organizasyonun niteliğinin değişmesidir. Cumhuriyet ile, bir ulus devlet oluşmuştur, ancak bundan sonraki süreçte, bu devleti kuranlar tarafından, bir misyon anlayışı içinde, ulus bilinci yaratılacak ve ulusun inşası gerçekleştirilecektir (Tekeli, 2011:143). Bu tarz bir anlayış ise, üniversiteleri de toplumsal inşa sürecinde bir araç olarak görmüştür (Toprak, 2017:32). Bu çerçevede, 1933 yılında bu döneme kadar varlığını sürdüren Darülfünun, 1 Ağustos 1933 tarihinde İstanbul Üniversitesine dönüştürülmüştür (Toprak, 2017:31).

Bu dönemde üniversitelere düşen misyon, Mustafa Kemal Atatürk tarafından açık şekilde belirtilmiştir. 1 Kasım 1937 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) konuşmasında, uluslaşma sürecinin en önemli öğelerinde gördüğü eğitim, kalkınma ve nitelikli birey ve toplum yetiştirmek için üniversitelere büyük görev düştüğünün altını çizmiştir. Aynı konuşmada ülkeyi 3 kültür ve üniversite bölgesine ayırmıştır. Bu bölge ve üniversiteler ise; batı için İstanbul Üniversitesi, merkez için Ankara Üniversitesi, doğu bölgesi için de Van Gölü sahillerinde modern bir üniversitedir (Zabit Ceridesi, 1 Kasım 1937).

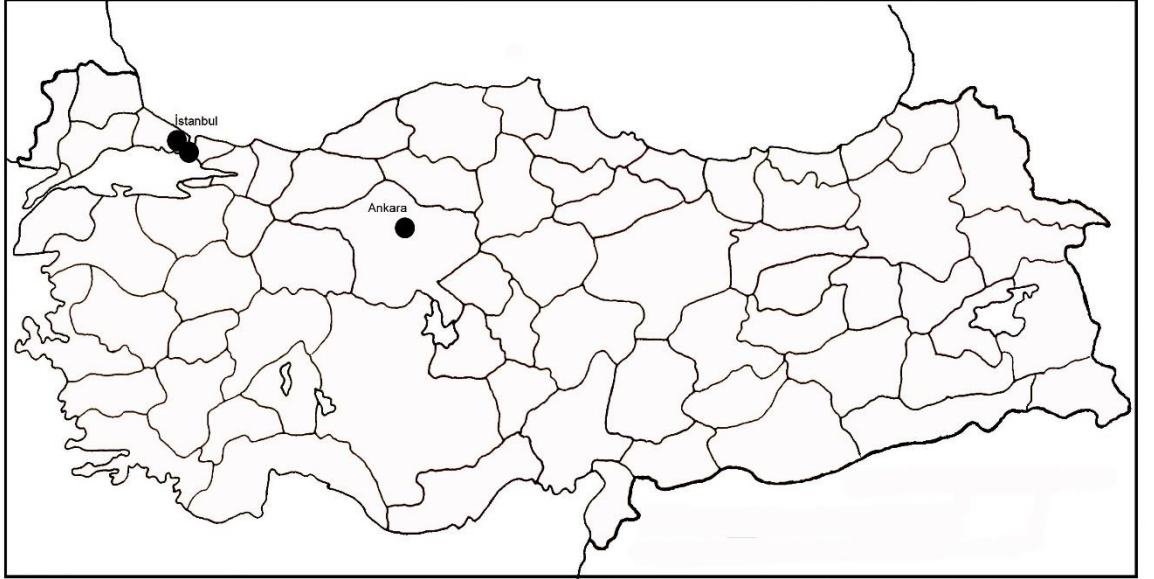
Yukarıda belirttiğim misyon çerçevesinde üniversiteler, modernleşme projesi ile eşgüdümlü olarak bölgesel olarak yürütülmeye çalışılmış ve bölgeler bazında kurulması fikri benimsenmiştir (Toprak, 2017:32). Bu dönemde kurulan üniversiteler ise; 1933 yılında İstanbul Üniversitesi, 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, 1946 yılında ise Ankara Üniversitesi'dir (Tablo 3-Şekil 1). Bu dönemde ortaya çıkan başka oluşumlar ise, fakülte olarak açılan ancak daha sonra üniversiteye dönüşecek kurumlardır. Örneğin, 1926 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930 yılında Ziraat Enstitüsü ve hatta Ankara Üniversitesi kurulmadan önce Dil Tarih Coğrafya Fakültesi (1937), Fen Fakültesi (1943), Tıp Fakültesi (1945) kurulmuştur (Sargın, 2007:137).

Bu dönemi anlatırken en önemli olgu, yeni bir ulus devletinin kurulma sürecidir. Uluslaşma süreci, egemenliğe dair bir irade beyanını içerir. Böylece bu süreç mekâna ve coğrafyaya dairedir ve kültürel ve ideolojik türdeşleştirmeyi de içinde barındırır (Türkay, 2006:22). Bu tür bir yaklaşımın, Atatürk'ün 1937 tarihli meclis konuşmasında da izleri görülüyor. Kültürel ve ideolojik türdeşleştirme, üniversitenin o dönem için bölgeye göre ayrılmasında önemli bir etkeni olmuştur. Fakat bu dönem bu misyonun “yeterince

gerçekleşmediğini” görüyoruz. Bu yıllarda ülkenin tamamı “geri kalmışlık” özelliği gösterdiği için bölgesel bir planlama hedefi Cumhuriyetin ilk yılları için gerçekçi olmamıştır (Elmas, 2000:95). Nitekim, kurulan üniversiteler, sosyal ve ekonomik anlamda en “gelişmiş” kent olan İstanbul ve uluslaşma sürecinde çağdaş ve seküler bir kent olarak “yaratılan” Ankara’dadır.

Tablo 3: Birinci dönem (1923-1950) devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
İstanbul Üniversitesi	18.11.1933	İstanbul	Marmara
İstanbul Teknik Üniversitesi	01.01.1944	İstanbul	Marmara
Ankara Üniversitesi	13.06.1946	Ankara	İç Anadolu

Şekil 1: Birinci dönem (1923-1950) kurulan üniversitelerin dağılımı

Bu dönemin esas ifadesi olan ulus devleti olma süreci kentlerin oluşumunda da kendini göstermiştir. Bu açıdan, dönemin kentleşmesini, ifade ettiği gibi “Ulus Devlet Mekânı Oluşturma Dönemi” (Doğan, 2002:122) olarak belirtmek üniversite ve kent arasındaki bağlamı anlamak açısından işlevsel olacaktır. Bu dönemin kentleşme açısından en temel özelliği ülke bütününde güçlü bir kentleşme hareketinin bulunmamasıdır (Işık, 2005:60). Bunun en önemli nedenleri ise, bu dönemde ülke genelinde ulusal bir burjuvazi

yaratma çabasıyla devlet eli ile sanayileşme başlamıştır. Bu noktada kırsal üretimin çok fazla olması ile tarımsal artık kentlere sermaye birikimi olarak artırılmıştır ve kırdan kente önemli bir göç hareketi henüz başlamamıştır (Doğan, 2002:134). 1935 yılında Türkiye’de kentsel nüfus %23,5 iken 1950’li yıllara gelindiğinde bu nüfus ancak %25’i bulmuştur. Bu artışın ise kırsal alandan gelen göçler ile değil, kentlerin kendi iç dinamikleri ile ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Işık, 2005:61). Bu noktada birinci dönem kurulan üniversiteler, gelişme kaygısından bağımsız olarak “modernleşme” ve ulus olmanın getirdiği dürtü ile İstanbul ve Ankara gibi zaten sosyo-ekonomik olarak en gelişmiş kentlerde kurulmuştur.

3.1.2. İkinci Dönem Üniversiteler (1951-1987)

1950 yılından başlayan süreç ile Türkiye’de politik ve toplumsal olarak önemli değişimlerin başladığını söylemek mümkündür. Siyasi olarak 1946 yılında çok partili hayata geçilmiş ve 1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Yaşanan iktidar değişikliği birçok yapısal dönüşümlere yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Türkiye’de yaşanan dönüşüm sadece yapısal olarak kalmamış, uygulanan ekonomi politikalar ile toplumsal alanda köklü bir değişim süreci başlamıştır. Nitekim, toplumsal anlamda en büyük dönüşüm, kırdan kente göç dalgasının olmasıdır. Yaşanan göç ile kent nüfusunda ciddi artışlar ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bu dönemin başlangıcı “Yeniden Yapılanan Dünya Ekonomisi ile Entegrasyon Süreci” olarak da adlandırılır (Türkay, 2006:22).

1960’lı yıllara geldiğimizde Türkiye; “içe dönük sermaye birikimi” politikalarını uygulamaya geçirmiş ve “kalkınma” odaklı bir gelişme sergilemeye başlamıştır. Yaşanan bu ekonomi politik değişim ile “planlı dönem” olarak adlandırılan bir süreç başlamıştır. Üretken sermayenin desteklenmesi ve ülke içinde kalkınma kritik bir öneme sahip olmuştur. Bu çerçevede Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından beşer yıllık süreçleri kapsayacak kalkınma planları oluşturulmuştur. Bu süreçte bölgesel eşitsizlikleri azaltmak ve bölgesel kalkınmayı sağlamak da temel hedeflerden olmuştur. Böyle bir düzlemde bu dönemde kurulan üniversiteler de bölgesel kalkınma merkezlerinde kurulmaya başlanmıştır (Toprak, 2017:34). Üniversitelerin kuruluş süreci ile ilgili ikinci dönemi kapsayan süreç, ilk dört kalkınma planını içinde barındırır. Bu dört planın bu çalışma ile

ilgisi bölgeler arası denge, bölge planlarının yapılması ve kentleşme politikalarıdır. Burada önemli bir husus 1960'lı yılların ekonomi politik koşullarında olan bir ülkenin, ulusal planlama ve bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi nasıl kuracağı idi. Tekeli (2008:69), bu konu ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade eder:

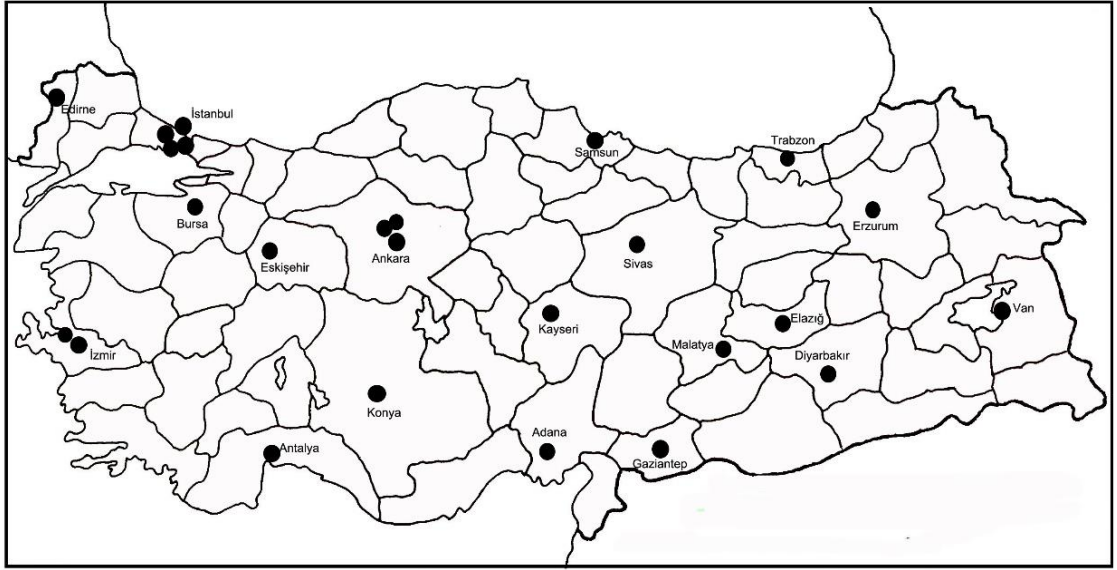
“Türkiye 1960 sonrası planlama deneyimine bu tür bir tarihsel birikim sonrasında ve bu tür problemlere sahip olarak giriyordu. Böyle bir bağlam içinde ulusal planlamaya başlayan bir ülkede, bölgesel planlamadan ya da ulusal planlamanın mekânsal örgütlenmeye ilişkin yönünden genelde iki önemli işlev beklenilebilir. Bunlardan birincisi, bölgesel planlamaya ülkenin ekonomik gelişmesindeki etkinliği artırma işlevi vermektir. Bölge planları bu anlayışa göre gerek yerleşme sisteminin oluşmasında gerek alt yapı kararlarının verilmesinde, ekonominin dar boğazlara düşmesini önleyecek ve bu kararların her birinin ekonomik etkinliğe katkısı olacak şekilde verilmesine çalışacaktır. Bölge planlamaya ikinci biçimde bakış açısı, bölge planlamayı, bölgesel eşitsizlikleri gidermekte bir araç olarak görmektir. Bir başka deyişle bölge planlamaya ülke içinde eşitsiz büyüme yasasının sonuçlarını tersine çevirmekte kullanılacak bir mekanizma olarak bakmaktır.”

Türkiye’de üniversitelerin kuruluşu Tekeli’nin altını çizdiği ikinci bakış açısından ilerlemiştir. Bu kapsamda, dönem içinde kurulan üniversitelere baktığımızda; “1971-76 arasındaki beş yılda, birinci dönemde (27 yıl) kurulan üniversite sayısının 3 katı üniversite kurulmuştur. Dönemin bu üniversiteleşme ritmi global bir eğilimin lokal görüntüsüdür (Toprak, 2017:35)”. Ayrıca içinde kurulan üniversitelerin kentleri ise, yukarıda ilettiğimiz ikinci yolun, yani dönemin bölgesel eşitsizliği giderme kaygısından hareketle bir seçim yapıldığını gösteriyor (Tablo 4-Şekil 2).

Dönemin kalkınma planlarını incelemek üniversitelerin kuruluş yeri seçimini anlamak açısından yardımcı olacaktır. 1968 ve 1972 yıllarını kapsayan, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (II. BYKP), üniversiteler için kapasite artışı olması noktasına dikkat çekmiştir. Üniversiteye bağlı Yüksek Okullar kurulmasını ve böylece yükseköğrenimin yurt geneline yayılması gerektiğini belirtmiştir (II. BYKP, 1968:170).

Tablo 4: İkinci dönem (1951-1987) devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Ege Üniversitesi	01.01.1955	İzmir	Ege
Karadeniz Teknik Üniversitesi	20.05.1955	Trabzon	Karadeniz
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	15.11.1956	Ankara	İç Anadolu
Atatürk Üniversitesi	31.05.1957	Erzurum	Doğu Anadolu
Hacettepe Üniversitesi	08.07.1967	Ankara	İç Anadolu
Boğaziçi Üniversitesi	12.09.1971	İstanbul	Marmara
Anadolu Üniversitesi	30.11.1973	Eskişehir	İç Anadolu
Çukurova Üniversitesi	30.11.1973	Adana	Akdeniz
Dicle Üniversitesi	30.11.1973	Diyarbakır	Güneydoğu Anadolu
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	09.02.1974	Sivas	İç Anadolu
İnönü Üniversitesi	03.04.1975	Malatya	Doğu Anadolu
Bursa Uludağ Üniversitesi	11.04.1975	Bursa	Marmara
Fırat Üniversitesi	11.04.1975	Elazığ	Doğu Anadolu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	11.04.1975	Samsun	Karadeniz
Selçuk Üniversitesi	11.04.1975	Konya	İç Anadolu
Akdeniz Üniversitesi	20.07.1982	Antalya	Akdeniz
Dokuz Eylül Üniversitesi	20.07.1982	İzmir	Ege
Erciyes Üniversitesi	20.07.1982	Kayseri	İç Anadolu
Gazi Üniversitesi	20.07.1982	Ankara	İç Anadolu
Marmara Üniversitesi	20.07.1982	İstanbul	Marmara
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.	20.07.1982	İstanbul	Marmara
Trakya Üniversitesi	20.07.1982	Edirne	Marmara
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	20.07.1982	Van	Doğu Anadolu
Yıldız Teknik Üniversitesi	20.07.1982	İstanbul	Marmara
Gaziantep Üniversitesi	27.06.1987	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu

Şekil 2: İkinci dönem (1951-1987) kurulan üniversitelerin dağılımı

Bu dönemde 1955 yılında (2), 1956 yılında (1), 1957 yılında (1), 1967 yılında (1), 1971 yılında (1), 1973 yılında (3), 1974 yılında (1), 1975 yılında (5), 1982 yılında (9) ve 1987 yılında (1) devlet üniversitesi kurulmuştur (Tablo 4). 1985 yılında ise Ankara’da ilk özel üniversite olan İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi kurulmuştur (Tablo 5).

Toprak (2017:38), 1970 yılında yayınlanan “Yükseköğretim Araştırması” adlı rapordan hareketle, 1972 yılından sonra kurulan üniversitelerin mekânsal dağılışını değerlendirir. Rapora göre, “bölge/kentler, “Gelişmiş Büyük Merkezler” ve “Gelişmekte Olan veya Geliştirilecek Merkezler” olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu dönemde üniversitenin kurulacağı kent seçilirken, kentin, bölgenin hizmet odağı/merkezi olması, öğrenci sayısının fazla olması, sosyo-kültürel iklimin uygun olması ve altyapının yeterli olması gibi kriterler uygulanmıştır”. Bu noktadan hareketle, altyapı ölçütü dikkate alınarak Çukurova ve Bursa Üniversitesi, sosyo-ekonomik gelişmişlik ölçütü açısından Fırat ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve son olarak gelişmesi gereken bölgeler ölçütü açısından Dicle ve Selçuk Üniversitesi kurulmuştur (Varış, 1976:77, Toprak, 2017:39).

Tablo 5: İkinci dönem (1951-1987) vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	22.05.1985	Ankara	İç Anadolu

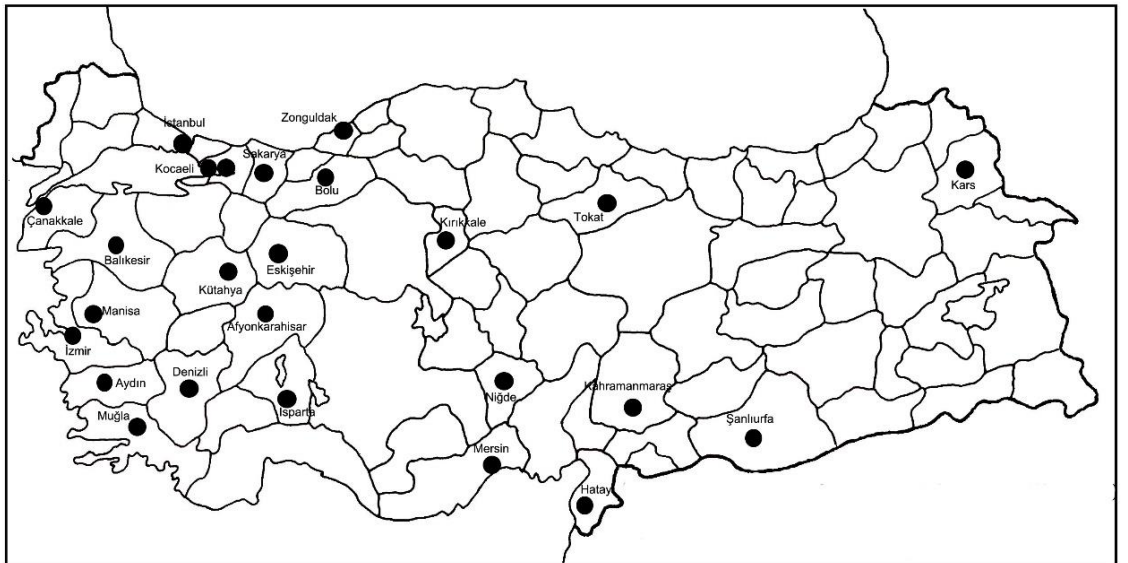
Bu dönemin en önemli iktisadi özelliği planlı dönem olmasına rağmen, dönemin kentleşmesini “Plansız Kentleşme” olarak nitelemek mümkündür (Doğan, 2002:122). 1950 yılı Türkiye kentleşmesi açısından önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. İçe yönelik sermaye birikimi ile kentler yeni bir nitelik kazanmıştır. Kırdan kente olan göçün hızlanması ile kentler de kendisini hızlı bir dönüşümün eşiğinde bulmuştur. Kente gelen yeni göçmenler, yerleşim tercihleri ile kentte ortaya çıkacak olan ilk dönüşümü başlatmıştır. Bu olgu ise hem literatüre hem de gündelik hayatımıza “gecekondulaşma” olarak girmiştir (Kıray, 2007:92). Bu dönemdeki sanayi sermayesinin gelişmesi, yatırımların nereye yapılacağına dair eşitsiz bir mekânsal örüntü de sunmuştur. Belirli kentlerin “gelişmiş” olması, sanayi sermayesinin bu kentlerde ve ona yakın çevrelerde toplanmasına yol açmıştır. Bu durum sonucunda bölgeler arası eşitsizlik ise giderek artmış ve bu kentler birikimin mekânı olarak daha fazla yatırım ve nüfusu çekmiştir (Doğan, 2002:141). Üniversitelerin yer seçimleri de daha önce Tekeli’nin (2008:69), ifadesinde de vurguladığımız gibi bu eşitsiz gelişmenin önüne geçmek düşüncesi ile belirlenmiştir.

3.1.3. Üçüncü Dönem Üniversiteler (1988-1994)

1980 yılından itibaren Türkiye’nin toplumsal dinamiklerinde yaşanan dönüşümler devletin Üniversitelere de bakış açısını değiştirmiştir. 1980 yılında 12 Eylül Askeri Darbesi ve 24 Ocak kararları uygulanması ile ekonomik hayattaki “serbestleştirme” çabaları her alana nüfuz etmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise ticaret politikalarında sert değişimler hızla devam eder. Üniversite bu noktada devlet ve yerel sermaye tarafından kent ekonomisini canlandıracak bir araç olarak görülmüştür. Kente yapılacak olan üniversite yatırımı ve siyasi oy kaygısı, üniversitelerin kuruluş yeri seçiminde temel olgulardan olmuştur (Toprak, 2017:41). Yerelin bu noktadaki gücü, bir yandan merkezi yönetimin yerel düzeydeki temsilcisi olarak yerel politikaları uygularken diğer taraftan kendi çıkarlarını savunan bir konumdadır (Toprak, 2017:42; Şengül, 2009:186).

Bu dönemde üniversitelerin artışında niceliksel anlamda önemli bir artış olmuştur. Özellikle, 1992 yılında çıkartılan 3837 sayılı yasa ile 21 üniversite ve 2 yüksek teknoloji enstitüsü kurulmuştur (Tablo 6). Böylece toplamda üniversite sayısı 53'e çıkmıştır. Bu dönemdeki üniversitelerin yoğunlaşmasını, Türkiye'nin batı ve orta-küçük ölçekli kentlerine yönelik olduğunu görüyoruz (Şekil 3). İstisna olarak İstanbul'da Galatasaray Üniversitesi, İzmir'de Yüksek Teknoloji Enstitüsü kurulmuştur. Üniversitelerin kuruluş yerlerini ise aşağıdaki tablodan görebiliriz. Bu dönemde yine Koç (1992) ve Başkent (1994) Üniversitesi olmak üzere iki yeni vakıf üniversitesinin açıldığını görüyoruz (Tablo 7).

Bu dönemde değişen ekonomi politikaları ile sermaye birikimi yeni bir biçim kazanmış, dolayısı ile kentler de bu dönüşüm çerçevesinde artık sermaye birikimin toplandığı ve dağıtıldığı bir mekân haline gelmiştir (Ercan, 2004: 21). Sermayenin kentleştiği bu dönemden itibaren neoliberal yapılanma, yerellikleri ön plana çıkarmaya başlamıştır. Böylece büyük sermayeler, kentleşmeden doğan ranttan kendi payını alma yarışına girmiştir (Doğan, 2002: 158). Bu dönemde kurulan üniversiteler, küçük ve orta ölçekli kentlerde, kent ekonomisini canlandıran ve kente nakit akışı sağlayan bir kurum olarak görülmüştür (Toprak, 2017: 44). Bu noktada, "az gelişmiş" olarak nitelendirilen bu kentlerde üniversitenin kurulması ile kapitalist mekânsal örüntüler görülmeye başlanmıştır.

Şekil 3: Üçüncü dönem (1988-1994) kurulan üniversitelerin dağılımı

Tablo 6: Üçüncü dönem (1988-1994) devlet üniversitelerin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Afyon Kocatepe Üniversitesi	11.07.1992	Afyonkarahisar	Ege
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	11.07.1992	Aydın	Ege
Balıkesir Üniversitesi	11.07.1992	Balıkesir	Marmara
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	11.07.1992	Bolu	Karadeniz
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	11.07.1992	Çanakkale	Marmara
Gebze Teknik Üniversitesi	11.07.1992	Kocaeli	Marmara
Harran Üniversitesi	11.07.1992	Şanlıurfa	Güneydoğu Anadolu
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	11.07.1992	Hatay	Akdeniz
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	11.07.1992	İzmir	Ege
Kafkas Üniversitesi	11.07.1992	Kars	Doğu Anadolu
Kahramanmaraş Sütçü İmam Ün.	11.07.1992	Kahramanmaraş	Akdeniz
Kırıkkale Üniversitesi	11.07.1992	Kırıkkale	İç Anadolu
Kocaeli Üniversitesi	11.07.1992	Kocaeli	Marmara
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	11.07.1992	Kütahya	Ege
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	11.07.1992	Manisa	Ege
Mersin Üniversitesi	11.07.1992	Mersin	Akdeniz
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	11.07.1992	Muğla	Ege
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	11.07.1992	Niğde	İç Anadolu
Pamukkale Üniversitesi	11.07.1992	Denizli	Ege
Sakarya Üniversitesi	11.07.1992	Sakarya	Marmara
Süleyman Demirel Üniversitesi	11.07.1992	Isparta	Akdeniz
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	11.07.1992	Tokat	Karadeniz
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	11.07.1992	Zonguldak	Karadeniz
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	18.08.1993	Eskişehir	İç Anadolu
Galatasaray Üniversitesi	06.06.1994	İstanbul	Marmara

Tablo 7: Üçüncü dönem (1988-1994) vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Koç Üniversitesi	07.03.1992	İstanbul	Marmara
Başkent Üniversitesi	15.01.1994	Ankara	İç Anadolu

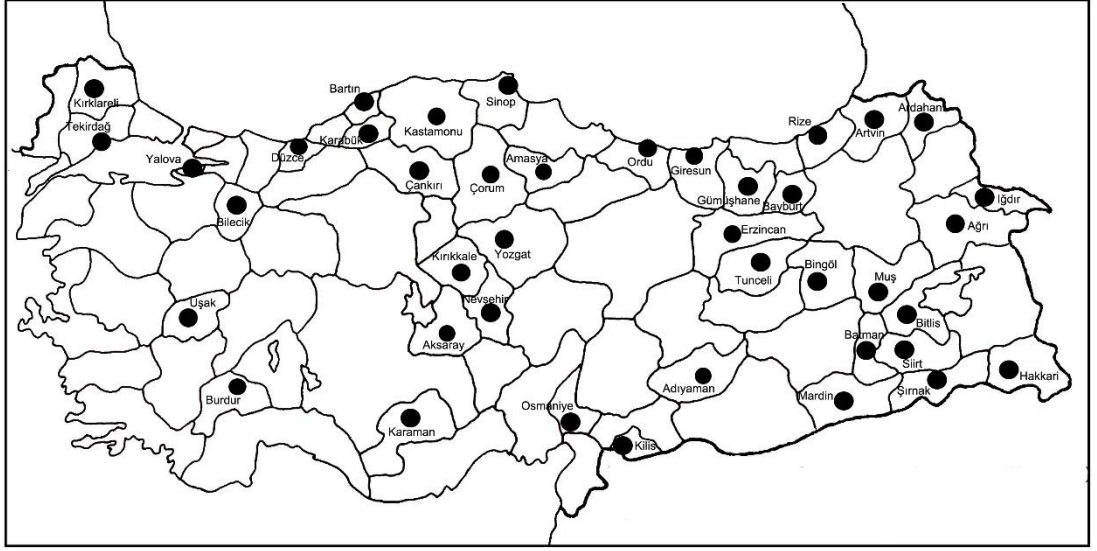
Bu kentlerde ticari ve ekonomik değişimlerin yanı sıra üniversiteler, toplumsal olarak kent yaşamında önemli etkiler yaratmıştır. Bu kentlere gelen öğrencilerin kentin toplumsal hayatında yaptığı değişiklik literatüre, “Anadolu kentlerinin öğrencileşmesi” olarak geçmiştir (Yılmaz, 2011:10).

3.1.4. Dördüncü Dönem Üniversiteler (1995-2008)

Dördüncü dönem, hükümet tarafından “Her ile Bir Üniversite” felsefesi benimsendiği ve “geri kalmış” kentlerin bölgelerin kalkınmasında üniversitelerin adeta lokomotif görüldüğü bir dönem olmuştur. Aynı zamanda üniversitelerin genç nüfus kitlesi, bulunduğu kentin tüm tüketim kalıplarını değiştirmiş, o kentte daha önce bulunmayan yeni iş kolları da yaratmıştır. Nüfusun artışı konut talebini de hızlandırmış ve kentler alansal olarak da büyümüştür. Bu süreç küçük ve orta ölçekli kentlerde özellikle daha yoğun hissedilmiştir (Işık, 2008a:162). Bu dönemde kurulan devlet üniversitelerin bölgesel dağılımını incelediğimizde Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde yoğunlaştığını görüyoruz (Şekil 4-Tablo 8). Bu bize hükümetin üniversiteleri bölgesel kalkınmada bir araç olarak gördüğünü açıkça göstermektedir.

Üniversitelerin kuruluşunun dördüncü döneminde 1992 yılından sonra ilk defa 2006 yılında (15) üniversite aynı günde kurulmuştur. Böylece toplam üniversite sayısı 68 olmuştur. 2007 yılında (28) ve 2008 yılında kurulan (4) üniversite ile toplam devlet üniversitesi 94 olmuştur (Tablo 8).

Bu dönemde 2006 yılına kadar devlet üniversitesinin kurulmadığı ancak vakıf üniversitelerinin hızlı bir kuruluş atağı yaptığı görülmektedir. 1994 yılına kadar 3 olan özel üniversite sayısı 2006’ya geldiğimizde 24’e ulaşmıştır. 2006 yılından sonra ise daha da hızlanarak toplamda sayı 65’e yükselmiştir (Tablo 9). Kurulan özel üniversiteler ise merkezde konumlanan sermaye gruplarının uzantısı olduğu için büyük çoğunluğu İstanbul, Ankara ve İzmir’dedir (Toprak, 2017:45). Yaşanan bu durum ticari bir üniversite modeline doğru gidildiğini gösterir.

Şekil 4: Dördüncü dönem (1995-2008) kurulan üniversitelerin dağılımı

Bu dönemin kentleşme sürecine damgasını vuran olgulardan birisi kentsel dönüşüm olmuştur. Bu kapsamda birçok kentte yeniden imar planları hazırlanmış, kentler hızlı bir dönüşüm sürecinin eşiğine girmiştir. Bu süreç devlet tarafından yapılan yasal düzenlemeler ile de desteklenmiştir. İstanbul, İzmir, Ankara gibi merkez kentlerdeki artık birikimin fazlalaşması, sermayeyi mekânsal olarak yeni arayışlara itmiştir. Bu noktada birçok kent için yeni fonksiyonlar ortaya çıkarılmış ve böylece sermayeye yönelik “cazibe merkezleri” yaratılmıştır. Bu süreçteki her bir üniversite felsefesinin kentlerin gelişimi ile birbiri ile eş değer gittiğini söylemek mümkündür. Nitekim bu dönemde ve sonrasında yapılan birçok üniversitenin tesisleri, bazı vatandaşların arazilerinin kamulaştırılması ve yerel inşaat şirketlerinin olduğu ihale usulü ile yapılmıştır. Öğrenciler, geldiği kentte barınma ihtiyaçlarını karşılarken kent sakinlerine gelir sağlamıştır. Diğer taraftan bu öğrenci kitlesinin oluşturduğu ticari eğilimler de kent merkezinde ekonomik hayatı canlandırmakta ve yeni mekânsal formasyonların oluşumuna yol açmaktadır (Kendir, 2020:398).

Tablo 8: Dördüncü dönem (1995-2008) devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Adıyaman Üniversitesi	17.03.2006	Adıyaman	Güneydoğu Anadolu
Aksaray Üniversitesi	17.03.2006	Aksaray	İç Anadolu
Amasya Üniversitesi	17.03.2006	Amasya	Karadeniz
Burdur Mehmet Akif Ersoy Ü.	17.03.2006	Burdur	Akdeniz
Düzce Üniversitesi	17.03.2006	Düzce	Karadeniz
Erzincan Binali Yıldırım Ü.	17.03.2006	Erzincan	Doğu Anadolu
Giresun Üniversitesi	17.03.2006	Giresun	Karadeniz
Hitit Üniversitesi	17.03.2006	Çorum	Karadeniz
Kastamonu Üniversitesi	17.03.2006	Kastamonu	Karadeniz
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	17.03.2006	Kırşehir	İç Anadolu
Ordu Üniversitesi	17.03.2006	Ordu	Karadeniz
Recep Tayyip Erdoğan Ü.	17.03.2006	Rize	Karadeniz
Tekirdağ Namık Kemal Ü.	17.03.2006	Tekirdağ	Marmara
Uşak Üniversitesi	17.03.2006	Uşak	Ege
Yozgat Bozok Üniversitesi	17.03.2006	Yozgat	İç Anadolu
Ağrı İbrahim Çeçen Ü.	29.05.2007	Ağrı	Doğu Anadolu
Artvin Çoruh Üniversitesi	29.05.2007	Artvin	Karadeniz
Batman Üniversitesi	29.05.2007	Batman	Güneydoğu Anadolu
Bilecik Şeyh Edebali Ü.	29.05.2007	Bilecik	Marmara
Bingöl Üniversitesi	29.05.2007	Bingöl	Doğu Anadolu
Bitlis Eren Üniversitesi	29.05.2007	Bitlis	Doğu Anadolu
Çankırı Karatekin Üniversitesi	29.05.2007	Çankırı	İç Anadolu
Karabük Üniversitesi	29.05.2007	Karabük	Karadeniz
Karamanoğlu Mehmetbey Ü.	29.05.2007	Karaman	İç Anadolu
Kırklareli Üniversitesi	29.05.2007	Kırklareli	Marmara
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	29.05.2007	Kilis	Güneydoğu Anadolu
Mardin Artuklu Üniversitesi	29.05.2007	Mardin	Güneydoğu Anadolu
Muş Alparslan Üniversitesi	29.05.2007	Muş	Doğu Anadolu
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	29.05.2007	Nevşehir	İç Anadolu
Osmaniye Korkut Ata Ü.	29.05.2007	Osmaniye	Akdeniz
Siirt Üniversitesi	29.05.2007	Siirt	Güneydoğu Anadolu
Sinop Üniversitesi	29.05.2007	Sinop	Karadeniz
Ardahan Üniversitesi	22.05.2008	Ardahan	Doğu Anadolu
Bartın Üniversitesi	22.05.2008	Bartın	Karadeniz
Bayburt Üniversitesi	22.05.2008	Bayburt	Karadeniz
Gümüşhane Üniversitesi	22.05.2008	Gümüşhane	Karadeniz
Iğdır Üniversitesi	22.05.2008	Iğdır	Doğu Anadolu
Munzur Üniversitesi	22.05.2008	Tunceli	Doğu Anadolu
Şırnak Üniversitesi	22.05.2008	Şırnak	Güneydoğu Anadolu
Yalova Üniversitesi	22.05.2008	Yalova	Marmara
Hakkâri Üniversitesi	31.05.2008	Hakkâri	Doğu Anadolu

Tablo 9: Dördüncü dönem (1995-2008) vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Işık Üniversitesi	07.06.1996	İstanbul	Marmara
İstanbul Bilgi Üniversitesi	07.06.1996	İstanbul	Marmara
Sabancı Üniversitesi	07.06.1996	İstanbul	Marmara
Yeditepe Üniversitesi	07.06.1996	İstanbul	Marmara
Kadir Has Üniversitesi	30.05.1997	İstanbul	Marmara
Atılım Üniversitesi	15.07.1997	Ankara	İç Anadolu
Beykent Üniversitesi	15.07.1997	İstanbul	Marmara
Çağ Üniversitesi	15.07.1997	Mersin	Akdeniz
Çankaya Üniversitesi	15.07.1997	Ankara	İç Anadolu
Doğuş Üniversitesi	15.07.1997	İstanbul	Marmara
İstanbul Kültür Üniversitesi	15.07.1997	İstanbul	Marmara
Maltepe Üniversitesi	15.07.1997	İstanbul	Marmara
Bahçeşehir Üniversitesi	18.01.1998	İstanbul	Marmara
Haliç Üniversitesi	18.01.1998	İstanbul	Marmara
İstanbul Okan Üniversitesi	18.12.1999	İstanbul	Marmara
Ufuk Üniversitesi	18.12.1999	Ankara	İç Anadolu
İstanbul Ticaret Üniversitesi	14.04.2001	İstanbul	Marmara
İzmir Ekonomi Üniversitesi	14.04.2001	İzmir	Ege
Yaşar Üniversitesi	14.04.2001	İzmir	Ege
Tobb Ekonomi ve Teknoloji Ü.	01.07.2003	Ankara	İç Anadolu
Kapadokya Üniversitesi	16.09.2005	Nevşehir	İç Anadolu
Demiroğlu Bilim Üniversitesi	28.03.2006	İstanbul	Marmara
Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Ü.	18.05.2007	İstanbul	Marmara
İstanbul Arel Üniversitesi	18.05.2007	İstanbul	Marmara
İstanbul Aydın Üniversitesi	18.05.2007	İstanbul	Marmara
Özyeğin Üniversitesi	18.05.2007	İstanbul	Marmara
Piri Reis Üniversitesi	30.01.2008	İstanbul	Marmara
Altınbaş Üniversitesi	22.05.2008	İstanbul	Marmara
İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu	12.07.2008	İzmir	Ege
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	31.07.2008	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu

3.1.5. Beşinci Dönem Üniversiteler ve Sonrası (2009-Sonrası)

Bu dönemde açılan üniversiteler, önceki dönem açılan üniversitelerin misyonundan farklılık gösterir. Daha önce ulus inşası, eğitim, araştırma, bölgesel kalkınma ve üniversitenin ekonomik katkısı misyonunu barındıran üniversiteler, artık doğrudan sanayinin, daha doğrusu “sermaye”nin ihtiyacına yönelik teknik eleman

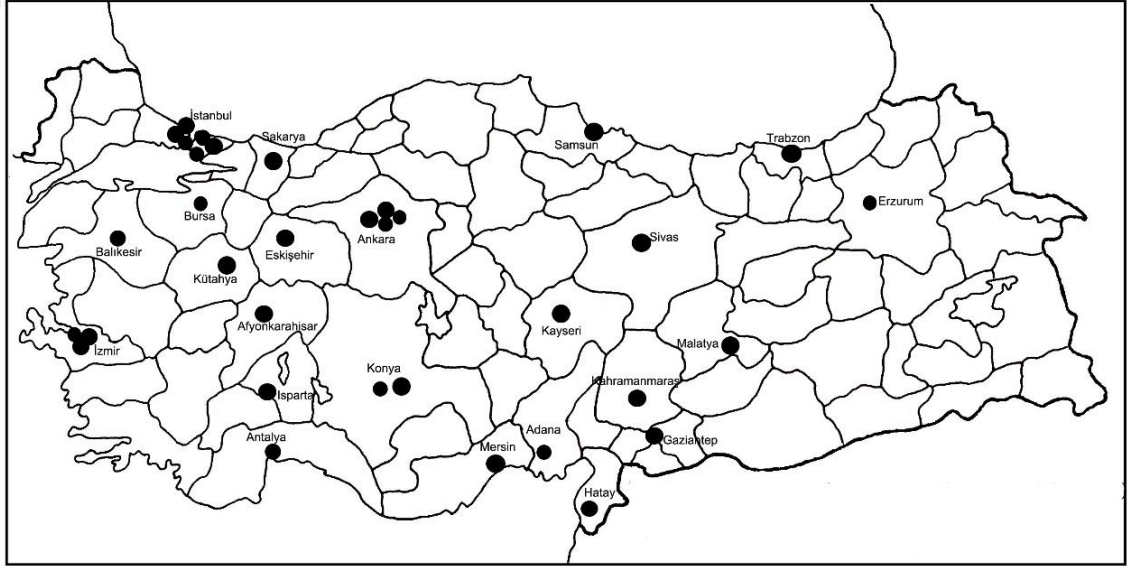
yetiştirmek gibi bir misyon yüklenmiştir (Toprak, 2017:51). Ancak burada dikkat çekmemiz gereken nokta üniversitelerin temel misyonundan uzaklaşmış gibi görünse de neoliberal sürecin bir yansıması olarak, ideolojik işlevinin ve ekonomik işlevi i ie geçmiş olmasıdır (Kendir, 2020:394). Beşinci dönem de artık niversitesi olmayan il kalmamış ve bundan sonra kurulan niversiteler de yeniden metropol kent merkezlerinde kurulmaya başlamıştır. Bu yeni kent merkezi niversiteleri ise, neoliberalizmin mekânsal yansımalarından biri olmanın yanı sıra niversite ve sanayii iş birliğini güçlendirmek için önemli bir aktör olarak grlmştir (Toprak, 2017:49).

“Bugünkü niversitenin ortaya çıkışı, sadece bir zelleştirme ya da metalaştırma süreci anlamına gelmemekte, aynı zamanda, “hegemonik” bir aygıtın burjuva stratejilerindeki değişimlerle uyumlu bir şekilde dönüşümüne bir örnek oluşturmaktadır. Bu bağlamda finansmana, yönetime, hesap verebilirliğe, diploma yapılarındaki değişikliklere vb. atıfta bulunan bir dizi strateji hem kendi ekonomik işlevleri bakımından hem de genel politik ve ideolojik koşullar açısından sadece bilgi ve diploma üretiminin ötesine geçmekte; “znelliğin neoliberal üretimi”ne doğru bir çaba anlamına gelmektedir (Kendir, 2020:394).”

Bu noktada üniversitelerin artık toplumsal bilgi üretiminden uzaklaşıp, günümüz sermayesinin ihtiyaına yönelik bilgi üreten bir kurum haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu dönemde kentlerin gelişimi neoliberalizm ile başka bir boyuta ulaşmış ve kentler arasında hiyerarşik bir yapılanma oluşmuştur. Kentler bu yarışta ön plana çıkmak için kamu özel sektör iş birliği ile stratejiler oluşturmuştur. Bu yeni dönemde üniversitelerin de rolü kritiktir. Neoliberal kentleşme ile üniversitesiz il kalmasın felsefesi birbirini beslemiş ve yerel sermayenin iştahını körüklemiştir. Bu süreci en temel olarak iki noktadan değerlendirmek mümkündür. İlk olarak niversitenin kente olan etkilerinde anlattığımız gibi üniversitelerin varoluşu ile yapılı evre üretiminin gelişmesi birbiri ile kol kola ilerlemiştir. Diğer taraftan ise, üniversitelerin yerel sanayi ile iş birliği teşvik edilmiştir. Böylece, niversiteler şirketler ile patent ve lisans anlaşmaları yapan, teknoparklar aan ve kol kola projeler üreten ve özel şirketlere danışmanlık veren bir yapı oluşmuştur. Bu noktada bilimsel bilginin üretimi de şirketlerin talepleri doğrultusunda basit uygulanabilir paketler haline gelmiş ve araştırma fonksiyonu ticarileşmiştir (Kendir, 2020:392). Bu dönemde yeni kurulan üniversitelerin bünyesinde bulunan bölümlerde niversite sanayi iş birliği gözetilerek oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, bu çerçevede bazı devlet üniversitelerinin bünyesinde bulunan mühendislik ve fen fakülteleri

bölünerek yeni bir üniversite oluşturulmuştur. 2018 yılında kurulun Eskişehir Teknik Üniversitesi de Anadolu Üniversitesinden bazı bölümlerin ayrılmasıyla kurulan üniversitelerden birisidir.

Yukarıda belirttiğimiz anlayışın sonucunda; 2008 yılında neredeyse her ilde bir üniversite var olmasına rağmen, aynı illerde ikinci ve üçüncü üniversiteler kurulmaya devam etmiştir. Böylece 2008 yılından itibaren artık üniversitesi olmayan il kalmamıştır. 2010 yılında (8), 2011 yılında (1), 2013 yılında (1), 2015 yılında (5), 2016 yılında (2), 2017 yılında (2) ve 2018 yılında (16) üniversite kurulmuştur (Şekil 5-Tablo 10). Böylece 2020 yılına geldiğimizde, toplamda 129 devlet üniversitesi bulunmaktadır.

Şekil 5: Beşinci dönem (2009-Sonrası) kurulan üniversitelerin dağılımı

Bu dönemde devlet üniversitesinden daha fazla vakıf üniversitesi kurulmuştur. 2009 yılında (7), 2010 yılında (7), 2011 yılında (5), 2012 yılında (2), 2013 yılında (5), 2014 yılında (2), 2015 yılında (4), 2016 yılında (4), 2017 yılında (2), 2018 yılında (4), 2019 yılında (1) ve 2020 yılında (2) vakıf üniversitesi kurulmuştur (Tablo 11).

Tablo 10 : Beşinci dönem (2009-Sonrası) devlet üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
Abdullah Gül Üniversitesi	21.07.2010	Kayseri	İç Anadolu
Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.	21.07.2010	Ankara	İç Anadolu
Bursa Teknik Üniversitesi	21.07.2010	Bursa	Marmara
Erzurum Teknik Üniversitesi	21.07.2010	Erzurum	Doğu An.
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	21.07.2010	İstanbul	Marmara
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	21.07.2010	İzmir	Ege
Necmettin Erbakan Üniversitesi	21.07.2010	Konya	İç Anadolu
Türk-Alman Üniversitesi	07.11.2010	İstanbul	Marmara
Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Ü.	14.04.2011	Adana	Akdeniz
Ankara Sosyal Bilimler Ü.	31.01.2013	Ankara	İç Anadolu
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	15.04.2015	İstanbul	Marmara
Alanya Alaaddin Keykubat Ü.	23.04.2015	Antalya	Akdeniz
Bandırma Onyedli Eylül Ü.	23.04.2015	Balıkesir	Marmara
İskenderun Teknik Üniversitesi	23.04.2015	Hatay	Akdeniz
Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji Ü.	23.04.2015	İstanbul	Marmara
İzmir Bakırçay Üniversitesi	07.09.2016	İzmir	Ege
İzmir Demokrasi Üniversitesi	07.09.2016	İzmir	Ege
Türk-Japon, Bilim ve Teknoloji Ü.	24.06.2017	İstanbul	Marmara
Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Ü.	01.07.2017	Ankara	İç Anadolu
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Ü.	18.05.2018	Afyonkarahisar	Ege
Ankara Hacı Bayram Veli Ü.	18.05.2018	Ankara	İç Anadolu
Eskişehir Teknik Üniversitesi	18.05.2018	Eskişehir	İç Anadolu
Gaziantep İslam, Bilim ve Teknoloji Ü.	18.05.2018	Gaziantep	Güneydoğu
Isparta Uygulamalı Bilimler Ü.	18.05.2018	Isparta	Akdeniz
İstanbul Ün iv. -Cerrahpaşa	18.05.2018	İstanbul	Marmara
Kahramanmaraş İstiklal Ü.	18.05.2018	Kahramanmaraş	Akdeniz
Kayseri Üniversitesi	18.05.2018	Kayseri	İç Anadolu
Konya Teknik Üniversitesi	18.05.2018	Konya	İç Anadolu
Kütahya Sağlık Bilimleri Ü.	18.05.2018	Kütahya	Ege
Malatya Turgut Özal Ü.	18.05.2018	Malatya	Doğu An.
Sakarya Uygulamalı Bilimler Ü.	18.05.2018	Sakarya	Marmara
Samsun Üniversitesi	18.05.2018	Samsun	Karadeniz
Sivas Bilim ve Teknoloji Ü.	18.05.2018	Sivas	İç Anadolu
Tarsus Üniversitesi	18.05.2018	Mersin	Akdeniz
Trabzon Üniversitesi	18.05.2018	Trabzon	Karadeniz

Tablo 11: Beşinci dönem (2009-Sonrası) vakıf üniversitelerinin kurulduğu tarih, il ve bölgeler

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	İl	Bölge
İstanbul Yeni Yüzyıl Ü.	28.02.2009	İstanbul	Marmara
İstanbul Medipol Üniversitesi	07.07.2009	İstanbul	Marmara
Kto Karatay Üniversitesi	07.07.2009	Konya	İç Anadolu
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	07.07.2009	Kayseri	İç Anadolu
Ted Üniversitesi	07.07.2009	Ankara	İç Anadolu
Toros Üniversitesi	07.07.2009	Mersin	Akdeniz
Nişantaşı Üniversitesi	17.09.2009	İstanbul	Marmara
Faruk Saraç Tasarım Myo	06.03.2010	İstanbul	Marmara
Bezm-İ Alem Vakıf Üniversitesi	24.04.2010	İstanbul	Marmara
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Ü.	24.04.2010	İstanbul	Marmara
İstanbul Sabahattin Zaim Ü.	24.04.2010	İstanbul	Marmara
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	24.04.2010	İstanbul	Marmara
Antalya Bilim Üniversitesi	21.07.2010	Antalya	Akdeniz
Avrasya Üniversitesi	10.12.2010	Trabzon	Karadeniz
Alanya Hamdullah Emin Paşa Ü.	03.03.2011	Antalya	Akdeniz
İstanbul Gedik Üniversitesi	03.03.2011	İstanbul	Marmara
İstanbul Gelişim Üniversitesi	03.03.2011	İstanbul	Marmara
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	03.03.2011	Ankara	İç Anadolu
Üsküdar Üniversitesi	03.03.2011	İstanbul	Marmara
Mef Üniversitesi	27.04.2012	İstanbul	Marmara
İstanbul Şişli Myo	18.05.2012	İstanbul	Marmara
Anka Teknoloji Üniversitesi	18.06.2013	Ankara	İç Anadolu
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	18.06.2013	İstanbul	Marmara
Konya Gıda ve Tarım Ü.	18.06.2013	Konya	İç Anadolu
Sanko Üniversitesi	18.06.2013	Gaziantep	Güneydoğu Anadolu
Yüksek İhtisas Üniversitesi	02.08.2013	Ankara	İç Anadolu
Biruni Üniversitesi	27.02.2014	İstanbul	Marmara
Ataşchir Adıgüzel Myo	16.03.2014	İstanbul	Marmara
Antalya Akev Üniversitesi	23.04.2015	Antalya	Akdeniz
İbn Haldun Üniversitesi	23.04.2015	İstanbul	Marmara
İstanbul Rumeli Üniversitesi	23.04.2015	İstanbul	Marmara
İstinye Üniversitesi	23.04.2015	İstanbul	Marmara
Beykoz Üniversitesi	07.09.2016	İstanbul	Marmara
İstanbul Kent Üniversitesi	07.09.2016	İstanbul	Marmara
Fenerbahçe Üniversitesi	24.11.2016	İstanbul	Marmara
İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	24.11.2016	İstanbul	Marmara
Ostim Teknik Üniversitesi	01.07.2017	Ankara	İç Anadolu
Lokman Hekim Üniversitesi	20.12.2017	Ankara	İç Anadolu
Ankara Medipol Üniversitesi	18.05.2018	Ankara	İç Anadolu
İstanbul Atlas Üniversitesi	18.05.2018	İstanbul	Marmara
İstanbul Sağlık ve Teknoloji Ü.	18.05.2018	İstanbul	Marmara
İzmir Tınaztepe Üniversitesi	18.05.2018	İzmir	Ege
İstanbul Galata Üniversitesi	12.06.2019	İstanbul	Marmara
Ankara Bilim Üniversitesi	17.04.2020	Ankara	İç Anadolu
Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Ü.	17.04.2020	Kocaeli	Marmara

Üniversitelerin kuruluş dönemlerine ilişkin özet olarak şu şekilde ifade edilebilir:

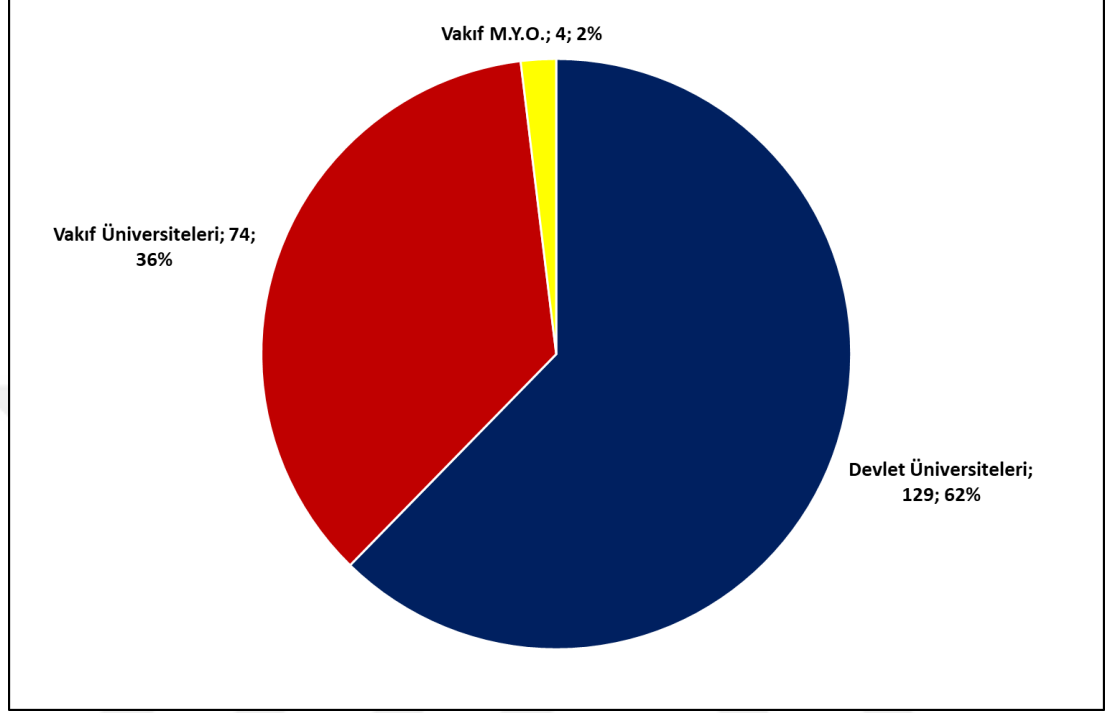
“Birinci Dönem’de ulus devlet ve modernleşme politikaları kapsamında bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan üniversite, İkinci Dönem’de bölgesel eşitsizlikler ve dengeli kalkınma perspektifinden değerlendirilmiş ve ülke sathına dengeli yayılması prensibi benimsenmiştir. İkinci Dönem Üniversiteler, bölgesel kalkınma kutupları yaratma politikalarının yansıması olarak bölgesel öteklerde kurulmuştur. Üçüncü Dönem’de, üniversitenin mekânsal bir değiştirici/dönüştürücü ve ekonomik getiri sağlayan bir kurum olduğu fikri baskın hale gelmiş ve üniversiteler sosyo-ekonomik olarak nispeten “az gelişmiş”, küçük ve orta ölçekli kentlere kaymıştır. Dördüncü Dönem üniversiteler popülist politikalarla çevre iller arasında en geri kalmış kentlere kurulmuş ve bu dönemde “üniversitesi olmayan kent” kalmamıştır. Beşinci dönem üniversiteler ise daha farklı bir perspektiften ele alınabilir. Bu üniversiteler, üniversite-sanayi iş birliği teması çevresinde örgütlenmişlerdir (Toprak, 2017:52).”

Üniversiteler özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde önemli değişimleri ortaya çıkarmıştır. Bu kentlerin, öğrenci sayısının muazzam artışı ile nüfus sayıları ve göç hızlarında değişimler yaşanmıştır. Böylece kentsel gelişimde üniversite de artık turizm, sanayi ve ticaret gibi yeni bir ekonomik model olarak görülmüştür. Bu bakış açısı hem yerel aktörler hem de devlet yöneticileri tarafından da benimsenmiştir (Işık, 2008a:177). Bugün gelinen noktada, içinde bulunduğumuz neoliberal piyasa koşulları ile üniversiteler bütünleşmiş bir yapı içindedir. Sermaye düzeninin üniversiteler üzerindeki baskın işleyişi özel ve devlet üniversitesi arasındaki ayrımı da ortadan kaldırmıştır diyebiliriz (Nalbantoğlu, 2003:7). Nalbantoğlu, günümüzde Türkiye’nin kapitalist gelişim seyri ile uyum içinde gelişen üniversite yapısını niteleyen değişimi şu şekilde anlatır:

“Hans-Georg Gadamer yıllar önce günümüz ‘kitle’ üniversitesini niteleyen, ama ‘fikirlerle yaşama’ nın da çanına ot tıkayan baskın üç eğilimden söz etmişti. Günümüzün “kitle üniversitesi” koşullarında “fikirlerle yaşamak” (» das Leben in Ideen «) idealinden giderek uzaklaşıldığının ve “neye/kime yarayacak?” (Cui bono; wem gefällt es?) sorusunun öne çıktığının altını çizen Gadamer, bunun üç tür yabancılaşmayla (eine dreifache Entfremdung) sonuçlandığına dikkatleri çekmekteydi. Bunlardan birincisi, Universitas Scholarum’un çöküşü ve öğrencilerin bir “insan-kaynak,” giderek de “müşteri” olarak düşünülmesinin yolunun açılışı; ikincisi, bilimlerin disiplinler olarak birbirinden koparak bölümleşmesi ve yekdiğerleriyle iletişimsizlik içine düşmesi sonucu çökmeye başlayan Universitas Literarum; bu ilk ikisiyle yakından bağlı üçüncüsü ise, yukarıdaki “cui bono?” sorusunun yol açtığı dar uzmanlaşma (Nalbantoğlu,2003:6).”

Günümüz itibari ile Türkiye’de 207 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 129’u devlet üniversiteleridir. Devlet üniversiteleri toplamın %62’sini oluşturmaktadır. Vakıf üniversiteleri, toplamın %36’sını oluşturmaktadır ve 74 adet vakıf üniversitesi

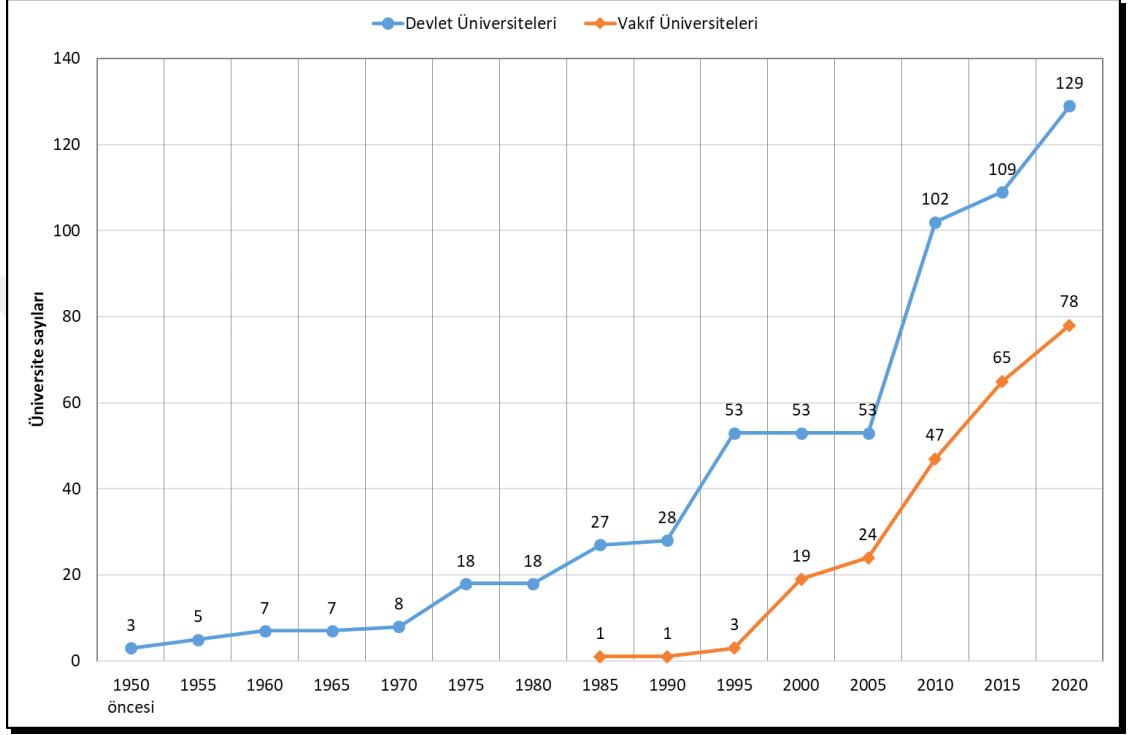
mevcuttur. Bunun yanı sıra ise 4 adet Vakıf Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır (Şekil 6).

Şekil 6: Türkiye’de üniversitelerin türlerine göre niceliksel dağılımı

Türkiye’de devlet üniversitelerinin sayısı 1970’li yıllara kadar 10’un altında iken 1975 ve 1980’li yıllarda %56’lık bir artış ile 18’e ulaşmıştır. 1990 yılına gelindiğinde ise artış oranı devam etmiş ve devlet üniversitesi sayısı 28’e ulaşmıştır. 1992 yılına geldiğimizde ise, %89 oranında önemli bir artışın olduğunu görüyoruz. Bu artış bir gecede 23 üniversite kurulmasından kaynaklıdır. 1992 yılından 2006 yılına kadar, 2 üniversite haricinde hiç devlet üniversitesi kurulmamıştır. Ancak bu dönemde yeni vakıf üniversitelerinde, 1995 ve 2006 yılı arasında niceliksel olarak %88’lik bir artış yaşanmıştır. 2006 yılından itibaren ise yeni devlet üniversitesi kurulma sayısında 1992 yılına benzer bir artış yaşanmaya başlamıştır ve 2010 yılına kadar üniversite sayısında sürekli artış olmuştur. Bu dönemde %85’lik bir artış ile toplam devlet üniversite sayısı 100’ün üzerine çıkmıştır. Son olarak ise 2018 yılında kurulan 16 devlet üniversitesi ile bir önceki yıla göre %14’lük bir artış yaşanmıştır. Böylece toplamda 129 devlet üniversitesi olmuştur (Şekil 7). Vakıf üniversitelerinde ise artış 1997 yılında başlamıştır

ve özellikle 2007 yılından sonra ivmesini artırmıştır. Vakıf üniversitelerinin her yıl düzenli olarak niceliksel artış sağladığı görülmektedir. Özellikle 2005 yılından 2020 yılına geldiğimizde her beş yıllık dönemde düzenli olarak bir önceki döneme göre %49, %28 ve %17 oranında yeni üniversite sayısında artış olmuştur (Şekil 7).

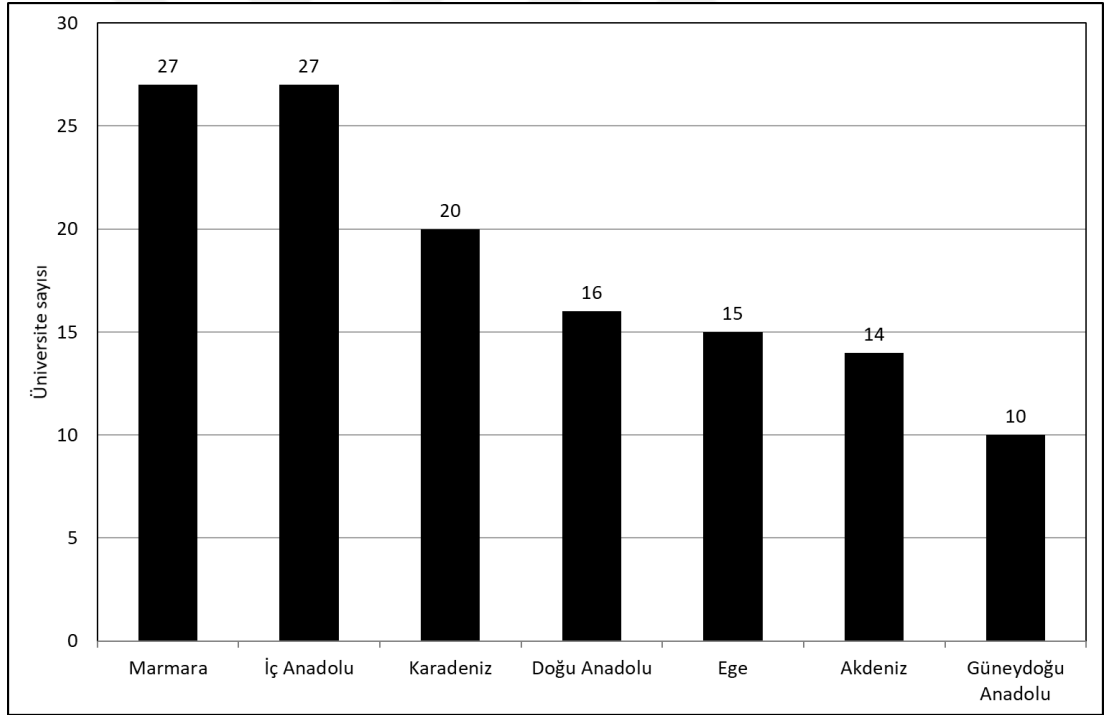
Şekil 7: Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinin sayısal gelişimi

Üniversitelerin bölgesel dağılımı, üniversitenin niteliğine göre değişim göstermektedir. Devlet üniversiteleri, kalkınmanın bir lokomotifi olarak görünmesinden kaynaklı olarak her bölgede varlığını göstermektedir. Ancak vakıf üniversitelerinin ait olduğu sermaye grubunun uzantısı olarak, bu sermayenin bulunduğu İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde konumlandığını görüyoruz. Bölgesel dağılımda vakıf üniversitesi sayısı, Marmara (48), İç Anadolu (18), Ege (4), Güneydoğu Anadolu (2) ve Karadeniz (1)’dir (Tablo 12-Şekil 9). Bunun yanı sıra Kayseri, Konya, Gaziantep, Trabzon gibi yerel sermayenin güçlü olduğu kentlerde, buradaki öncü sermaye grubunun vakıf üniversitesi kurduğunu görmekteyiz. Türkiye’de devlet üniversitelerin bölgesel dağılımını incelediğimizde; Marmara (27) ve İç Anadolu (27) bölgesinde niceliksel olarak yoğunlaşmayı görüyoruz. Güneydoğu Anadolu (10) ise en az üniversite sayısının

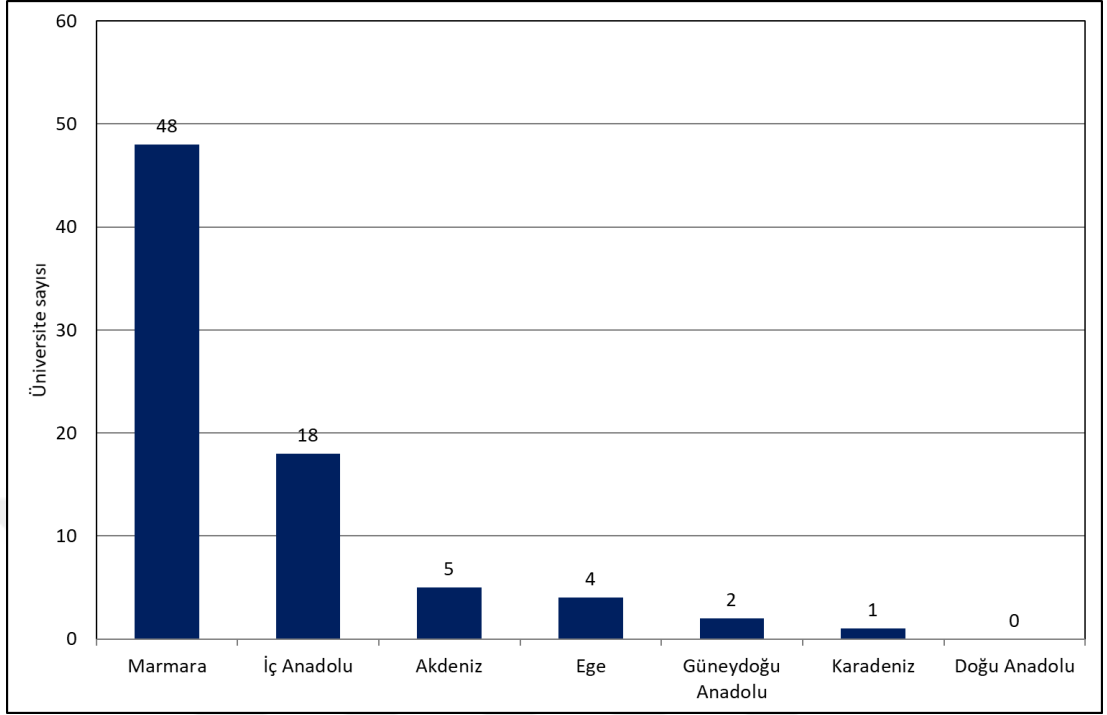
bulunduğu bölgedir. Diğer bölgeler sırasıyla; Karadeniz (20), Doğu Anadolu (16), Ege (15) ve Akdeniz’ (14) dir (Tablo 12-Şekil 8).

Tablo 12: Türkiye’de Devlet ve Vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)

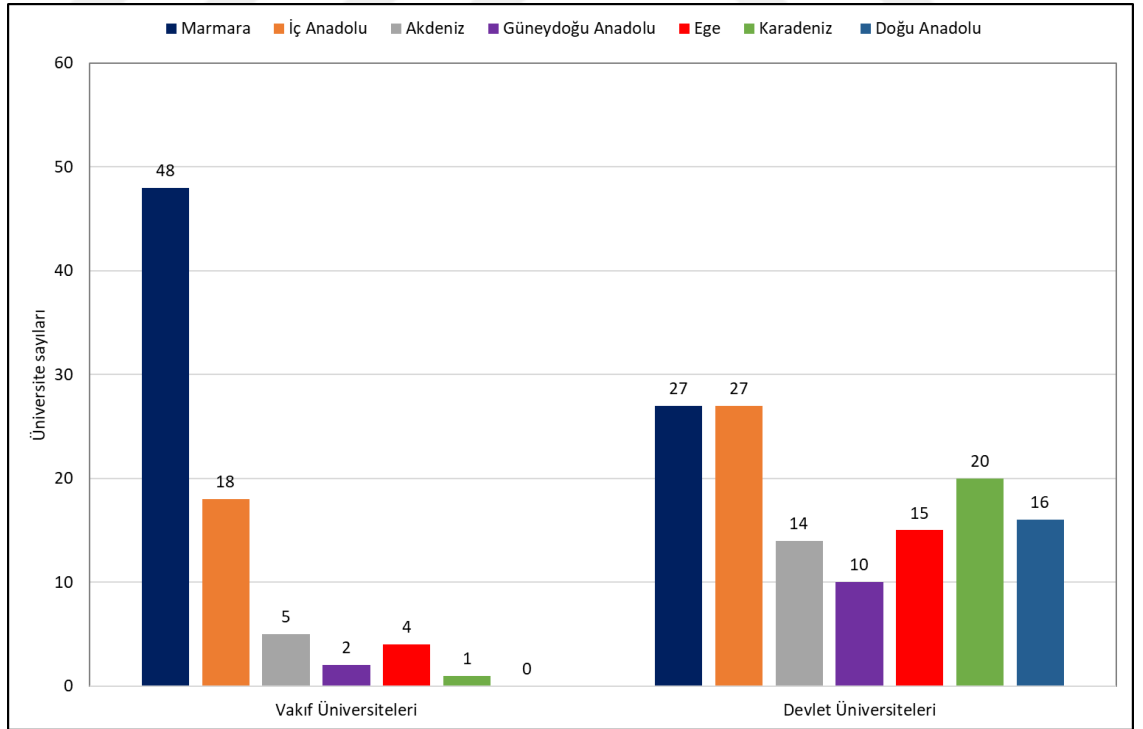
	Vakıf Üniversiteleri	Devlet Üniversiteleri
Marmara	48	27
İç Anadolu	18	27
Akdeniz	5	14
Güneydoğu Anadolu	2	10
Ege	4	15
Karadeniz	1	20
Doğu Anadolu	0	16
Toplam	78	129

Şekil 8: Türkiye’de devlet üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)
(Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr/>)

Şekil 9: Türkiye’de vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı (2018-2019)
(Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr/>)

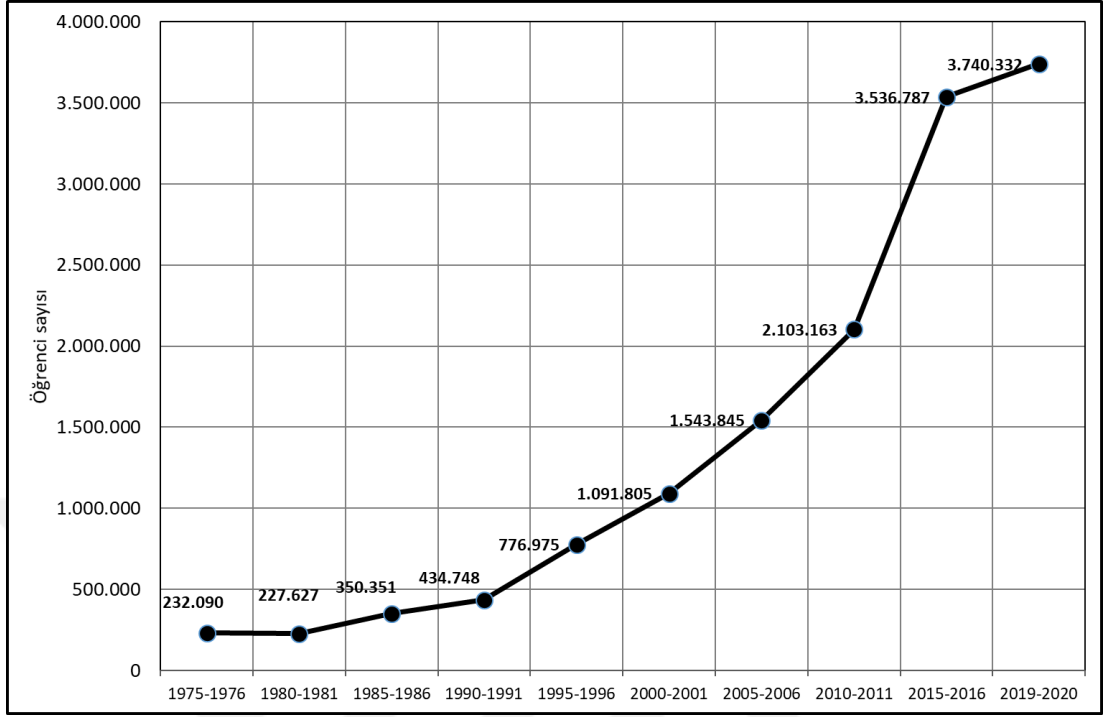
Şekil 10: Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinin bölgesel dağılımı

Türkiye’de üniversite sayılarının artmasına paralel olarak öğrenci sayısında da büyük artış yaşandığını görüyoruz. Özellikle 1990 yılından 1996 yılına arasında öğrenci sayısında %44 bir artış ile yukarı doğru bir ivme yaşanmıştır. Bu artışın aynı dönemde kurulan üniversite sayısının artışı ile paralel olduğu söylenebilir. 1996 yılından 2006 yılına kadar 10 yıllık süreçte ise öğrenci sayısındaki çoğalma devam etmiş ve %50 oranında bir artış yaşanmıştır. 2008 yılındaki üniversitelerin sayısında yaşanan büyük artış ile üniversitesiz il neredeyse kalmamıştır. Üniversite sayısının artışı ve özellikle bölüm kontenjanlarının artırılması öğrenci sayısının da artmasına yol açmıştır. 2010 yılından 2019 yılına kadar geldiğimizde ise öğrenci sayısındaki artış %44’e ulaşmıştır. Böylece günümüzde 1975-1976 döneminde 232 bin civarında olan öğrenci sayısı günümüzde, %94’ü bulan bir artış ile 3.7 milyonun üzerine ulaşmıştır (Tablo 13). Yıllar arasında öğrenci sayısının artışına baktığımızda 2011 ve 2017 yılı arasında niceliksel olarak en fazla artışın olduğunu görüyoruz. 2018 yılına geldiğimizde artış hızında bir durgunluk yaşanmıştır (Şekil 11).

Tablo 13: Türkiye’de yükseköğretimdeki örgün öğrenci sayısının değişimi

Öğretim Yılı	Örgün Öğretimdeki Öğrenci Sayısı
1975-1976*	232.090 (?)
1980-1981*	227.627 (?)
1985-1986**	350.351 (?)
1990-1991**	434.748 (?)
1995-1996 **	776.975
2000-2001 ***	1.091.805
2005-2006***	1.543.845
2010-2011***	2.103.163
2016-2017***	3.800.310
2018-2019***	3.766.402

Kaynak: *Doğramacı 1988, **YÖK 1996, ***ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri, Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/> (?)Lisansüstü öğrenciler veri yokluğu nedeniyle dahil edilememiştir.

Şekil 11: Türkiye’de yükseköğretimde örgün öğrenci sayısı

4. BÖLÜM:

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ'NİN KURULUŞU VE ÖĞRENCİ SAYILARININ DAĞILIMI

Bu bölümde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin tarihsel gelişimine, üniversitenin kent içindeki yerleşim yerlerine göre dağılımına ve öğrenci sayısının gelişimine yer verilecektir.

4.1. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

1992 yılında, 3837 sayılı yasa ile ilk defa 23 üniversite birden kurulmuştur. Kurulan üniversitelerin bulunduğu yerler çoğunlukla küçük-orta ölçekli kentlerdir ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi de bu üniversitelerden birisidir. Üniversite kurulduktan buyana özellikle 2000'li yıllardan sonra hızlı bir büyüme gerçekleştirmiş ve öğrenci sayısı hızla artmıştır. Muğla Merkez'de kurulan üniversite zamanla ilçelerde kurulan Meslek Yüksekokulları ile ilçelerde de büyüme göstermiştir.

1992 yılında kurulan birçok üniversitenin kökeninde başka illere bağlı olan akademik birimler bulunmaktadır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin kökenini ise 1975 yılında Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisine bağlı olarak kurulmuş ve 1982 yılında ise Dokuz Eylül Üniversitesine bağlanmış olan Muğla İşletmecilik Yüksekokulu ile 1989 yılında Dokuz Eylül Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş olan Muğla Meslek Yüksekokulu oluşturmaktadır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 3837 sayılı yasa ile Fen-Edebiyat Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi ile Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlı olan Muğla İşletmecilik Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi sonucunda oluşturulan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin Rektörlüğe bağlanmasıyla 1992'de kurulmuştur. Bunun yanı sıra 7044 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Güzel Sanatlar Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Muğla Meslek Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Fen Bilimleri Enstitüsü'nden oluşmuştur (Karataş, 2002:137, www.mu.edu.tr).

Üniversitenin fakülte kuruluş yılları ile öğrenci almaya başladığı yıllar arasında farklılıklar mevcuttur. 1992 yılında sadece Fen-Edebiyat Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrenci alımı yapmıştır. 1997 yılına kadar ilk kuruluşta çoğu fakülte

ve yüksekokul öğrenci alımına başlamıştır. İstisna bölümler ise Güzel Sanatlar Fakültesi 2004 yılında Turizm Fakültesi ise 2001 yılında öğrenci alımına başlamıştır. 2018 yılında Mimarlık Fakültesi, Milas Veteriner Fakültesi, Kavaklıdere Şehit Mustafa Alper Meslek Yüksekokulu ve Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu öğrenci alımına başlamıştır. Dış Hekimliği Fakültesi, 29/05/2017 tarihinde 10404 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş ve 2019 yılında öğrenci alımına başlamıştır. İslami İlimler Fakültesi ise, 23.06.2012 tarih ve 28332 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2012/3209 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kurulmuş, 2019 yılında öğrenci alımına başlamıştır (Tablo 14).

Tablo 14: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi fakülte, yüksekokul öğrenci alım yılı

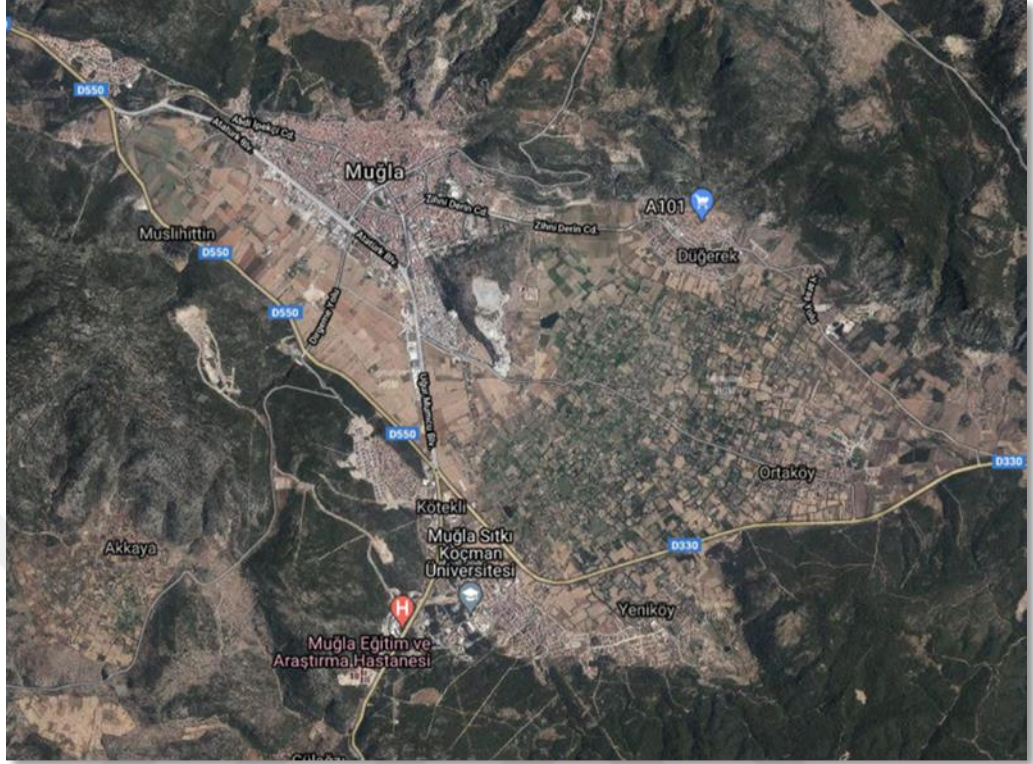
Fakülte/Bölüm	Öğrenci Alım Yılı
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu	1992
Fen Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ula Ali Koçman Meslek Yüksekokulu, Ortaca Meslek Yüksekokulu	1994
Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu, Spor Bilimleri Fakültesi (Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu)	1995
Sağlık Bilimleri Fakültesi (Muğla Sağlık Yüksekokulu), Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (Marmaris Sağlık Yüksekokulu), Teknik Eğitim Fakültesi	1997
Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu	1998
Dalaman Meslek Yüksekokulu	1999
Eğitim Fakültesi, Turizm Fakültesi (Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu)	2001
Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi (Fethiye Sağlık Okulu)	2002
Güzel Sanatlar Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi, Yatağan Meslek Yüksekokulu	2004
Yabancı Diller Yüksekokulu (Sıtkı Koçman Yabancı Diller Yüksekokulu)	2005
Mühendislik Fakültesi, Datça Kazım Yılmaz Meslek Yüksekokulu	2006
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2010
Tıp Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Teknoloji Fakültesi ve Köyceğiz Meslek Yüksekokulu	2011
Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bodrum Denizcilik Meslek Yüksekokulu ve İçmeler Turizm Meslek Yüksekokulu	2012
Fethiye İşletme Fakültesi	2014
Dalaman Sivil Havacılık Yüksekokulu	2017
Mimarlık Fakültesi, Milas Veteriner Fakültesi, Kavaklıdere Şehit Mustafa Alper Meslek Yüksekokulu ve Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	2018
Dış Hekimliği Fakültesi	2019
İslami İlimler Fakültesi	2019

2012 yılına kadar Muğla Üniversitesi olarak adlandırılan kurumun unvanı, iş insanı Sıtkı Koçman’ın mali katkılarından dolayı 31 Mayıs 2012 tarih ve 28309 sayılı

Resmî Gazete’de yayımlanan kararla Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ) olarak değişmiştir (www.mu.edu.tr). 2020-2021 öğretim yılında 21 fakülte, 4 enstitü, 3 yüksekokul, 16 meslek yüksekokulu, 51 araştırma ve uygulama merkezi bünyesinde barındıran üniversitenin, aynı öğretim yılındaki toplam öğrenci sayısı 43.000’dir (Tablo 15). Bunun yanı sıra 1663 akademik personel ve 827 idari personeli bulunmaktadır (www.mu.edu.tr).

MSKÜ, ana yerleşkesi Muğla merkezine bağlı olan Kötekli Mahallesinde bulunan Kötekli Kampüsü’dür. Kampüs, Aydın-Muğla otoyolu ile Kötekli Mahallesi arasında yer almaktadır. Muğla’nın merkez ilçesi Menteşe’ye olan uzaklığı ise yaklaşık 5 km’dir (Şekil 12). Kötekli kampüsünde Edebiyat, Fen, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler, Mimarlık, Mühendislik, Su Ürünleri, Teknik Eğitim, Teknoloji, İslami İlimler, Spor Bilimleri, Sağlık Bilimleri, Turizm, Tıp, Güzel Sanatlar Fakülteleri ile Yabancı Diller Yüksek Okulu, Eğitim Bilimleri, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü yer almaktadır. Muğla Meslek Yüksek Okulu ile Diş Hekimliği Fakültesi ise Kötekli kampüsü dışında şehir merkezinde bulunmaktadır (Tablo 15).

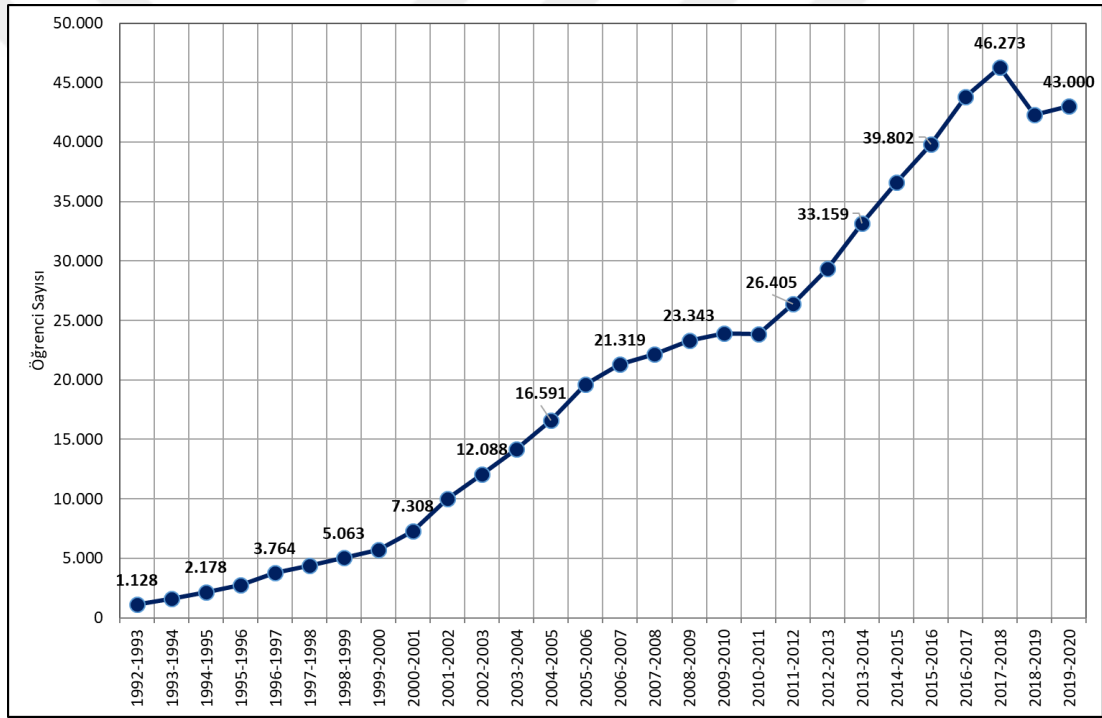
Bodrum’da Güzel Sanatlar Fakültesi, Muğla Merkez’de, Fethiye’de İşletme Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve Milas’ta Veteriner Fakültesi ile 2 farklı ilçede Yüksekokul, 15 farklı ilçede Meslek Yüksekokul mevcuttur. Görüldüğü gibi üniversite, Kötekli kampüsünün yanı sıra neredeyse her ilçede bir eğitim kurumu ile oldukça dağınık yapıdadır.

Şekil 12: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin Muğla kenti içindeki konumu ve Kotecli Yerleşkesi (Google Earth)

4.2. Muğla Üniversitesinin Öğrenci Sayısının Gelişimi

MSKÜ kuruluşundan bu yana, öğrenci sayısı neredeyse sürekli olarak artış eğiliminde olmuştur. 1992-1993 akademik yılına 1.128 öğrencisi olan üniversite, 2001-2002 eğitim yılında 10.030 öğrenci sayısına ulaşmıştır. Başka bir ifadeyle, 10 yıllık süre içerisinde öğrenci sayısı 10 kat artmıştır. 2006-2007 akademik yılına geldiğinde ise öğrenci sayısı bu defa 5 yılda 2 kat artarak 21.319'a çıkmıştır. Bu yıllar arasında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısındaki artış %53'tür. 2019-2020 akademik yılında ise, üniversite öğrenci sayısı 43.000'e ulaşmıştır. Bu açıdan öğrenci sayısında bir doyum noktasına ulaştığımızı söyleyebiliriz (Şekil 13).

Şekil 13: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin yıllara göre toplam öğrenci sayısı (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı verilerinden hazırlanmıştır. <http://oidb.mu.edu.tr/tr/ogrenci-sayilari-2874>)

4.3. Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Yerleşim Yerlerine Dağılımı

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin, 2019-2020 Öğretim dönemindeki örgün öğrenci sayısı 41.106² olup, bunun yarısından fazlası Kötekli Kampüsündedir. Bununla birlikte üniversitenin neredeyse her ilçede bir biriminin olmasından dolayı il içinde çok

² 2019-2020 yılına ait veriler, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi'nden alınmıştır. (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

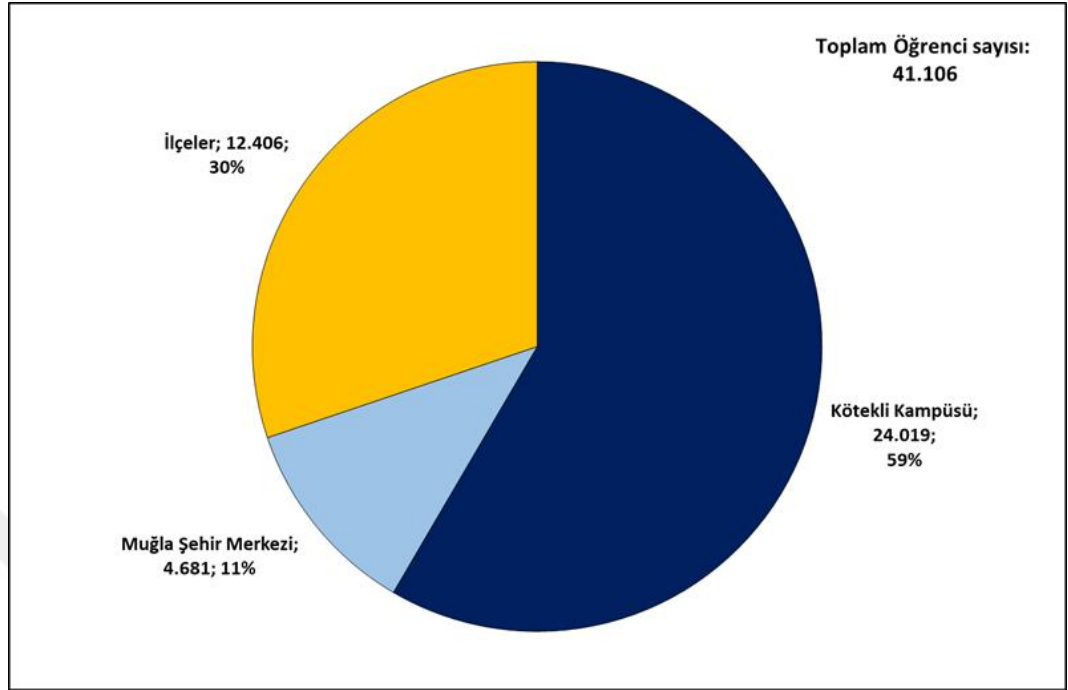
dağınık bir yapıda olduğunu söyleyebiliriz. Üniversitenin 2019-2020 Öğretim yılındaki öğrenci varlığının yerleşim yerlerine göre dağılımını incelediğinde, öğrenci sayısının %70'inin Muğla kent merkezinde yer aldığı, geri kalan %30'unun ise diğer ilçelere dağıldığı görülür (Şekil 14-Tablo 15). Bununla birlikte öğrencilerin çok büyük bir kısmının yer aldığı Muğla kentindeki dağılım daha yakından incelendiğinde, kentte 28.700 öğrencinin öğrenim gördüğü ve bunun 24.019'unun (%84) Kötekli kampüsünde yer aldığı görülür. Kentte, Kötekli kampüsü dışında şehir merkezinde yer alan Muğla Meslek Yüksekokulu ve Diş Hekimliği Fakültesinde öğrenim gören 4.681 öğrenci, şehirdeki öğrencilerin %16'sını meydana getirmektedir. Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, Kötekli kampüsünün, üniversitenin tüm öğrenci nüfusunda %59 gibi çok ağırlıklı bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, Kötekli kampüsünde öğrenim gören öğrencilerin oranı, ilçelerde ilk defa 1994-1995 akademik yılında öğrenci alımıyla giderek azalmıştır. Nitekim 1992 yılında tüm üniversite öğrencilerinin %77'si Kötekli kampüsünde yer alırken, bu oran ilçelerde açılan eğitim kurumlarındaki öğrencilerin artması ile 2019-2020 öğretim döneminde %57'ye kadar gerilemiştir. Bu noktada üniversitenin Muğla kenti dışında kalan ilçelerde de önemli etkiler ortaya çıkardığını söylemek mümkündür.

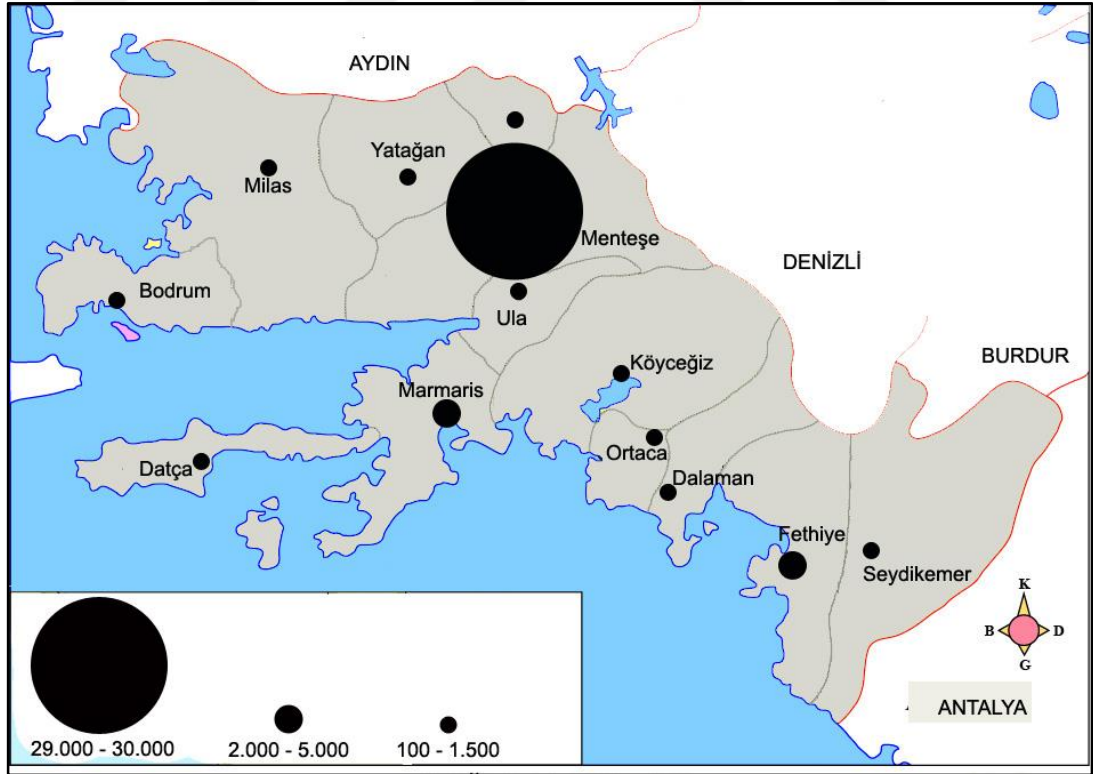
Üniversitenin ilçelerde bulunan yerleşkelerinde çoğunlukla ön lisans bölümleri bulunmaktadır. İlçelerdeki en yüksek öğrenci dağılımı Fethiye, Marmaris, Milas ve Ula olarak sıralanır. En yüksek öğrenciye sahip Meslek Yüksek Okulu ise şehir merkezinde bulunan Muğla Meslek Yüksek Okuludur.

Tablo 15: 2019-2020 Öğretim döneminde Muğla Üniversitesi bünyesindeki eğitim kurumlarının dağılımı

İlçeler	Eğitim Kurumları	Öğrenci Sayıları
Muğla Kötekli Kampüsü	Beden Eğitimi ve Spor Y.O.	220
	Edebiyat Fakültesi	3.318
	Eğitim Fakültesi	2.973
	Fen Fakültesi	1.317
	İktisadi ve İdari Bilimler Fak.	5.709
	İslami İlimler Fakültesi	80
	Mimarlık Fakültesi	196
	Muğla Sağlık Yüksekokulu	129
	Mühendislik Fakültesi	1.378
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	1.967
	Spor Bilimleri Fakültesi	1.209
	Su Ürünleri Fakültesi	99
	Teknik Eğitim Fakültesi	13
	Teknoloji Fakültesi	762
	Tıp Fakültesi	870
	Turizm Fakültesi	956
	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O.	381
	Enstitüler	2.442
	Diş Hekimliği Fakültesi	41
Şehir Merkezi	Muğla M.Y.O.	4.640
Bodrum	Bodrum Denizcilik M.Y.O.	73
	Bodrum Güzel Sanatlar Fak.	361
Dalaman	Dalaman M.Y.O.	600
	Dalaman Sivil Havacılık Y.O.	172
Datça	Datça Kazım Yılmaz M.Y.O.	456
Fethiye	Fethiye Ali Sıtkı-Mefharet Koçman M.Y.O.	1.349
	Fethiye İşletme Fakültesi	1.711
	Fethiye Sağlık Bilimleri Fak.	601
	Fethiye Sağlık Hizmetleri M.Y.O.	114
	Fethiye Sağlık Yüksekokulu	276
Kavaklıdere	Kavaklıdere Şehit Mustafa Alper M.Y.O.	150
Köyceğiz	Köyceğiz M.Y.O.	384
	Köyceğiz Sağlık Hizmetleri M.Y.O.	111
Marmaris	Marmaris Turizm M.Y.O.	1.195
	Muğla Sağlık Hizmetleri M.Y.O.	907
Milas	Milas Meslek Yüksekokulu	1.389
	Milas Veteriner Fakültesi	100
Ortaca	Ortaca Meslek Y.O.	829
Seydikemer	Seydikemer Uygulamalı Bilimler Y.O.	121
Ula	Ula Ali Koçman M.Y.O.	1.046
Yatağan	Yatağan M.Y.O.	563
Toplam		41.106

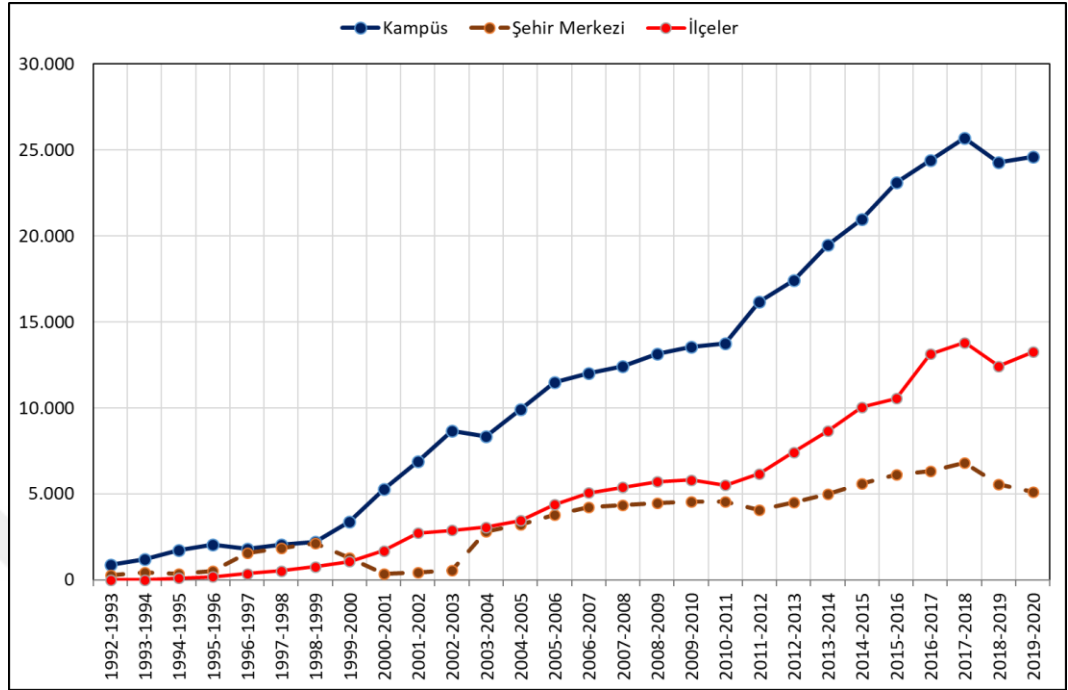
Şekil 14: 2019-2020  ğretim döneminde Muğla Sıtkı Koçman  niversitesi  ğrencilerinin yerleşim yerlerine dağılımı.

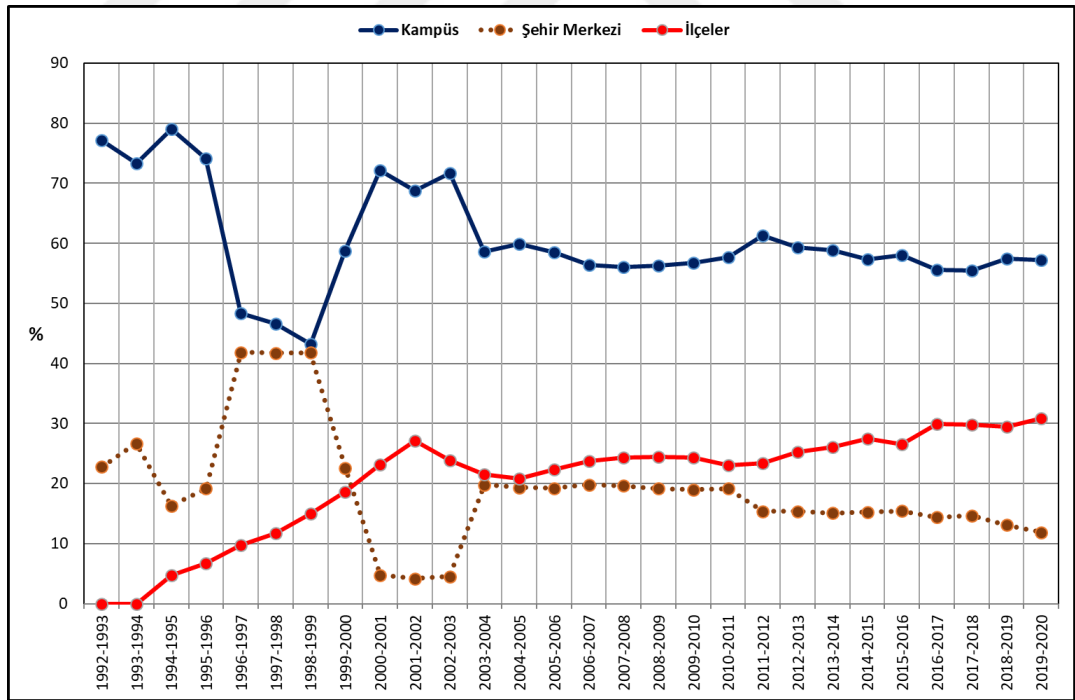
Şekil 15: Muğla  niversitesi'nde öğrenim gören ön lisans ve lisans öğrencilerin ilçelere dağılımı (2019-2020). Kaynak. YÖK İstatistik verileri kullanılarak hazırlanmıştır

Tablo 16: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre dağılımı

	Öğrenci Sayısı				Öğrencilerin Yerleşim Alanlarına Oransal Dağılımı %		
	Kampüs	Şehir Merkezi	İlçeler	Toplam	Kampüs	Şehir Merkezi	İlçeler
1992-1993	871	257	0	1.128	77	23	0
1993-1994	1.187	432	0	1.619	73	27	0
1994-1995	1.721	355	102	2.178	79	16	5
1995-1996	2.055	531	185	2.771	74	19	7
1996-1997	1.822	1.575	367	3.764	48	42	10
1997-1998	2.044	1.833	514	4.391	47	42	12
1998-1999	2.189	2.116	758	5.063	43	42	15
1999-2000	3.366	1.295	1.067	5.728	59	23	19
2000-2001	5.271	348	1.689	7.308	72	5	23
2001-2002	6.891	419	2.720	10.030	69	4	27
2002-2003	8.659	544	2.885	12.088	72	5	24
2003-2004	8.333	2.811	3.066	14.210	59	20	22
2004-2005	9.928	3.210	3.453	16.591	60	19	21
2005-2006	11.477	3.780	4.380	19.637	58	19	22
2006-2007	12.035	4.226	5.058	21.319	56	20	24
2007-2008	12.408	4.346	5.391	22.145	56	20	24
2008-2009	13.151	4.477	5.715	23.343	56	19	24
2009-2010	13.571	4.541	5.804	23.916	57	19	24
2010-2011	13.762	4.569	5.505	23.836	58	19	23
2011-2012	16.171	4.066	6.168	26.405	61	15	23
2012-2013	17.412	4.502	7.423	29.337	59	15	25
2013-2014	19.498	5.007	8.654	33.159	59	15	26
2014-2015	20.967	5.584	10.041	36.592	57	15	27
2015-2016	23.107	6.138	10.557	39.802	58	15	27
2016-2017	24.389	6.310	13.143	43.842	56	14	30
2017-2018	25.681	6.793	13.799	46.273	55	15	30
2018-2019	24.302	5.545	12.437	42.284	57	13	29
2019-2020	24.619	5.114	13.267	43.000	57	12	31

Şekil 16: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre sayısal dağılımı

Şekil 17: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin yerleşimlere göre oransal dağılımı

5. BÖLÜM:

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ'NİN MUĞLA'NIN NÜFUS VE KENTSEL GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu bölümde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin kentsel gelişime olan etkileri incelenecektir. Üniversitenin etkilerini incelemek için, öncelikle nüfus verileri ele alınacaktır. Üniversitenin etkisinin, Muğla kentinin nüfus miktarı, nüfus artışı, nüfus hareketleri ve yaş yapısında bir değişim yaratıp yaratmadığı sorgulanacaktır. İkinci olarak kentin alansal gelişiminde üniversitenin nasıl bir rolü olduğu incelenecektir. Son olarak ise üniversitenin konut piyasasında ve konut arzında nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenecektir.

5.1. Üniversitenin Muğla Kent Nüfusu Üzerindeki Etkileri

Üniversitelerin kurulması ile kentlerde görünen ilk etkilerden birisi nüfus miktarında ve yapısında ortaya çıkan değişimdir. Öğrenci nüfusu ile kentsel nüfus bir yandan artarken, diğer yandan da nüfus yapısında niteliksel değişimler ortaya çıkar. Kentsel gelişimin ivmesi ise üniversitenin nüfus üzerinde yarattığı etki ile eşdeğerdir diyebiliriz. Muğla kentinde kentsel gelişmeyi açıklamak için ilk olarak üniversitenin kent nüfusu üzerindeki etkilere değinilmiştir. Bu noktada hem Genel Nüfus Sayımı verilerinden hem de (ADNKS) verilerinden yararlanılacaktır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin nüfus üzerindeki etkilerini incelerken nüfus verilerinin yetersizliği araştırmanın sınırlılıklarından birisidir. Buradaki en önemli nedenlerden birisi öğrencilerin nüfus kayıtlarını Muğla'ya almamalarıdır. Bu açıdan doğrudan etki nüfus verileri ile saptanamamıştır. Ancak, dolaylı olarak araştırma alanı olarak belirlediğimiz Muğla kenti nüfusunun merkez ve ilçelerden daha hızlı bir şekilde artması, mahalle bazında nüfus değişimleri ve artış hızları ve Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Kötekli mahallesinin yaş ve eğitim gruplarına göre dağılımı bizlere üniversitenin nüfus üzerindeki etkisi hakkında bilgiler verebilmektedir.

5.1.1. Muğla Kenti Nüfusunun Gelişimi

Muğla kenti; Balıbey, Camikebir, Düğerek, Emirbeyazıt, Hacırüstem, Karamehmet, Karşıyaka, Kiramettin, Kötekli, Muslihittin, Müştakbey, Orhaniye, Orta,

Ortaköy, Şeyh ve Yeniköy mahallelerinden oluşan bir alanı kapsamaktadır. Bu mahallelerden, üniversitenin de kurulu olduğu Kötekli, 2007 yılına kadar köy statüsünü korumuş ve 2008 yılından itibaren Muğla Belediyesi sınırları içine alınmıştır. Ortaköy ve Yeniköy ise 2012’de kabul edilen 6030 sayılı Büyükşehir Kanunu ile Muğla’nın Büyükşehir olması sonucu kurulan Menteşe Belediyesi’nin mahallesi olmuştur. Böylece, günümüzde “Muğla kenti” olarak tanımlanan ve toplam 16 mahalleden oluşan bu alanın nüfusu 1975 yılından itibaren başlanarak oluşturulmuştur (Tablo 17).

Üniversitenin nüfus üzerindeki etkilerini anlayabilmek için, üniversite birimlerinin en önemli kısmının ve dolayısıyla öğrenci nüfusunun büyük kısmının Muğla kentinde yer almasından dolayı, bu alanın nüfus verilerindeki değişimler öncelikle incelenecektir. Çünkü üniversitenin kent nüfusu üzerindeki en güçlü etkisinin öğrenci nüfusunun yoğunluğundan dolayı doğal olarak burada karşımıza çıkacağı düşünülmektedir. Nitekim üniversitenin öğrenci nüfusunun Muğla ili genelinde dağılımı bu düşüncemizi destekler niteliktedir.

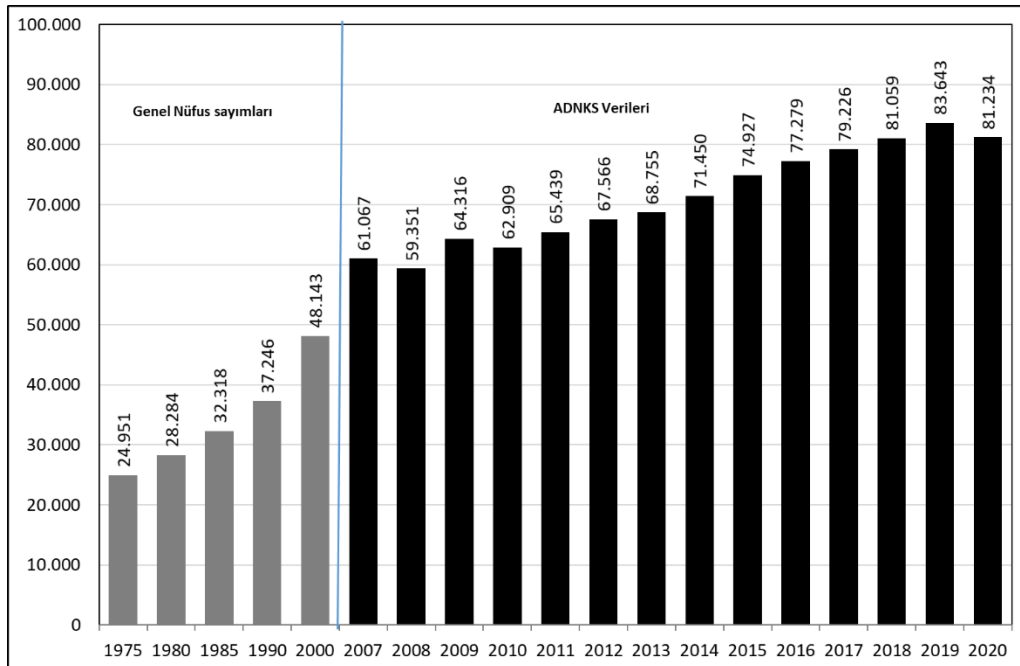
Muğla kenti nüfusunu etkileyen ilk faktörden birisi 1975 yılında ilk defa Muğla İşletmecilik Yüksekokulu ile kente öğrenci nüfusu gelmesidir. İkinci önemli faktör ise 1992 yılında Muğla Üniversitesinin kurulmasıdır. Muğla kenti nüfusunda, 1975 yılından itibaren düzenli olarak artış olduğunu söyleyebiliriz. Genel nüfus sayımı verilerine göre nüfus, 1975 yılında 24.951, 1990 yılında 37.246, 2000 yılında ise 48.143 kişiye ulaşmıştır. ADNKS verilerine göre, 2007 yılında 61.067, 2017 yılında 79.226 ve 2019 yılında 83.643 kişidir (Tablo 17-Şekil 18).

Bunun yanı sıra Muğla kentinin nüfus artış hızları, 1975-1980 arasında %25, 1980-1985 arasında %27, 1985-1990 arasında %28 ve 1990-2000 arasında %26’dır. Bununla birlikte 2007 yılından itibaren öğrenci sayısındaki artışlar Muğla kent nüfusunda da yükseliş olarak yansımıştır. Nüfus artış hızı, 2007-2012 arasında %20, 2012-2017 arasında %32 ve 2017-2019 arasında %27’dir (Şekil 19). En fazla nüfus artışı 2012-2017 yılları arasında olmuştur. Bu dönem, üniversitenin öğrenci nüfusunun da en fazla olduğu dönemdir. Yine 2009 ve 2019 yılları arasındaki 10 yıllık dönem de artış hızı %26 olmuştur.

Tablo 17: Muğla nüfus dağılımı (1975-2019)

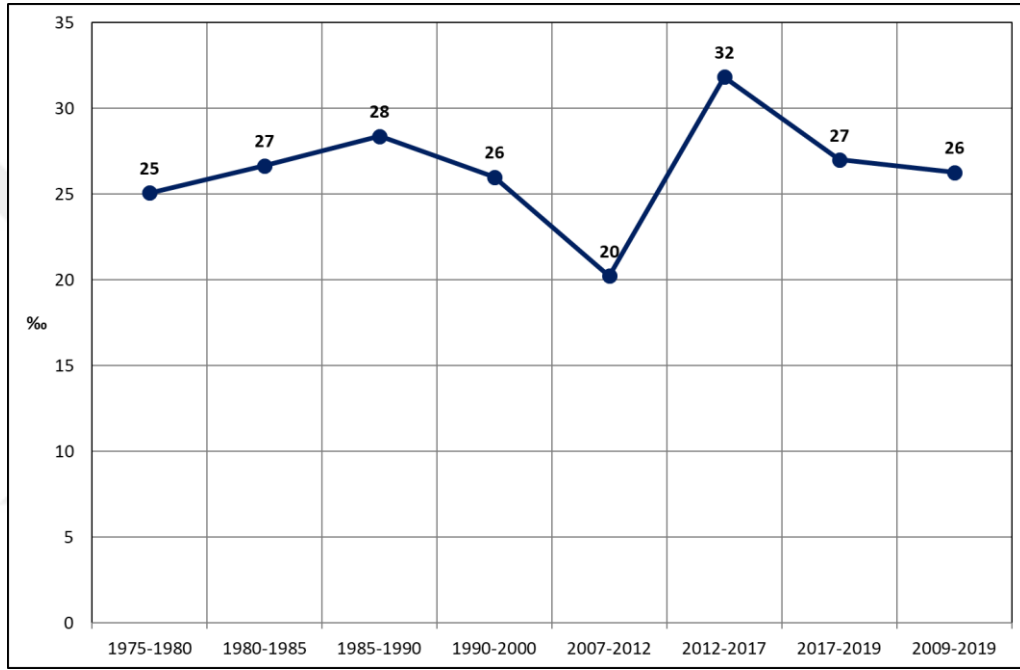
	Muğla Kenti*	Muğla Belediyesi Nüfusu**	Merkez İlçe Toplam	Muğla İli
1975	24.951	24.178	56.698	400.796
1980	28.284	27.392	60.468	438.145
1985	32.318	31.279	65.859	486.290
1990	37.246	35.605	71.155	562.809
2000	48.143	43.845	83.511	715.328
2007	61.067	52.918	94.207	766.156
2008	59.351	56.619	92.328	791.424
2009	64.316	61.550	96.820	802.381
2010	62.909	60.066	94.960	817.503
2011	65.439	62.635	97.207	838.324
2012	67.566	64.706	99.158	851.145
2013	68.755	99.911	99.911	866.665
2014	71.450	102.414	102.414	894.509
2015	74.927	105.860	105.860	908.877
2016	77.279	108.068	108.068	923.773
2017	79.226	109.979	109.979	938.751
2018	81.059	112.447	112.447	967.487
2019	83.643	115.059	115.059	983.142

*16 Mahalleyi kapsamaktadır. **2012'den sonraki artışın temel nedeni, Muğla'nın 2012'de Büyükşehir olması ve Menteşe ilçesi sınırlarının belediye alanı olarak kabul edilmesidir.

Şekil 18: Muğla kentinin nüfus miktarındaki değişim (1975-2020)

Üniversitenin, kentin nüfus yapısındaki etkisini gösterebilmek için bakılması gereken bir diğer veri de kent nüfusu içindeki öğrenci payıdır. Ancak daha önce belirttiğimiz üzere, öğrencilerin önemli bir kısmının ikametgâh kayıtlarını Muğla'ya almamalarından dolayı böyle bir karşılaştırma işlevsiz kalmaktadır. Buna rağmen, üniversiteye kayıtlı olan öğrencilerin Muğla kenti nüfusunda önemli bir paya sahip olduğu ileri sürülebilir.

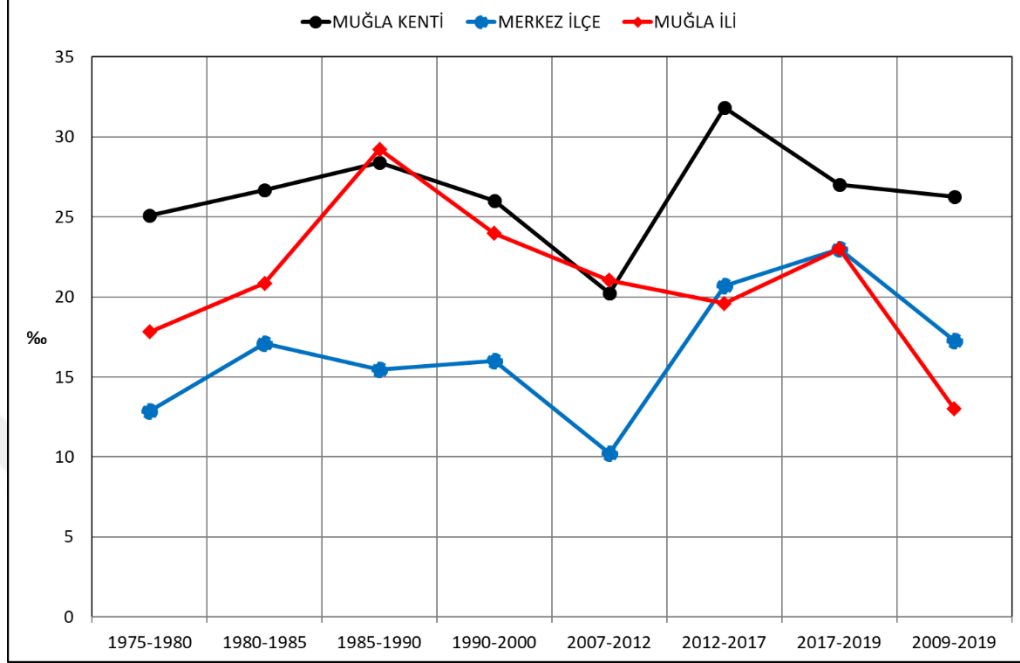

Şekil 19: Muğla kentinin nüfus artış hızları (1975-2019) (binde)

Üniversitenin nüfus üzerindeki etkisini Muğla kent merkezi üzerinden ele alacağımızı belirtmiştik. Buradaki etkiyi daha görünür kılmak adına merkez ilçe ve il nüfus artışlarını da değerlendirmek ve Muğla kenti ile diğer iki grubun nüfus artış hızlarını karşılaştırmak faydalı olacaktır.

Muğla ili ve Merkez ilçenin nüfus artış hızları, neredeyse tüm yıllarda Muğla kentinin altında kalmıştır. Öğrenci nüfusunun etkisinin en fazla olduğunu düşündüğümüz yıllarda Merkez ilçenin nüfus artış hızı; 2007-2012 arası %10, 2012-2017 arası %21, 2017-2019 arası %23'tür. Muğla ilinin nüfus artış hızı aynı yıllarda sırası ile %21, %20, %23'tür. 2009-2019 arasında ise, Merkez ilçenin artış hızı %17, Muğla ilinin de %13'tür (Şekil 20). Bu noktada, öğrenci nüfusunun etkisini sadece Muğla kentinde anlamlı olarak

görebildiğimizi, il genelinde veya merkez ilçede ise etkileyici bir unsur olmadığını söylemek mümkündür.

Şekil 20: Muğla kenti nüfus artışının merkez ilçe ve il nüfus artışıyla karşılaştırılması (1975-2019)

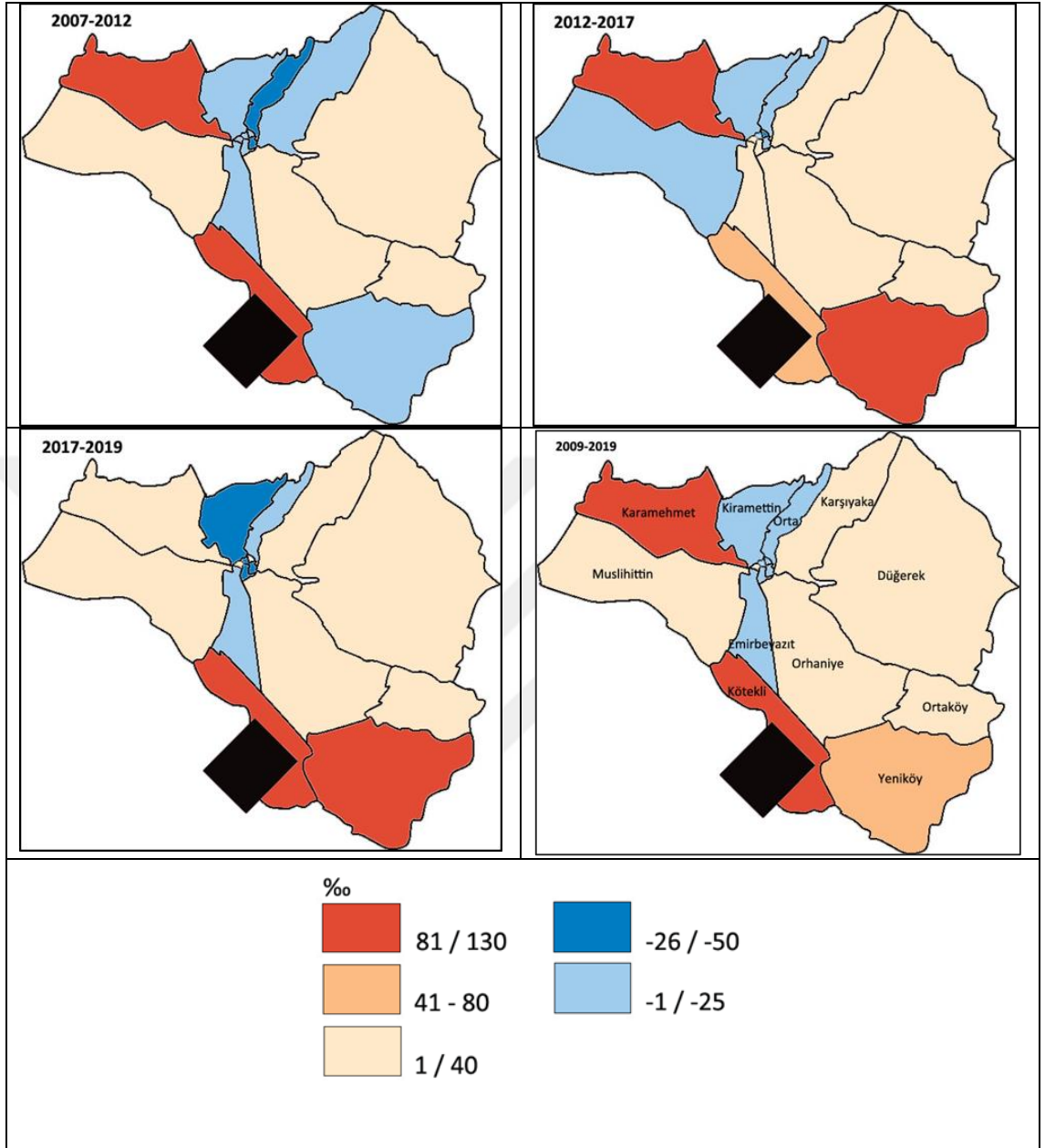
5.1.2. Nüfus Artış Hızının Mahalleler Düzeyinde Gösterdiği Farklar

Muğla kentsel gelişiminde, özellikle 2004 yılında onaylanan imar planından sonra, köylerin önemi artmıştır. Bu plan kapsamında kentin coğrafi kısıtları göz önünde bulundurularak yeni mekânlar yaratmak için, kent çeperlerinde bulunan köylerle bağlantı kurulması hedeflenmiştir. Bunun sonucunda, doğu batı aksında gelişen kent, çevredeki köy yerleşim birimlerinin mahalleye dönüşmesine yol açarak gelişme sağlamıştır. Kötekli de bu süreçte kente katılmıştır (Koca, 2015:227). Özellikle 2014 sonrasında Muğla'nın büyükşehir olmasıyla mahalleye dönüşen bu köyler, kentsel gelişimin ana arterleri haline gelmiştir (Koca, 2015:228).

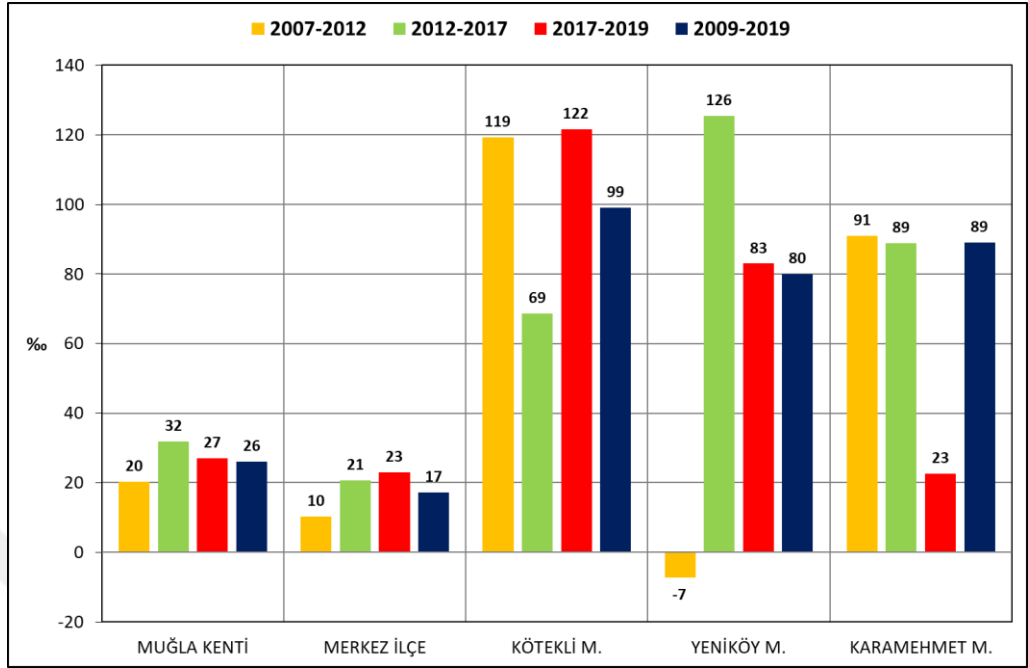
Üniversitenin nüfus etkisini anlamak için mahalle nüfusları verileri de ayrıca değerlendirilmiştir. Yukarıda belirttiğimiz Muğla kenti içinde bulunan 16 mahalleden en çok nüfus artış hızına sahip olanlar sırası ile Kötekli, Karamehmet ve Yeniköy'dür. 2009-2019 yılları arasında Muğla kenti nüfus artış hızı %26, Merkez ilçe nüfus artış hızı %17, Karamehmet nüfus artış hızı %89, Kötekli nüfus artış hızı %99 ve Yeniköy nüfus artış

hızı ise %80'dir. Dolayısıyla üniversitenin nüfus artışı üzerindeki en çarpıcı nüfus etkisi, mikro ölçekte üniversitenin bulunduğu Kötekli mahallesinde görülmektedir (Şekil 21-22).

Kötekli mahallesinin nüfus artış hızının bu kadar fazla olmasının nedeni ise üniversitenin merkez yerleşkesinin burada bulunmasından kaynaklıdır. Kötekli'deki nüfus artış kaynağının hem öğrenci nüfusu hem de üniversitenin akademik idari personel nüfusu olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, Yeniköy'deki nüfus artışının nedenini de üniversiteye yakın olması ve ayrıca, Denizli Yolu'nun Karabağlar-Kötekli-Yeniköy arasından geçmesinin de etkisi ile açıklayabiliriz. Buna ilave olarak, kentsel gelişimin hızlanması ile kent merkezinden kaçan yüksek gelir grubuna sahip bireylerin, Yeniköy'de iki katlı villalarını ve sayfiye evlerini inşa etmeleri sonucunda, buradaki kentsel yapılaşmayı ve nüfusu artırmıştır (Koca, 2015:228). Ancak Karamehmet ise konum olarak üniversiteye uzak olmasına rağmen nüfus artış hızı oldukça yüksektir. Burada kentin yeni yerleşim alanlarına doğru ilerlemesi ve yapılaşmaya açılmasının önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Bu mahallede lüks yeni konutların yapıldığı ve özellikle yeni evli çiftlerin bu bölgeye yerleştiği görülmektedir.

Şekil 21: Muğla kenti mahalle bazlı nüfus artış hızı (binde)

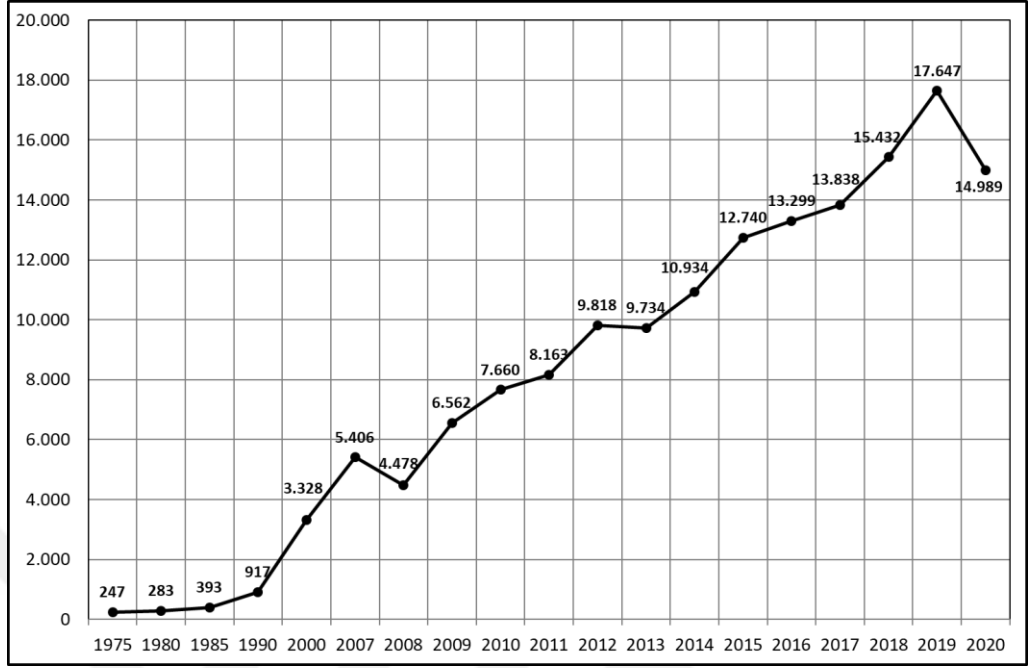

Şekil 22: Kötekli, Yeniköy ve Karamahmet mahallerindeki nüfus artışının, Muğla kenti ve merkez ilçe nüfus artışları ile karşılaştırılması

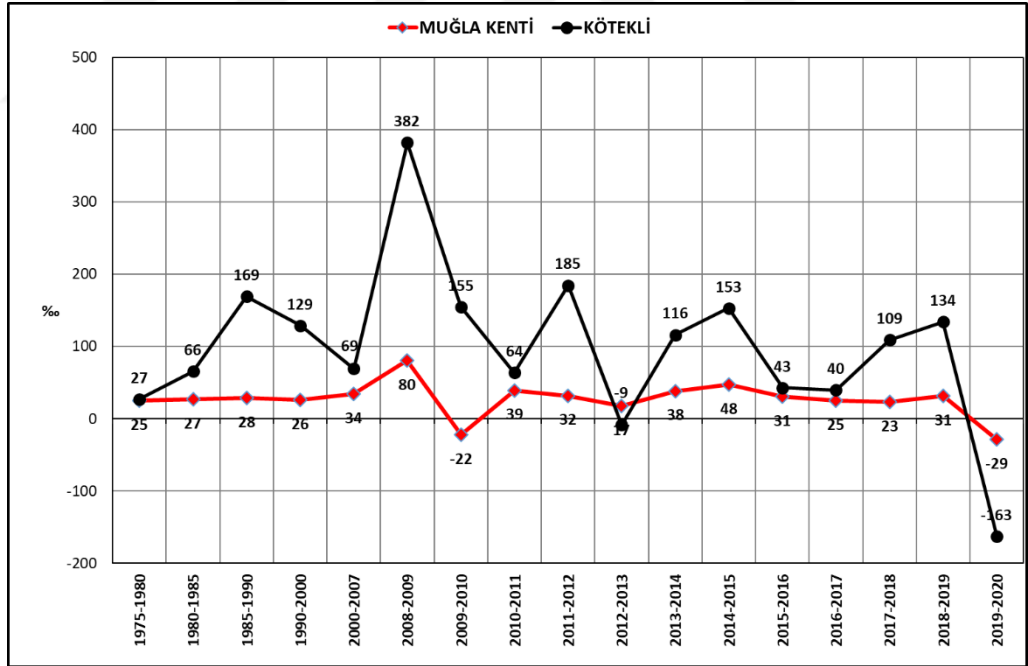
5.1.3. Kötekli Nüfusu

Üniversitenin nüfus üzerindeki etkilerini incelerken, bu etkinin mikro ölçekte daha göze çarpıcı olduğunu belirtmiştik. 1992 yılında Muğla Üniversitesinin Kötekli’ye kurulması ile köy, kısa sürede “öğrenci kenti” özelliğine bürünmüştür. Öğrenci sayısının ve dolayısıyla nüfusun buradaki hızlı artışı, öğrencilere yönelik barınma, sosyo-kültürel imkânlar gibi ihtiyaçlar da ortaya çıkmıştır. Kötekli ve çevresinde bu ihtiyaçlara yönelik, devlet ve özel yurtlar, alışveriş merkezleri, bankalar, kafeler, ulaşım olanakları, yeni konut formları oluşmuştur (Özsalmanlı, 2014:144).

Kötekli, 2008 yılında Muğla şehir sınırlarına dahil edilmiştir. O zamana kadar köy statüsünü koruyan kırsal bir yerleşim yeridir. 1975 yılında 247 nüfusa sahip olan köy, 1990 yılında 917 kişiye ulaşmıştır. Kötekli nüfusu, 1992 yılında üniversite kurulduktan sonra sürekli artış göstermiştir. 2000 yılına gelindiğinde, %260 oranında artarak, 3.328’e ulaşmıştır. Öğrenci sayısı ve nüfus artışının gelişim grafik eğrisinin aynı olduğunu söylemek mümkündür (Şekil 23-24).

Şekil 23: Kötekli mahallesinde nüfus gelişimi

Şekil 24: Kötekli mahallesi ve Muğla kenti yıllık ortalama nüfus artış hızlarının karşılaştırılması.

Kötekli mahallesinin nüfus artış hızını, Muğla kentinin artış hızı ile karşılaştırdığımızda, her iki yerinde nüfusunun sürekli arttığını ancak Kötekli’de artış

hızının çok daha yüksek olduğunu görüyoruz. Şekil 24'te hem Kötekli'nin hem de Muğla kentinin nüfus artış hızlarına baktığımızda, üniversitenin nüfus üzerine doğrudan etkisinin Kötekli'de ortaya çıktığını, Muğla kentindeki artışında dolaylı etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

5.1.4. Göçler Üzerindeki Etkisi

Üniversitenin nüfus verileri üzerindeki etkilerinden biri de göç konusudur. Göç verilerini anlayabilmek için öncelikle Muğla nüfusunun doğum yerleri incelenmiştir. Bu çalışmanın alanı kapsamında Muğla merkez ilçesinin göç verileri değerlendirilecektir. 1990 yılında merkez ilçe nüfusunun %16,9'unun doğum yeri Muğla dışı iken, bu oran 2000 yılında %24,6'dır. 2015 yılında ise bu oranın %40,2'ye çıktığını görüyoruz. 2019 yılında bu oran %43,5'tir (Tablo 18). Bu oranın doğrudan üniversite etkili olduğunu kanıtlayacak veri elimizde olmasa da üniversitenin dolaylı etkilerinden olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 18: Muğla merkez ilçesi nüfusunun doğum yerine göre dağılımı

	Merkez ilçe nüfusu	Muğla dışında doğan nüfus	Muğla dışında doğan nüfus %
1990	71.155	12.032	16,9
2000	83.511	20.506	24,6
2014	102.414	39.960	39,0
2015	105.860	42.556	40,2
2016	108.068	44.091	40,8
2017	109.979	45.734	41,6
2018	112.447	47.985	42,7
2019	115.059	50.001	43,5

Göç verilerine ilişkin incelen bir diğer veri ise merkez ilçe nüfusunda, Muğla dışındaki illere kayıtlı olan nüfusun oranıdır. 2007 yılında merkez ilçe nüfusunun %28,8'i başka il nüfusuna kayıtlı iken, 2011'de %30,5, 2015'te %35,3 ve 2019 yılında %39,7'dir (Tablo 19). Elimizdeki göç verilerine göre, başka ile kayıtlı nüfus oranının yıllar içinde artmasına rağmen, bu artışın doğrudan üniversite öğrencilerinden kaynaklı olduğuna dair net bir kanıt yoktur. Ancak, üniversitenin yarattığı doğrudan ve dolaylı istihdam ve kısmen de sayıları fazla olmasa da öğrenci nüfusundan kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Tablo 19: Merkez ilçe nüfusunun nüfusa kayıtlı olunan ile göre dağılımı

	Merkez İlçe Toplam Nüfus	Başka il nüfusuna kayıtlı nüfus	Başka il nüfusuna kayıtlı nüfus %
2007	94.161	27.107	28,8
2008	92.285	25.485	27,6
2009	96.744	29.488	30,5
2010	94.870	27.552	29,0
2011	97.052	29.562	30,5
2012	98.867	31.334	31,7
2013	99.778	32.363	32,4
2014	102.240	34.472	33,7
2015	105.402	37.157	35,3
2016	107.116	38.657	36,1
2017	108.868	40.425	37,1
2018	111.273	42.888	38,5
2019	113.696	45.119	39,7
2020	111.597	42.654	38,2

5.1.5. Yaş Yapısındaki Değişimler

Üniversite öğrencilerinin ortalama yaş grubunun 15-19 ve 20-24 yaş aralığında olduğunu söylemek mümkündür. ADNKS'ye göre nüfusun yaşa dayalı verilerini incelediğimizde öğrenci nüfusun en çok olması beklenen yaş grubunda dikkate değer bir artış olmadığını görüyoruz. Bu durum, öğrencilerin büyük bir kısmının nüfus kayıtlarını Muğla'ya taşımadıklarını göstermektedir (Tablo 20).

Bunun yanı sıra 1990 ve 2000 Genel Nüfus sayımlarını kullanarak, üniversitenin yaş yapısı üzerindeki etkisini göstermek mümkündür. Üniversitenin kurulduğu ilk yıllar olmasına rağmen, Kötekli nüfusunun onarlı yaş gruplarında ve en son bitirilen eğitim kurumuna göre dağılımını incelediğimizde çarpıcı değişimler olduğunu görmekteyiz. Bu yıllardaki elimizdeki veri seti sadece onarlı yıllarda bulunmaktadır. Buna göre Kötekli mahallesinin nüfusu 1990 yılında 231 iken 2000 yılında bu miktar 1.107'ye çıkıyor. Aynı yıllarda, 20-29 yaş grubundaki nüfus oranı da %25'ten %33'e çıkıyor (Tablo 21).

Aynı şekilde, Kötekli'nin en son bitirilen eğitim kurumu dağılımını incelediğimizde yukarıdaki sonucu destekleyen veriler mevcuttur. Kötekli'de 1990 ve 2000 yılında 6 ve daha yukarı yaşta nüfusun mezun olduğu son eğitim kurumlarına dağılımı incelendiğinde, lise ve yükseköğretim mezunlarının artış kaydettiği görülmektedir. 1990 yılında 6 ve daha yukarı yaşta nüfusun %29'u lise mezunuyken, bu oran 2000 yılında %52'ye yükselmiştir. 1990 yılında sadece %1 olan yükseköğretim

mezunlarının oranı ise 2000 yılında %8'e çıkmıştır (Tablo 22). Nüfusun eğitim durumundaki bu hızlı değişim, Kötekli'deki öğrenci ve üniversite çalışanı yoğunluğunu kanıtlar nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 20: Muğla Merkez İlçe nüfusunun yaş gruplarına dağılımdaki değişimler (1990-2019)

Yaş Grupları	Nüfus Miktarı					Merkez İlçe Nüfusundaki Payı (%)				
	1990	2000	2007	2012	2019	1990	2000	2007	2012	2019
0-4	5.467	5.244	4.879	5.287	5.659	7,7	6,3	5,2	5,3	4,9
5-9	6.642	5.993	5.425	5.348	5.998	9,3	7,2	5,8	5,4	5,2
10-14	7.294	6.579	6.079	5.741	6.078	10,3	7,9	6,5	5,8	5,3
15-19	6.457	8.344	7.399	8.255	8.639	9,1	10,0	7,9	8,3	7,5
20-24	5.648	8.430	11.903	10.077	13.941	7,9	10,1	12,6	10,2	12,1
25-29	6.043	6.534	8.047	8.017	8.596	8,5	7,8	8,5	8,1	7,5
30-34	5.823	6.324	7.046	7.960	8.315	8,2	7,6	7,5	8,0	7,2
35-39	5.477	6.701	6.719	7.493	8.808	7,7	8,0	7,1	7,6	7,7
40-44	4.137	6.285	6.639	7.084	8.366	5,8	7,5	7,0	7,1	7,3
45-49	3.425	5.324	6.667	6.809	7.540	4,8	6,4	7,1	6,9	6,6
50-54	3.317	3.927	5.896	6.494	6.992	4,7	4,7	6,3	6,5	6,1
55-59	3.328	3.202	4.495	5.726	6.774	4,7	3,8	4,8	5,8	5,9
60-64	2.701	3.091	3.246	4.260	5.784	3,8	3,7	3,4	4,3	5,0
65-69	1.902	2.933	3.052	3.027	4.564	2,7	3,5	3,2	3,1	4,0
70-74	927	2.215	2.651	2.762	3.175	1,3	2,7	2,8	2,8	2,8
75+	2.512	2.370	4.064	4.818	5.830	3,5	2,8	4,3	4,9	5,1
TOPLAM	71.155	83.511	94.207	99.158	115.059	100	100	100	100	100

Tablo 21: Kötekli nüfusunun yaş gruplarına dağılımı (1990-200)

	Nüfus miktarı		%	
	1990	2000	1990	2000
0-9	113	277	12,3	8,3
10-19	298	1.080	32,5	32,5
20-29	231	1.107	25,2	33,3
30-39	137	359	14,9	10,8
40-49	61	302	6,7	9,1
50-59	36	115	3,9	3,5
60-69	27	54	2,9	1,6
70-79	8	23	0,9	0,7
80+	5	11	0,5	0,3

Tablo 22: Kötekli’de 6 ve daha yukarı yaşta nüfusun son bitirilen eğitim kurumuna göre dağılımı (1990-2000).

	Nüfus Miktarı		%	
	1990	2000	1990	2000
Bir Okul Bitirmeyen	77	263	9	9
İlkokul	393	756	48	24
İlköğretim	0	92	0	3
Ortaokul	97	134	12	4
Lise ve lise Dengi	238	1610	29	52
Yüksek Öğretim	11	232	1	8
Toplam	816	3087	100	100

5.2. Üniversitenin Muğla Kentinin Alansal Büyümesindeki Rolü

Üniversitelerin kentler üzerinde yarattığı en önemli etkilerden birisi alansal gelişme ve buna paralel gelişen kentlerin fonksiyonel özelliklerinde ortaya çıkan değişimlerdir. Üniversitenin doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkardığı nüfus artışı, yeni konut talebini ve kentin alansal gelişim sürecini de doğurur. Kentsel fonksiyonlarda ise daha önce olmayan, üniversitenin ortaya çıkardığı nüfus ile bağlantılı yeni ekonomik faaliyet alanlarına yönelik değişiklikler ortaya çıkar. Muğla kentinde üniversitenin ortaya çıkardığı alansal gelişme ve fonksiyonel değişimleri anlayabilmek için, kentin tarihsel süreç içinde nasıl bir kentleşme süreci izlediğini incelemek gerekmektedir.

5.2.1. Kentin Dönemlere Göre Alansal Gelişimi

Feray Koca (2015), Muğla’da gerçekleşen kentsel gelişme, kentsel büyüme ve değişen kent formunu anlamak için tarihsel-coğrafi perspektiften yola çıkarak, çeper-

güney yamaçlara doğru gelişim göstermiştir. Kent dokusu da buna uygun olarak gelişmeye başlamıştır (Koca, 2015: 220).

Muğla kenti, 19. yy. başlarına kadar Kızıldağ ve Asar yamaçları üstünde bulunan Basmacı deresi kenarında yer almaktadır. Kurşunlu Camisi ve Kent Çarşısı ova ile arasındaki sınırı oluşturmaktadır (Tekeli, 2011:430). Osmanlı Döneminde, bugün de tarihi kent merkezi olarak bilinen çekirdek ve iç çeper-kuşak alanı oluşmaya başlamıştır. 19. yy'a kadar kentte fiziksel büyümeden ziyade, kalabalıklaşma görülmüştür. Bu süreçten itibaren mahalleler, ticari ve idari merkezler ve dini öğelerin etrafında şekillenen meydanlara bağlı olarak konut oluşumları görülmeye başlanmıştır (Koca, 2105:221). Osmanlı'da 19.yy. ile başlayan değişim süreci, Muğla'nın da daha canlı ve hareketli bir kent görünümü kazanmasına yol açmıştır (Niray, 2002:19). Bu dönemde Muğla'da tarımsal ürünlerin farklılaşmasından kaynaklanan ticaret sermayesinin gelişmesi ile hızlı bir ekonomik gelişme yaşanmıştır. Bu gelişme hem toplumsal yapıda hem de mekânsal yapıda önemli değişimleri de getirmiştir (Kurtuluş, 2011:38). 1864 yılında yayınlanan Vilayet Nizamnamesi ile kentlerde idari yapılanmalar hızlanmış ve buna bağlı olarak kamusal alan ihtiyaçları doğmuştur. Bu kapsamda, Muğla'da da idari işlerin yönetilmesi açısından Teşkilat, Belediye Teşkilatı, Adliye Teşkilatı ve Ticaret Odası gibi birimler ve bunlara bağlı Konakaltı Meydanı ortaya çıkmıştır. Bu meydan çekirdek denilen merkezin kuzeydoğusunda yer almıştır ve daha sonra oluşan birimler ile iç çeper-kuşağı oluşturmuştur (Koca, 2015:222).

19.yy. süresince ve sonlarına doğru Muğla'da bulunan farklı sınıflar, kentte farklı alanlara yerleşerek, kent içinde sosyal tabakalaşmayı oluşturmuştur. Kent eşrafı yeni kurulan idari merkezlerin çevresinde sayfiye evleri yaptırırken, çoğunlukla Rumlardan oluşan tüccarlar ise kentin daha doğu kesimlerine yerleşmiştir (Niray, 2002:19, Koca, 2015:221). Nüfusun ve ekonomik farklılaşmaların oluşturduğu mekânsal ihtiyaçlar, kentte yeni bir iş merkezi oluşturmuş ve bu iş merkezi etrafında kentin zengin tüccarlarının yaptırdığı modern konut alanları ortaya çıkmıştır. Bu ikili yapı ise kentte mekânsal ayrışmayı da beraberinde getirmiştir (Kurtuluş, 2011:39). Koca, bu dönemin kentsel yapısını şu şekilde anlatır:

“Kentin doğusundan akarak Muğla Ovası'na ulaşan Karamuğla Deresi, iç-çeper kuşağın oluşmasında önemli bir sınır elemanı olmuştur. Dere kenarındaki bağ-bahçeler ve kentin ticaret merkezinden uzaktaki sayfiye evleri, Belediye Parkı,

Koca Mustafendi Okulu iç-çeper kuşağın parçasıdır. Tarihi Kent Merkezi'nin (Çekirdek) hemen güneyinde yer alan mezarlık, kentin yapılı çevresinin güney batısında yer alan Taşkılla Binası, geniş bahçesi ve bugün varlığını park olarak koruyan zamanının Koca Havuzu, bağ-bahçeleri iç çeper kuşağı oluşturmıştır. Geçmişte mezarlık alanları dini yapılarla özdeşleşmiştir. Benzer şekilde, yüzyıllar süren Osmanlı Dönemi'nde, Muğla'da mezarlık alanı Kurşunlu Camii'nin bahçesi ile bütünleşmiş ve kentin güney çeperinde yer almıştır. Kentin kalabalıklaşmasıyla mezarlık alanı Cumhuriyet Dönemi'ne kadar güneye doğru yayılım göstermiştir. Çekirdek hala kendine özgü fiziksel özelliklerini korumaktadır. Bunun nedeni, yeni kentsel faaliyetlerin kentin hep çeperinde yer seçmesi ve çekirdek bölümünde herhangi bir yıkımın gerçekleşmemiş olmasındandır. Zamanla, yeni gelişim alanları iç çeper-kuşağı atlayarak güneye yayılmıştır ve iç-çeper kuşak kentin yapılı çevresinin içinde kalmıştır (Koca,2015:223)."

Bu dönemde Muğla'da ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal dönüşüm genel olarak, 19.yy'dan sonraki yarısında önemli ölçüde gerçekleşmiştir. Yaşanan dönüşümde, Osmanlı'nın içinde bulunduğu sürece bağlı olarak dış etmenlerin itici gücünün olduğunu söylemek mümkündür. Sosyo-ekonomik gelişmenin ihtiyacına yönelik oluşan yeni mekânlar aracılığı ile Muğla'da da yeni gelişme alanları ortaya çıkmıştır. Bu dönemde mekânsal yapıda ortaya çıkan gelişmeleri toparlayacak olursak; Birinci Dünya Savaşına kadar olan döneme kadar üç parçalı şekilde gelişmiştir. Bir tarafta üretim ve pazar ilişkilerini sembolü olan Arasta ve etrafında Müslüman orta sınıfın konut alanları, diğer tarafta kentte gelişen ticaret burjuvazisinin talepleriyle oluşmuş yeni iş merkezi (Konakaltı) ve çevresinde oluşan aynı sınıfa ait konut alanları ve son olarak da kentteki bu değişim dinamikleri bağlamında kendine yeni yer seçen idari birimleri oluşturmuştur (Kurtuluş, 2011:41).

5.2.1.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarından 1990'lara Kadar Uzanan Dönem

Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen toplumsal kuruluş sürecinde kentler, ulus inşası yaratmada bir araç olarak görülmüş ve kentsel gelişme bu çerçevede gerçekleşmiştir. Bu açıdan, kentler dönemin modernist mimari bakışı ile şekillenmiştir. Bu bakış açısı ise, eski kent dokularının ortadan kaldırılmasını ve yeni geniş ve düz caddeler kurulmasını öngörmüştür (Kahraman, 2018:141). Bu açıdan bakıldığında, cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla kentinde fiziksel büyümeden ziyade, yeni ulus devletinin mekânsal ihtiyaçlarını karşılayacak bir dönüşüm gerçekleşmiştir.

Muğla kentinde kurtuluş savaşından sonra, mübadele ile Rumların gitmesi kent formunda meydana gelen ilk değişikliği oluşturmuştur (Tekeli, 2011:431). Bu değişiklik, Muğla kentinde 19.yy. sonlarında ortaya çıkan gelişme ivmesinin kırılmasına yol

açmıştır. Kentte gelişmenin dinamiği olan ticari tarımsal ürünlerden kaynaklanan ticari sermayenin aktörleri konumunda olan Rum tüccar ve çiftçilerin kentten gitmesi buradaki en önemli nedenlerden birisidir. Her ne kadar geride Müslüman tüccarlar kalsa da ticari bağlantıları sağlayan Rumlar olduğu için iş olanakları düşmüştür (Kurtuluş, 2011:51).

Yeni ulus devletinin kurulması ile Muğla artık yeni idari bir birim olan il konumuna gelmiştir. Bu dönemde kentte ortaya çıkan modern kent formuna yönelik düzenlemeler biçimsel olarak kendini göstermiştir. Bu çerçevede çekirdek olarak adlandırılan kent merkezinin güneyinde yeni kentsel gelişim alanları tasarlanmıştır. Bu kapsamda 1936 yılında ilk defa 1/1000 ölçekli imar planı hazırlanmıştır (Koca, 2015:223). “*Yeni planda ortasında Atatürk Anıtı bulunan Cumhuriyet Meydanı, kentin yeni odağı oluyordu. Bu meydanın çevresinde Vali Konağı, Hükümet Konağı, Halkevi gibi yönetim simgeleyen yapılar yer alıyordu* (Tekeli, 2011:435)”. Kentin esas olarak iç çeper oluşumunun gerçekleştiği bu dönemde 1940 yılına kadar fiziksel sınırlar korunmuştur. Kentin fiziksel büyümesi ise, kentin doğal sınırları olan Muğla Ovası ve üç derenin birleştiği noktaya kadar olmuştur (Şekil 26’da sarı renk ile işaretli alan olarak gösterilmektedir).

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950’lere kadar Muğla il geneli nüfusundaki artışın, kent nüfusunda yaşanmadığı görülmüştür. Bunun bir nedeni, Türkiye’de kentlerde büyük nüfus birikimine yol açan kır-kent göçlerinin henüz başlamaması kadar; kentte tarımın ağırlık kazanması sonucunda eskiye nazaran içe dönük bir yapıya dönüşmesidir. Burada Rodos ile olan ticaret ilişkilerinin kesilmesinin içe dönük hale gelmesinde etken olduğu düşünülmektedir. Yine tütün üretiminin önem kazanmasının nüfusu kırsal alanda tuttuğu öne sürülmektedir. Tekeli’ye göre İkinci Dünya Savaşı sırasındaki askeri dalgalanmalar dışında Muğla kent nüfusu cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllardan 1950’ye kadar sabit kalmıştır (Tekeli, 1993:405). Bu şekilde yaşanan süreç ise kentin yeni kimlik oluşumunu kamusal alan oluşturma üzerine dayandırmış, kenti güneyinde bulunan bahçeler imara açılrsa da konut oluşumlarının yavaş gelişmesine yol açmıştır (Koca, 2015:224). Bu dönemde Muğla’da, geleneksel ekonomik ilişkiler, düşük nüfus artış hızı ve toplumsal homojenlik bağlamında ortaya çıkan modern kent formu, diğer kentlere nazaran gelişme baskısı altında olmamasına ve planlama deneyimlerinin kısmen daha kolay uygulanmasına yol açmıştır (Kurtuluş, 2011:71).

1950 yılından sonra ise Muğla’da hızlı bir alansal genişleme görülmüştür. 1949 yılında şehir 1.269.461 m² alan kaplarken, 1974 yılında 2.710.202 m²’ye ulaşmıştır. 24 yıllık zaman diliminde şehrin alanı 2 kat genişlemiştir. Genişlemenin yönü ise Muğla Ovası’nın da bulunduğu şehrin güney batı aksında gerçekleşmiştir (Kahraman, 2018:142). Bu çerçevede kentin güneyinde yer alan bahçelerde kentsel gelişme tekli konut oluşumları ile başlamış, çekirdekte yer alan ticaret merkezleri ise önemini yitirmiş ve yüksek katlı iş hanları oluşmaya başlamıştır. Kent içinde yeni gelişen mahalleler ile yeni bir yaşam biçimi oluşmuştur ve geleneksel ticaret form değiştirmiştir. Bunun sonucunda oluşan perakende ticaret yeni mağazalar ve dükkânlar tarihi kent merkezinden uzaklaşmıştır ve yeni konut alanlarının yer aldığı Şehit İsmet Çatak Caddesinde konumlanmaya başlamıştır (Koca, 2015:224) (Şekil 26’da yeşil renk ile işaretli alan olarak gösterilmektedir).

1961 yılında ise, 1936 yılında yapılan imar planının devamı niteliğinde olan bir plan daha yapılmıştır. Bu plan temel olarak, yeni ulaşım eksenleri ve bunların çevresinde gelişen konut ve idari yapıların ilk imar planına uygunluğunu kontrol etmek amaçlıdır (Koca, 2015:225). Özellikle 1950 sonrası kentin mekânsal değişimini etkileyen üç temel dinamik söz konusudur. Bunlardan birisi; 1948 yılında Türkiye genelinde çıkarılan “Bina Yapımında Teşvik Kanunu” kapsamında konut kooperatiflerinin özendirilmesidir. Bu gelişme ile Muğla’da yapılaşma ve inşaat faaliyetleri ile turistik yatırımlar artmıştır. İkincisi; Aydın Marmaris yolunun güneyinde bulunan araziler özellikle kent suyunun, kent şebekesine bağlanması ile kurutulmaya başlanması ve parsellenip satışının hızlanması ile konut oluşumunun artmasıdır. Üçüncüsü ise bununla bağlantılı olarak, Kat Mülkiyeti Kanunu dikey yapılaşmaya yol açmış ve Muğla’da güneye doğru yer değiştirmeyi hızlandırmıştır (Niray, 2002:24, Koca, 2015:225).

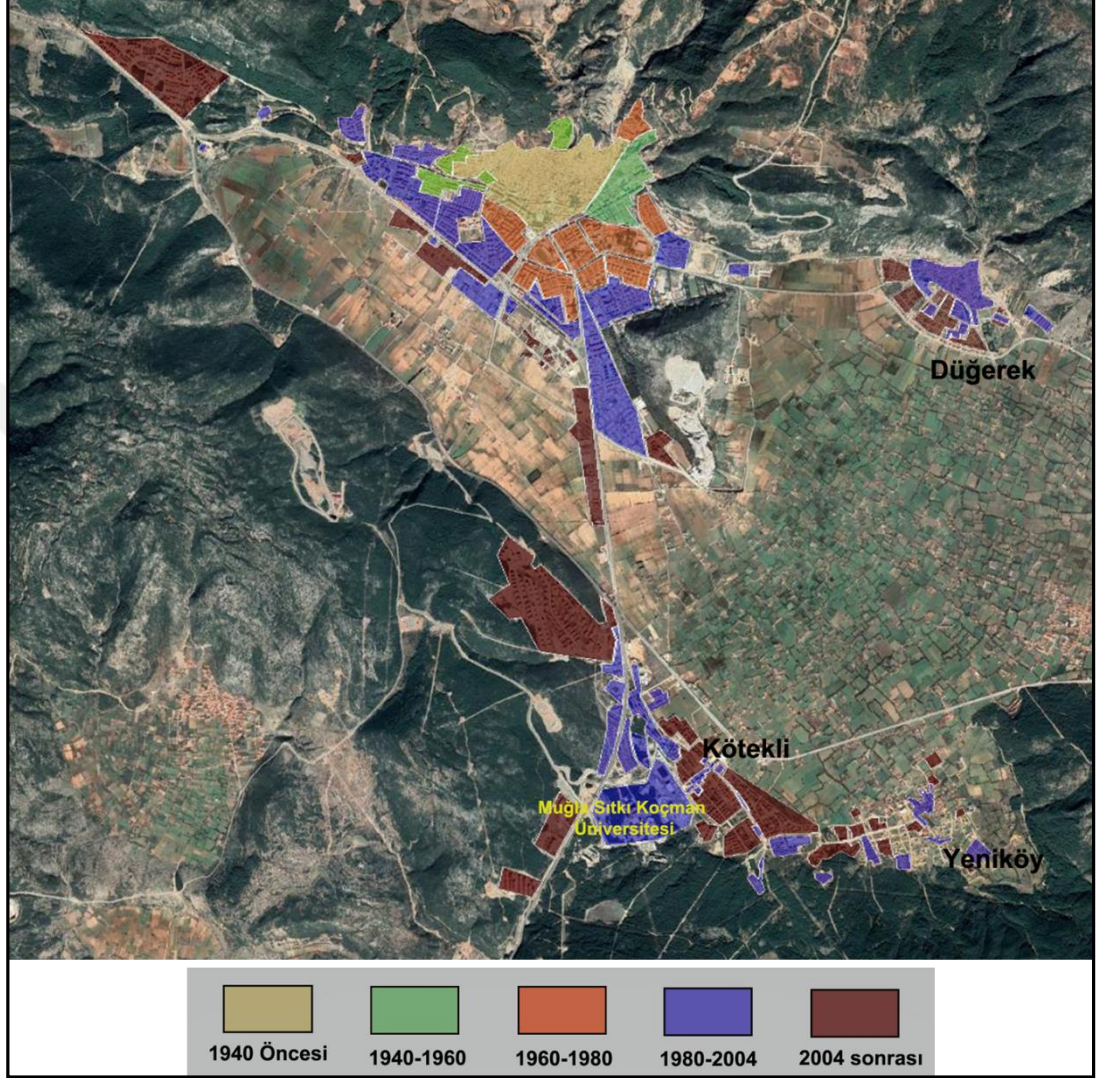
Koca’ya göre, Kat Mülkiyeti Kanunu Türkiye’deki birçok büyük şehirde kentsel toprak rantını artırıp, toplumsal tabakalaşma yaratmasına rağmen, Muğla’da bu etki nüfus yoğunluğunun çok olmaması, aşırı göç almaması, toplumun sosyo-ekonomik durumunun görece homojen olması nedeni ile merkez-çeper uçurumunu yaratmamıştır (Koca, 2015:225). *“Bireysel mülk sahipleri evlerini kat mülkiyeti karşılığında müteahhit firmalar aracılığıyla satmışlardır. Bu süreç orta sınıfın, kent içinde artan arsa değerini bölüşerek ödemelerine olanak sağlamış ve Muğla’da kuzeyden güneye doğru gelişen yer*

değiştirmeyi hızlandırmıştır. Bu gelişme sürecinde ilk apartmanlaşma Emirbeyazıt Mahallesi'nde yaşanmıştır (Osmanlı'dan akt; Koca,2015:225)'' (Şekil 26'da turuncu renk ile işaretli alan olarak gösterilmektedir). Bu dönemde Muğla'da kırdan kente göç önemli bir nüfusu oluşturmamıştır. Ancak yine de mekânsal ayrışmanın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Gelenlerin; Kiramaettin, Hacı Rüstem, Balıbey, Orta Mahalle, Karşıyaka ve Camikebir Mahallelerine yerleştiği görülmektedir. Kentin kuzeyinde yer alan Karamahmet ve Kiramettin Mahalleleri bugün hala homojen bir yapının olmadığı, genellikle sınıfsal olarak düşük gelirli ailelerin oturduğu yerler olarak bilinmektedir (Koca, 2015:225).

1982 yılında ise üçüncü imar planı onaylanmıştır. Bu plan ile temel olarak, yerleşim alanlarının kentin güneyinde yer alan Muğla Ovasına inmesini engellemek ve önceki planın uygulama güçlüklerini gidermek hedeflenmiştir. Bu plan kapsamında üç adet gecekondu önleme bölgesi oluşturulmuştur. İlk iki bölge Aydın yolunun kuzeyinde kalan Karamahmet bölgesindedir. Üçüncü bölge ise, toplu konut bölgesine ayrılarak kooperatiflere dağıtılmıştır. Böylece plan kapsamında Düğerek yeni gelişim alanı ayrılmış ve mahalle olarak belirlenmiştir (Koca, 2015:226). Muğla kentinin gecekondu oluşturacak kadar yoğun iç göç almaması ve üzerinde gecekondu girişimi olmayan bir arazide gecekondu önleme bölgesi oluşturmak ve bunları toplu konut projeleri için rezerv etmek kente yeni bir planlama anlayışının ortaya çıktığına işaret etmektedir. Türkiye'de bu dönemde egemen olmaya başlayan neoliberal politikalar ile inşaat sektörünün istahlanması ve kentsel ranttan pay sahibi olma isteği bu anlayışa yön vermiştir (Kurtuluş 2011:75). Bu planlar ile Muğla'da eski kent dokusu yıkılmamış, apartmanlaşma yeni gelişim alanlarında ortaya çıkmıştır (Koca, 2015:226). Böylece Cumhuriyet döneminde kent fiziksel olarak gelişen planlı kesim dışında geleneksel yapısını önemli ölçüde korumuştur (Tekeli, 2011:437).

Bu dönem Türkiye'de yaşanan önemli toplumsal ve mekânsal dönüşümleri içermektedir. Bu dönemin en önemli özelliği kırdan kente hızlı bir göç ve çarpık bir kentleşmenin görülmesidir. Bu sürecin özellikle 1980 sonrasında Muğla'da yansımaları, ulaşım akslarının ve buna paralel olarak turizmin gelişmesi olarak görmekteyiz. Cumhuriyet Döneminden 2000'li yıllara kadar kent yavaş ve tek yönlü bir şekilde

ilerlemiştir (Kahraman, 2018:141). Bu açıdan kentin gelişiminin de daha düzenli ve eski kent dokusunu koruyacak şekilde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Şekil 26: Muğla kentinin dönemlere göre alansal gelişmesi
(Koca, 2015 ve Google Earth'ten yararlanarak oluşturulmuştur)

5.2.1.3. 1990'lardan Günümüze

1990'lı yıllardan itibaren Muğla kentinde, mekânsal çeşitlilik artmış ve dış çeperkuşak oluşumu başlamıştır. 2012 yılındaki 6360 sayılı yasa ile; Aydın, Denizli, Balıkesir, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van il belediyeleri büyükşehir belediyesi olmuştur. Muğla'nın büyükşehir olması ile kent, köyleri de mahalleye dönüştürüp içine alarak geniş bir coğrafi alana yayılmıştır (Koca, 2015:227).

1992 yılında kurulan üniversite, bölgede kentsel fonksiyonların çeşitlenmesi ve kentin canlanmasında son derece önemli rol oynamıştır (Niray, 2002:25). Aynı dönemde şehrin sanayi fonksiyonunun gelişmiş ve kentin tarımsal arazileri üzerinde Küçük Sanayi Sitesi kurulmuştur. Yine 1992 yılında Denizli yolunun Karabağlar-Kötekli-Yeniköy arasından geçmesi sonucunda ulaşım yoğunluğu bu köylere doğru kaymıştır. Kötekli aynı zamanda, üniversiteyi içinde bulundurması ile kentle bütünleşmesini artırmış ve öğrenciler ve üniversite personellerinin barınma ihtiyaçlarının mekânı olmuştur (Koca, 2015:227) (Şekil 26’da mavi renk ile işaretli alan olarak gösterilmektedir).

Kentin dördüncü imar planı 2004 yılında onaylanmıştır. Yeni imar planı ile kentin doğal ve kültürel değerlerini koruyarak yeni mekân yaratmak ve kentin sürdürülebilir gelişmesini sağlamak hedeflenmiştir. Böylece kent merkezi ile kent çevresindeki köy yerleşmeleri ile bağ kurmak hedeflenmiştir. Ancak kentin coğrafi kısıtları nedeni ile ova tabanlı gelişme göstermesi nedeniyle kentsel gelişme doğu batı aksında olmuş ve eski köylerin yeni mahalleye dönüşmesi ile olmuştur. Düğerek ve Kötekli de bu şekilde yeni mahalle olmuştur (Koca, 2015:227).

Plan kapsamında Kötekli ile Kent Merkezini birbirine bağlayan Uğur Mumcu Bulvarı çevresinde turizm ve rekreasyon aktiviteleri öngörülse de bugün bu alanlarda konutlar yer almaktadır (Koca, 2015:227). Bu noktada uzun yıllardır yavaş gelişen kentleşme dinamiğinin üniversitenin etkisi ile hızlandığını söylemek mümkün olabilir. Özellikle kentin mübadele sonrası durağanlaşan yapısı, üniversitenin kurulması ile kırılmış, fiziksel mekân değişimi hızlanmış, öğrenci nüfusunun artması sosyal değişimi hızlandırmıştır. Nitekim 2004 yılında Muğla kentinde yapılan bir alan araştırmasına göre, örneklem grubunun yaklaşık olarak %86’sı üniversitenin kente olumlu etki yarattığını, üniversiteyi Muğla’daki değişimin dinamiği olarak gördüğünü belirtmektedir (Oktik, 2009:255).

Kentin gelişiminde ve yapılaşmanın etkisinde üniversitenin etkisi, 2004 yılı ve 2020 yılı Muğla kenti Google Earth görüntüleri aracılığı ile gözümüze net bir şekilde çarpmaktadır (Şekil 27). 2004 yılında Muğla Ovası’nın yapılaşmasının az olduğu gözlemlenirken, 2021 yılına geldiğimizde yapılaşma oranında ciddi artış olduğu görülmektedir. Kent nüfusunda öğrenci nüfusunun payını sağlıklı bir şekilde ölçemediğimizi belirtmiştik ancak üniversite etrafında ortaya çıkan yapılaşmanın ve 17

yıllık süreç içindeki öğrenci sayısının artışını düşündüğümüzde kentin alansal büyümesinde önemli bir etkisini söylemek mümkündür. Gelişme kent merkezinde doaygunluğa ulaşmış, üniversitenin olduğu Kötekli ve çevresine kaymaya başlamıştır. Nitekim Kötekli ve Yeniköy görünümüleri de bunu desteklemektedir (Şekil 27).

Bu dönemde üniversitenin kentin alansal büyümesine etkisi giderek artmış ve buna bağlı olarak Kötekli ve Yeniköy’de nüfus ve yeni yapılaşma da artmıştır. Bu mahalleler, kentteki eğitim fonksiyonunun etkisi ile kırsal alan özelliğini yitirip şehrsel fonksiyonlar kazanmıştır. Bugün on altı mahalleden oluşan kent merkezi, sıçramalı olarak gelişme sergilemekte ve bu dönemdeki gelişmesi hala devam etmektedir (Şekil 26’da kahverengi renk ile işaretli alan olarak gösterilmektedir).

Muğla’nın kentsel gelişmesi ile ilgili özellikle 1990’lı yıllardan sonra turizm sektörünün gelişmesi ile kıyı ve kent merkezindeki gelişme farkı dikkat çekmektedir. Turizm sektörünün Muğla ili genelinde ortaya çıkardığı sermaye birikimi, Muğla nüfusunun kendi içinde kıyılara doğru yer değiştirmesine yol açmıştır. Turizmin ilerleyen yıllarda uluslararası nitelik kazanması ile kıyılardaki sermaye birikim olanaklarından merkez ilçenin pay almadığı ve kıyılara göre daha az geliştiği görüşmüştür (Kurtuluş, 2008:79).

5.2.1.4. Yeni Gelişme Alanları ve Fonksiyonel Değişim

Muğla’nın büyükşehir olması ile, çeperde yer alan köyler mahallelere dönüşmüş ve kentsel gelişim alanı haline gelerek yoğunlaşma başlamıştır. Bunun sonucunda kent dairesel gelişimden ziyade, sıçramalı olarak genişlemiştir. Bu açıdan kentin dış çeperkuşak oluşumu ise henüz oluşmamıştır (Koca, 2015:229). 2000’li yıllardan sonra Muğla kentinde ortaya çıkan gelişme, hızlı ve atlayarak ve çok yönlü şekilde gerçekleşmiştir (Kahraman, 2018:141). Bu sıçramalı kentsel gelişmenin nedenlerinden birisi, kentin fiziki yapısından kaynaklı olarak mekânsal büyümenin sınırlı olmasıdır. Bu sınırlılık, kentsel gelişmede ovanın üzerinde sürekli baskı yaratmıştır. Bu açıdan Muğla Ovası’na doğru olan büyümenin önüne geçilmesi açısından sıçramalı olarak gelişme modeli benimsenmiştir (Yörür, 2020:27). Helenistik dönemde yaklaşık 46 000 m² alan kapladığı düşünülen Muğla kenti, 16. yy ’da ortalama 475 000 m² alanını, 400 yıl geçtikten sonra ilk Cumhuriyet yıllarında ikiye katlamıştır. Bu dönemde hızlı bir genişleme elde edip 25 yıl sonra alanını ikiye katlamıştır. Bugünlere gelindiğinde ise kurulduğu günden bu yana

172 kat fazla genişleme elde etmiştir. Şehrin alansal gelişiminde ise son dönemde en etkili olgu ise üniversitenin büyümesi olmuştur (Kahraman, 2018:145).

Muğla kentindeki yeni gelişme alanları 1950’li yıllardan 1990’lı yıllara kadar kırdan kente göç ile açıklanmaktadır. 1980 yılından sonra ise kentte turizmin artış göstermesi ve üniversitenin açılması yeniden ekonomik canlanmaya yol açmıştır. Aynı zamanda 1990 yılında kente kurulan sanayi sitesi de şehrin gelişmesinde sanayi fonksiyonunun etkili olmasına yol açmıştır (Kahraman, 2018:143). 2000’li yıllara geldiğimizde ise Muğla kentinde yeni gelişme alanları, üniversitenin kurulup öğrenci nüfusunun hızlı artması ile eğitim fonksiyonu ile gelişmiştir. Öğrenci sayısındaki hızlı artış kentsel mekânın dönüşümünü de doğrudan hızlandırmıştır. Eğitim fonksiyonun bağlı olarak, kentte hizmet sektöründe, konut sektöründe yaşanan gelişmelerle kente yeni fonksiyonlar eklenmiştir.

Muğla kentinde 19.yy’dan sonra yeniden birikimi canlandıracak ve kentin gelişmesini hızlandıracak en önemli olgu üniversitenin kurulması olmuştur. Bu kapsamda hizmetler sektörü yeniden birikimin ana arteri olmuştur. Üniversitenin yarattığı nüfusun, barınma, ulaşım, hizmet talebi kent tarihinde daha önce görülmeyen bir talep olmuştur (Kurtuluş, 2011:83). Bu bağlamda; *“19.yüzyılda mekândaki modernleşmesini Cumhuriyetle birlikte sürdüren ancak ekonomik ve demografik küçülme ve homojenleşme ile sosyal yapı olarak kentten çok içe kapalı bir Cumhuriyet kasabası görünümünde olan kent, bu yeni göçmenlerle birlikte sosyo-mekânsal olarak değişmeye ve kültürel olarak tekrar heterojenleşmeye başlamıştır* (Kurtuluş, 2011:84).”

2004 yılında hazırlanan imar planı tam da bu noktada yeni fonksiyonların getirdiği kentsel gelişmenin ihtiyacını karşılayacak şekilde hazırlanmıştır. Kentin güneyinde kalan kırsal yerleşmeler, yeni genişleme ile kentsel fonksiyonlara sahip olmuştur. Bu durum üniversitenin kurulduğu Kötekli’de de görülmüştür. Kötekli’de öğrenci nüfusunun artması ile köy fonksiyonları yerini kentsel fonksiyonlara hızlı bir şekilde bırakmıştır (Kahraman, 2018:143).

Kentin güney aksında genişlemesi ile idari ve siyasi fonksiyonlarının da mekânsal değişimi söz konusu olmuştur. İdari ve siyasi fonksiyona ait binalar şehir merkezinde yer alırken, yeni yapılan idari binalar ise Atatürk bulvarının güneybatı kısmına doğru yerleşmeye başlamıştır (Kahraman, 2018:271). Bunun yanı sıra kente ait sosyal ve

kültürel fonksiyonlar üniversitenin gelişmesi ile üniversitenin kurulu olduğu yere Kötekli'ye kaymıştır. Aynı şekilde Kötekli'de öğrencilerin ve üniversite personelinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, hizmet fonksiyonunda gelişme yaşanmıştır.

Kentin yeni gelişme alanlarının oluşmasında üniversite fonksiyonunun etkisi olduğunu belirtmiştik. 2004 yılında üniversite ve çevresindeki yapılaşma henüz azken 2021 yılında bu yapılaşmanın önemli derecede arttığını görüyoruz. Öyle ki kampüsün bulunduğu Kötekli'deki gelişme doygunluğa ulaşmış, Yeniköy ve Karabağlar Yaylası çevresine doğru yayılmaya başlamıştır (Şekil 27).

Şekil 27: 2004 ve 2020 Uydu görüntülerine göre K teklı ve Yeniköy yerleşim alanı (Google Earth).

5.3. Üniversitenin Konut Piyasası Üzerindeki Etkisi

Üniversitelerin kentler üzerindeki en görünür etkilerinden birisi de konut piyasası üzerinde gerçekleşir. Üniversitenin kurulması ile kente gelen öğrenci ve üniversite personelinin doğal olarak en önemli ihtiyacı barınmadır. Konuta olan talep sonucunda, ilk olarak üniversitenin doğrudan etkisi kira fiyatlarında artış olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, konut sayısının artması ve konut tipinde yaşanan dönüşümlerin de üniversitenin doğrudan etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Konut ihtiyacındaki artış ve konut yapısındaki değişim o yerleşim yerinin özelliklerini değiştirir ve konut arzı artar. İnşaat sektörünün de bu açıdan canlanması üniversitenin dolaylı etkilerinden olduğunu söyleyebiliriz. Kaya (2014:231), Adıyaman’da üniversitenin etkilerini incelediği çalışmada, üniversitenin konut yapılaşmasında önemli bir ivme kazandırdığını ortaya koymuştur. Yine aynı şekilde Sönmez ve Başkaya (2013:541), Kilis’te yaptıkları alan çalışmasında üniversitenin etkisi ile konut arzının çok hızlı arttığını ve buna bağlı olarak kentin alansal büyümesinde değişimler olduğunu belirtmişlerdir.

Muğla’da konut piyasasının canlanması kentin tarihsel ve coğrafi arka planına baktığımızda, ilk olarak 1950’li yıllara dayanmaktadır. Ancak en önemli değişimin üniversitenin kurulmasından sonra başladığı görülmektedir. Üniversite kentteki konut ihtiyacını artırmış ve konut inşaatı sektörü canlanmıştır.

MSKÜ Kötekli Kampüsü, konum olarak kentin 1990 sonrasında dış çeper kuşak gelişiminin olduğu bölge üzerindedir. Kentsel gelişim bu yönde ilerlerken, üniversitenin öğrenci nüfusunun her geçen yıl artması ve bunun doğrudan sonucu olarak Kötekli nüfusunun artması yeni konut alanlarına ihtiyacı doğurmuştur.

Kentin yeni gelişme alanları daha önce de belirttiğimiz gibi, eski köylerin kentsel fonksiyonlar kazanması ile gerçekleşmiştir. Kentin güney kısmında, kampüsün bulunduğu Kötekli, özellikle 2000’li yıllardan sonra ciddi bir büyüme gerçekleşmiştir ve bu nedenle 2012’de Muğla’nın Büyükşehir statüsü kazanmasından çok daha önce 2007’de belediye sınırlarına dahil edilmiştir. Kentin kuzeybatısından ise toplu konut uygulamalarının olduğu konut alanları oluşmuştur. Kentin gelişiminde en önemli coğrafi etkenlerden birisi olan Muğla Ovasıdır. Ovanın üzerindeki konut baskısı, yeni konut alanlarını ve gelişmeyi uygun olan diğer kesimlere doğru yöneltmiştir. Akçaova’da

planlanan toplu konut uygulamaları da bunun sonucudur. 2017 yılında yenilenen son imar planında, kentin kuzeydoğusu yeni gelişme alanı olarak belirtilmiştir. Yine kent içinde bulunan sanayi sitesinin kaldırılıp kentin dışına taşınması ile yeni konut alanlarının yaratılması hedeflenmiştir (Kahraman, 2018:147).

5.3.1. 1992’den Günümüze Yeni Yapılan Konutların Sayısındaki Değişim

Üniversitenin Muğla kenti konut piyasasına etkisini anlayabilmek için, TÜİK verilerinden yararlanılarak, üniversitenin kurulduğu 1992 yılından günümüze kadar, konut niteliğinde olan ve yapı kullanma izin belgesi alan yapıların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Daha önce belirttiğimiz gibi kent, 1990’lı yıllardan sonra dış çeper kuşak oluşumu başlamış ve bu gelişme sıçramalı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu şekildeki gelişmeye bağlı olarak kente yeni mahalleler eklenmiştir ve köyler kentsel alana dahil edilmiştir. Bu noktada yeni yapılan yapıların büyük kısmının yeni oluşan mahallelerde, özellikle Kötekli ve kısmen Yeniköy’de olduğunu söylemek mümkündür.

Muğla kentinde, geniş bir öğrenci kitlesinin ve üniversite çalışanlarının artan konut talebi, bir yandan yeni yapılan konutların sayısında önemli artış yaratırken, geleneksel konut yapısında da önemli bir değişim olmuştur. Kentin konut yapısında 19.yy. ve öncesi mekânsal özgünlüğüne bağlı kalan, bir veya iki katlı olan avlulu evlerden oluşan geleneksel konutlar yayginken, 1992’den sonra 3 ve daha fazla katlı çok daireli yapılar inşa edilmeye başlamıştır. Konut sayısındaki artış ile ilgili dikkat çekici bir nokta ise 2004 yılı imar planından sonradır.

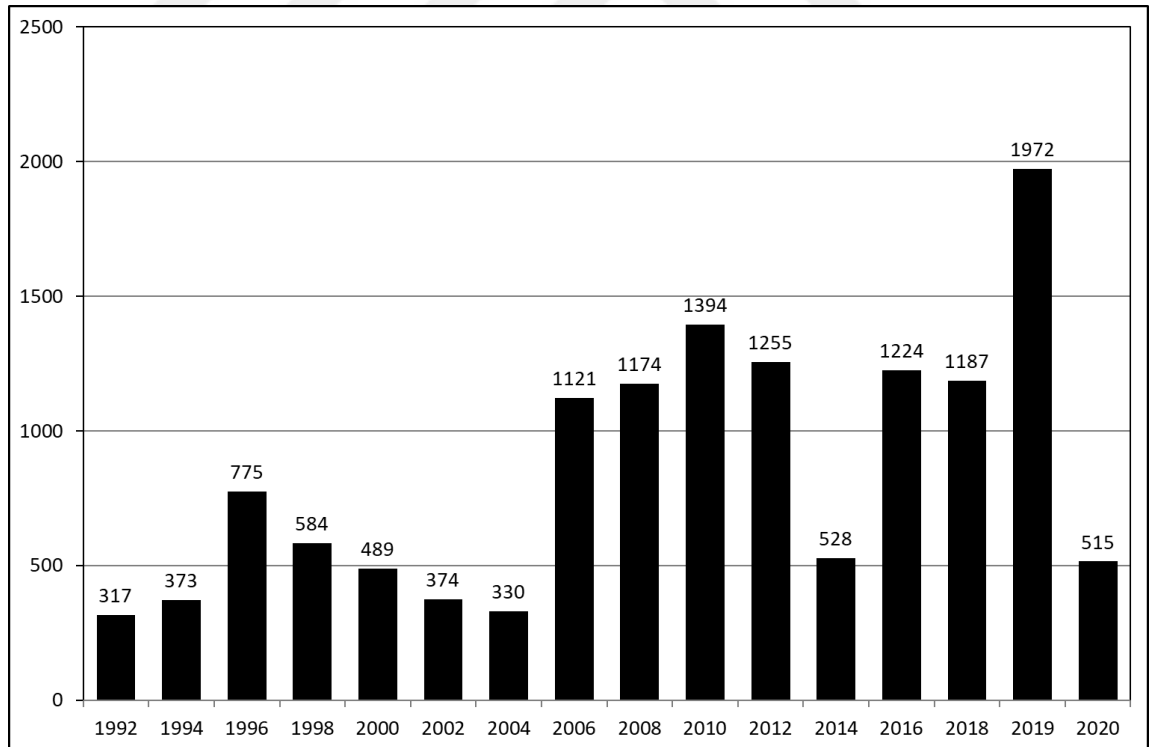
Bu tarihten sonra, kentte üretilen bina sayısında, önceki döneme göre ciddi sayılabilecek farklar bulunmazken; üretilen daire (konut) sayısında önemli bir artış gerçekleşmiştir (Tablo 23-Şekil 28). Bu durum, 2004 imar planından sonra çok katlı yapıların, bazı dönemlerde çok ciddi artışlar göstermesi ve bunun konut sayısında önemli bir artışa yol açması ile ilgilidir. Nitekim 2004 yılındaki imar planına kadar Muğla kentinde bir yılda üretilen daire sayısı genel olarak 500’ün altındayken, bu rakam 2004 yılından sonra hızla artmıştır.

Tablo 23: Muğla'da yapı kullanma izin belgesi alan yapıların özellikleri

	Toplam* Yapı	Toplam Daire	Bir Daireli Binalar	İki Daireli Binalar	Üç ve Daha Fazla Daireli Binalar
1992	169	317	94	48	27
1994	209	373	145	39	25
1996	304	775	150	77	77
1998	286	584	207	38	41
2000	274	489	203	30	41
2002	90	374	48	17	25
2004	55	330	17	13	25
2006	233	1121	87	35	111
2008	172	1174	21	13	138
2010	186	1394	36	20	130
2012	158	1255	30	15	113
2014	80	528	11	14	55
2016	213	1224	75	32	106
2018	240	1187	69	61	110
2019	254	1972	64	50	140
2020	166	515	79	35	52

Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır.

*Sadece konut niteliğindeki yapıları kapsamaktadır

Şekil 28: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapılardaki toplam daire sayısındaki değişim (Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır)

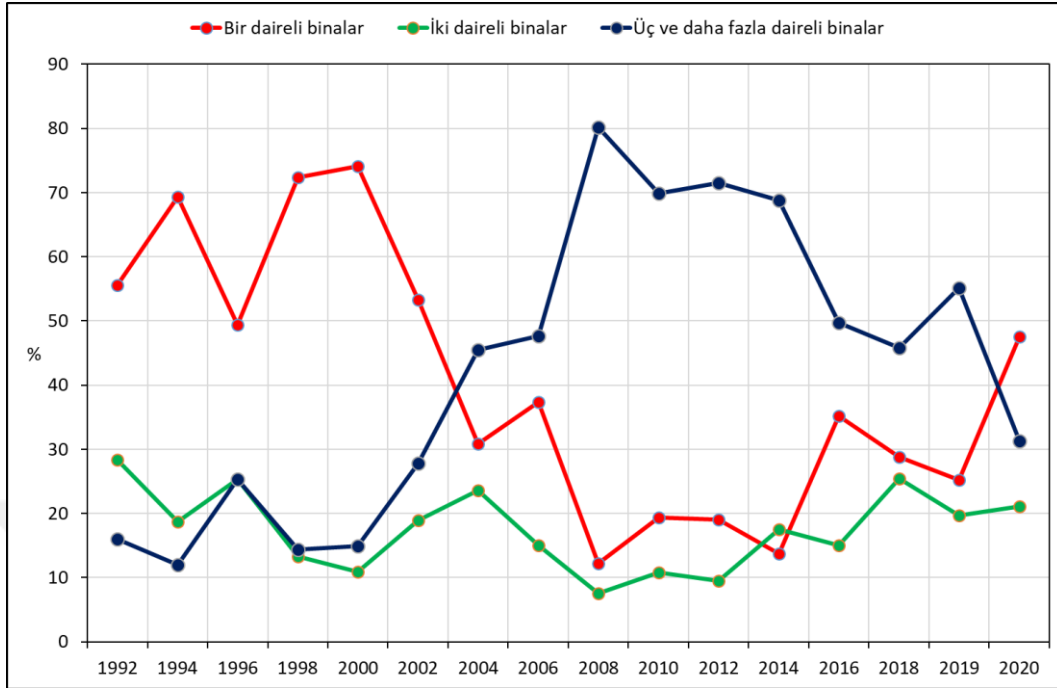
Üniversitenin barınma ihtiyacını arttırmasının doğal bir sonucu olarak, kentte 2000’li yıllardan sonra üretilen binalarda 3 ve daha fazla daireli binaların payı önemli bir artış göstermiştir. 1992 yılından 2002 yılına kadar 3 ve daha fazla daireli binaların tüm binalar içindeki payı ancak %28’e yükselebilirken, bu oran 2004’ten itibaren üniversitenin öğrenci sayısının artışına paralel olarak daha fazla artmış ve özellikle 2008-2014 arasında %69 ile 80 arasında olmuştur (Tablo 24-Şekil 29).

Diğer taraftan, 2014 sonrası tek daireli binalardaki artışın kaynağının da Muğla Ovası’nda daha önceden belirttiğimiz üst gelir grubuna yönelik olan konut tiplerinden olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde Karabağlar Yaylası, Yeniköy ve Ortaköy çevresindeki yine üst gelir grubuna hitap eden villa tipi sayfiye evi olarak nitelendirilen yeni yapılaşmalar olduğu söylenebilir. Mahalle bazlı konut dağılımına baktığımızda en yüksek konut sayısı, Kötekli, Orhaniye, Emirbeyazıt ve Muslihittin mahallelerinde bulunmaktadır. Bu mahallelerdeki konut tipi özelliği çok katlı şeklindedir (Kahraman, 2018:210).

Tablo 24: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların, daire sayılarına göre oransal dağılımı

	1 Daireli Binalar %	2 Daireli Binalar %	Üç ve daha fazla Daireli binalar %
1992	56	28	16
1994	69	19	12
1996	49	25	25
1998	72	13	14
2000	74	11	15
2002	53	19	28
2004	31	24	45
2006	37	15	48
2008	12	8	80
2010	19	11	70
2012	19	9	72
2014	14	18	69
2016	35	15	50
2018	29	25	46
2019	25	20	55
2020	48	21	31

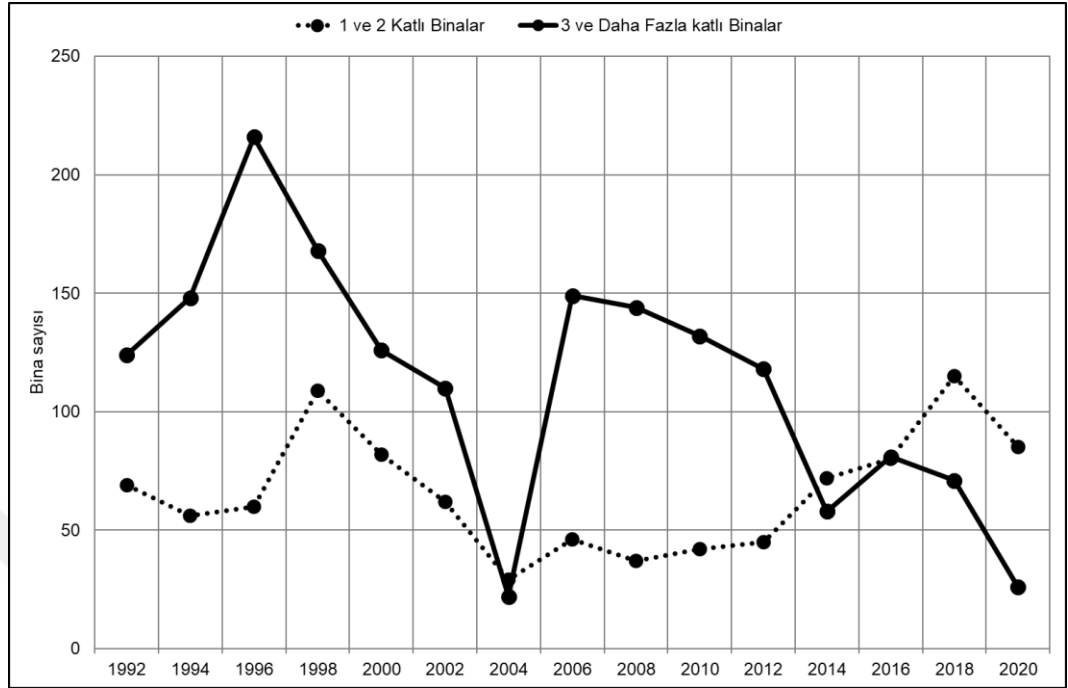
Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır

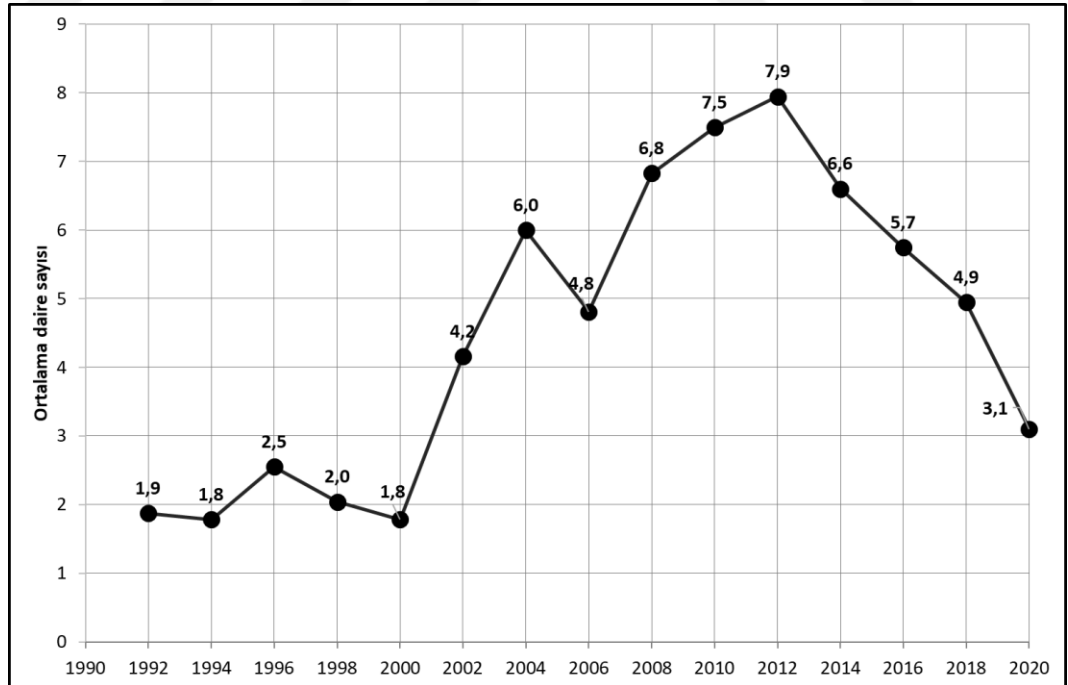
Şekil 29: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların, daire sayılarına göre oransal dağılımı
(Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır).

Üniversitenin Muğla kenti konut piyasası üzerindeki doğrudan etkisi, daire sayısındaki artışla sınırla kalmamış, konut tipindeki tek katlı geleneksel evlerden, çok katlı kentsel yapıya özgü apartmanlara geçişi hızlandıran bir etkisi olmuştur. 2004 imar planından önce kentte üretilen konut niteliğindeki binaların çoğunluğu yine 3 ve daha fazla kata sahip binalardan oluşmakla birlikte, 2004 yılından sonra (özellikle 2006-2012 arası) 3 veya daha fazla kata sahip olan binalar ile 1-2 katlı binalar arasındaki fark açılmıştır (Şekil 30).

Muğla kentinde üretilen konutların giderek çok katlı yapılara dönüşmesi, bina başına düşen ortalama daire sayısına da yansımıştır. 1992'den 2004 imar planına kadar geçen sürede, bina başına üretilen daire sayısı 1,8 ile 4,2 arasında değişirken, 2004 yılından itibaren bu sayıda ciddi artışların yaşandığı görülmektedir (Şekil 31).

Şekil 30: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapıların kat sayısındaki değişim
(Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır).

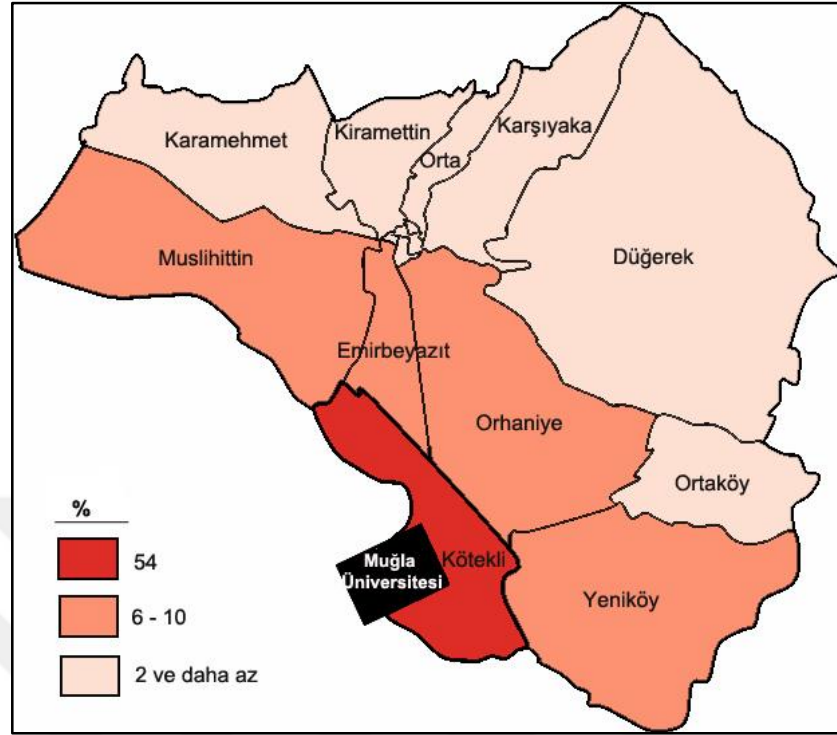
Şekil 31: Muğla kentinde kullanma izni alınan yapılarda, ortalama daire sayısındaki değişim
(Kaynak: TÜİK İnşaat ve Konut İstatistiklerinden hazırlanmıştır).

5.3.2. Üniversitenin Kiralık Konut Piyasası Üzerindeki Etkileri

Üniversitenin etkisi ile yeni öğrenci nüfus kitlesi konut piyasasında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Öğrenci nüfusunun konut pazarında, paylaşımlı konut ve mevsimsel kiralama yönünde bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür (Toprak ve Işık, 2018:102). Muğla kentinde bulunan 29.773 öğrencinin oluşturduğu konut talebinin, konut piyasasında öğrenciye yönelik niteliksel ve niceliksel değişimlere yol açtığını ifade edilebilir. Bu noktada üniversitenin konut piyasasındaki etkisini anlayabilmek açısından, www.sahibinden.com adlı emlak sitesinden 09.02.2021 tarihinde Muğla kentindeki konut ilanlarından bir veri seti hazırlanmıştır. Bu veri setinden hareketle Muğla kentinin kiralık konut piyasasının niteliksel özellikleri, bunların mahallelere dağılımı ve üniversite ile olan ilişkisi incelenmiştir.

5.3.2.1. Kiralık Konut İlanlarının Dağılımı

Sahibinden.com emlak sitesinde 09.02.2021 tarihinde elde edilen verilere göre; Muğla kentinde toplamda 394 kiralık ev ilanı bulunmaktadır. Bu kiralık ev ilanlarının %53,6'sı üniversite kampüsünün de bulunduğu Kötekli mahallesindedir. Kiralık ilan sayısının fazla olduğu diğer mahalleler ise kampüse en yakın diğer mahallelerden Emirbeyazıt, Yeniköy, Orhaniye ve Muslihittin'de bulunmaktadır (Tablo 25-Şekil 32). Başta Kötekli olmak üzere kampüse yakın olan bu mahalleler, kentteki toplam kiralık konut arzının %88,2'sini oluşturmaktadır. Bunun en önemli nedeni söz konusu olan mahallelerin, üniversitenin kentte yarattığı konut talebini karşılamak ve kentin gelişmesini belirli bir plan dahilinde sürdürülmesini sağlamak amacıyla, 2004 imar planından sonra kentin yeni gelişme alanları olarak belirlenmesi ve kampüsün Kötekli'de yer almasıdır. Bu noktada, konut arzının Kötekli'de yetersiz kalıp talebin diğer yakın mahallere doğru kaydığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan Kötekli'de yüksek ev kiralalarının öğrencileri kampüse ulaşım aracıyla ulaşılacak kiralardan daha düşük olduğu mahallelere de ittiği görülmüştür.

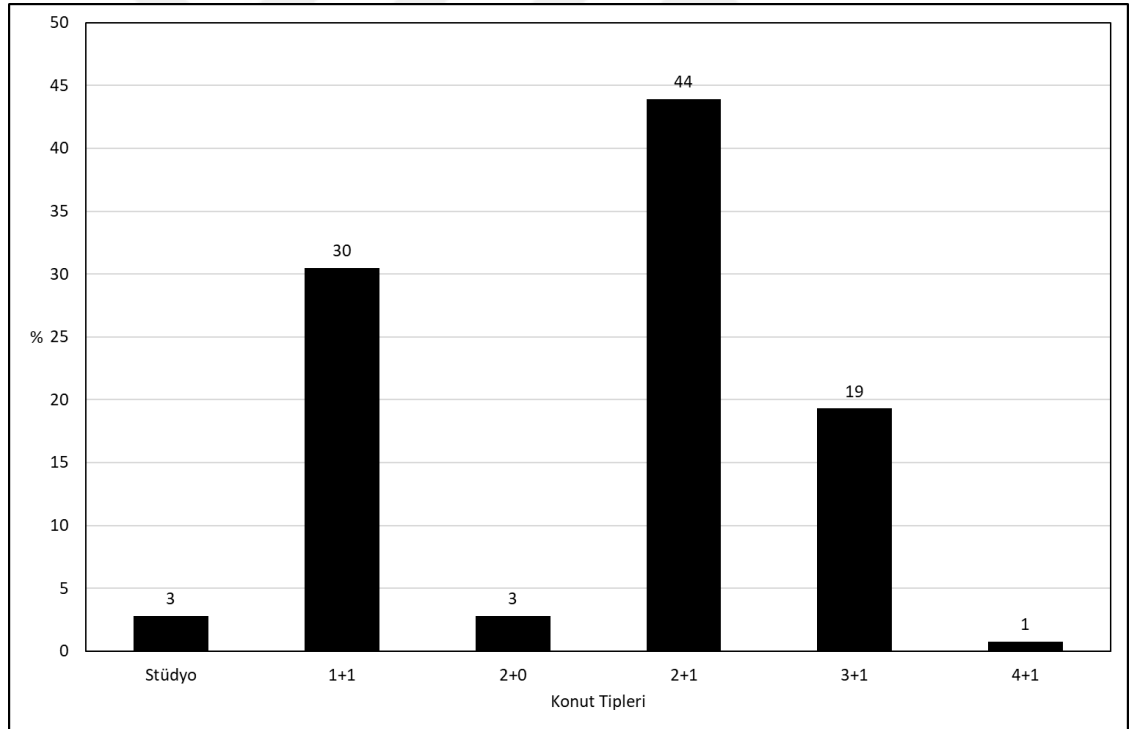
Şekil 32: Muğla kentinde kiralık konutların mahallelere göre oransal dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Tablo 25: Muğla kentinde mahalle bazında kiralık ilan sayısı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Mahalle	Kiralık İlan Sayısı	Tüm Kiralık İlanlardaki Payı %
Kötekli Mahallesi	211	53,6
Emirbeyazıt Mahallesi	37	9,4
Yeniköy Mahallesi	35	8,9
Orhaniye Mahallesi	33	8,4
Muslihittin Mahallesi	31	7,9
Karamehmet Mahallesi	25	6,3
Dügerek Mahallesi	6	1,5
Ortaköy Mahallesi	4	1,0
Şeyh Mahallesi	4	1,0
Karşıyaka Mahallesi	3	0,8
Camikebir Mahallesi	2	0,5
Müştabey Mahallesi	2	0,5
Kiramettin Mahallesi	1	0,3
Balıbey Mahallesi	0	0,0
Hacırustem Mahallesi	0	0,0
Orta Mahallesi	0	0,0
Toplam	394	100,0

5.3.2.2. Kiralık Konutların Oda Tipine Göre Dağılımı

Konut piyasasındaki niteliksel değişimleri gösteren en önemli noktalardan birisi; kiralık konutların oda tipine göre dağılımıdır. Muğla kentine ait kiralık konut ilanlarının oda tipine göre dağılımını incelediğimizde; 394 ilandan 173'ünün 2+1 konut tipinde olduğunu görüyoruz. Bu ilanların neredeyse yarısı diyebileceğimiz %44 oranında bir paya sahip olması dikkat çekmektedir. Konut kiralarının yüksekliği nedeni ile öğrencilerin kira paylaşımı için 2+1 tipinde evlerde paylaşımlı olarak kaldığını söylemek mümkündür. İkinci olarak %36 ile en yüksek paya sahip konut tipi ise 1+1, 1+0 stüdyo daire ve 2+0 gibi az odaya sahip dairelerdir (Şekil 33). Az odaya sahip bu konut tiplerinin geleneksel konut tipinden farklı olarak, yeni dönem mimari özelliklerden biri olduğu ve bu noktada öğrencilerin talebini karşılamaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

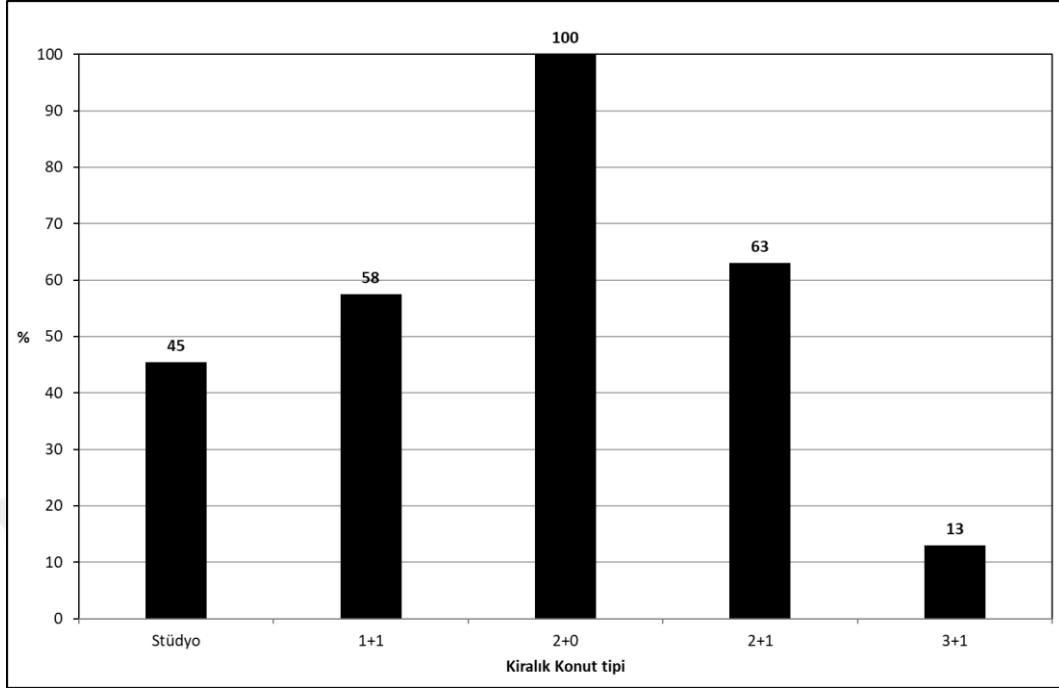
Şekil 33: Muğla kentinde kiralık dairelerin oda tipine göre oransal dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Tablo 26: Muğla kentinde kiralık konutların oda tipine göre dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

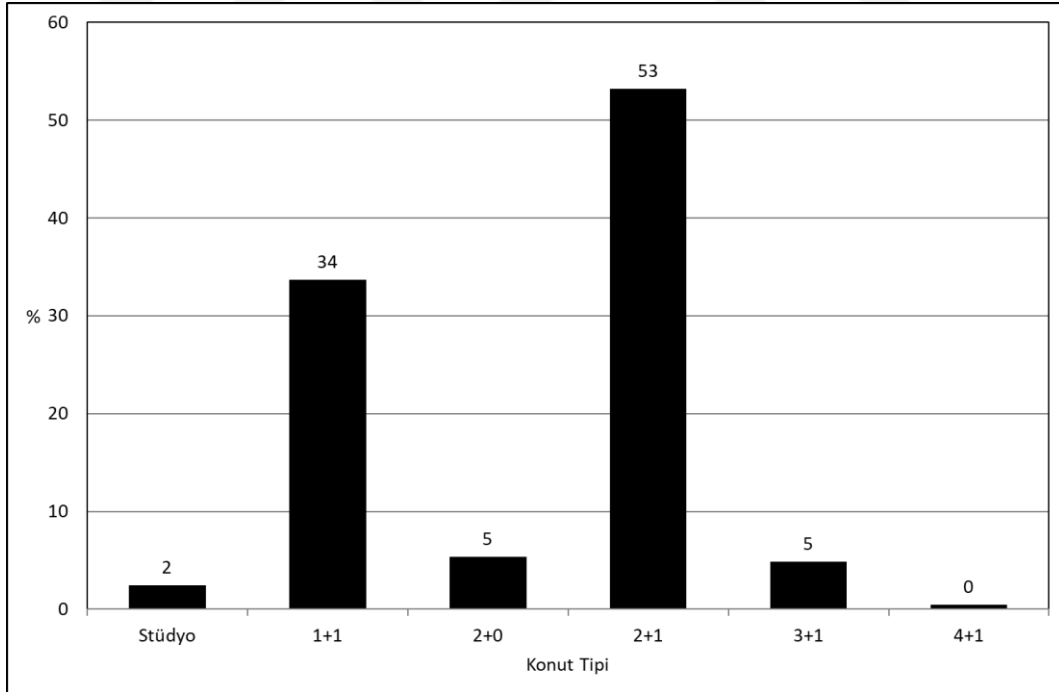
Konut Tipi	Kiralık Konut Sayısı	%
Stüdyo	11	3
1+1	120	30
2+0	11	3
2+1	173	44
2+2	0	0
3+1	76	19
4+1	3	1
Toplam	394	100

Daha önce belirttiğimiz gibi, kentte en çok kiralık konut ilanı kampüsün bulunduğu Kötekli mahallesindedir. Öğrencilerin konut üzerindeki niteliksel etkisini daha iyi görebilmek için, Kötekli mahallesindeki kiralık konutların, tüm kiralık konut tipleri içindeki payına bakılmıştır. Buna göre, kentteki kiralık stüdyo dairelerin %45'i, 1+1 dairelerin %58'i ve kentteki kiralık konutların %44'ünü oluşturan 2+1 dairelerin %63'ünün üniversite kampüsünün bulunduğu Kötekli Mahallesi'nde yer aldığı görülür (Şekil 34). Bu konut tiplerinin nemli bir kısmının Kötekli'de yer alması, kentte öğrenciye yönelik bir konut piyasasının oluştuğuna işaret etmektedir.

Kentteki kiralık konut ilanlarının önemli bir kısmının Kötekli de toplanmasının dışında, Kötekli mahallesindeki ilanların konut tiplerine dağılımı da kentte öğrenci odaklı bir konut pazarının şekillendiğini göstermektedir. Nitekim Kötekli mahallesindeki kiralık konut ilanlarının %53'ünün 2+1, %34'ünün ise 1+1 konutlardan oluşması (Şekil 35) bunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Toprak (2016), Kütahya'da öğrencilerin konut talebine ilişkin yaptığı çalışmada, küçük metrekareli konutların öğrenciler için bir çekim mekânı oluşturduğunu belirtmiştir. Bu durumun Muğla kentinde de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

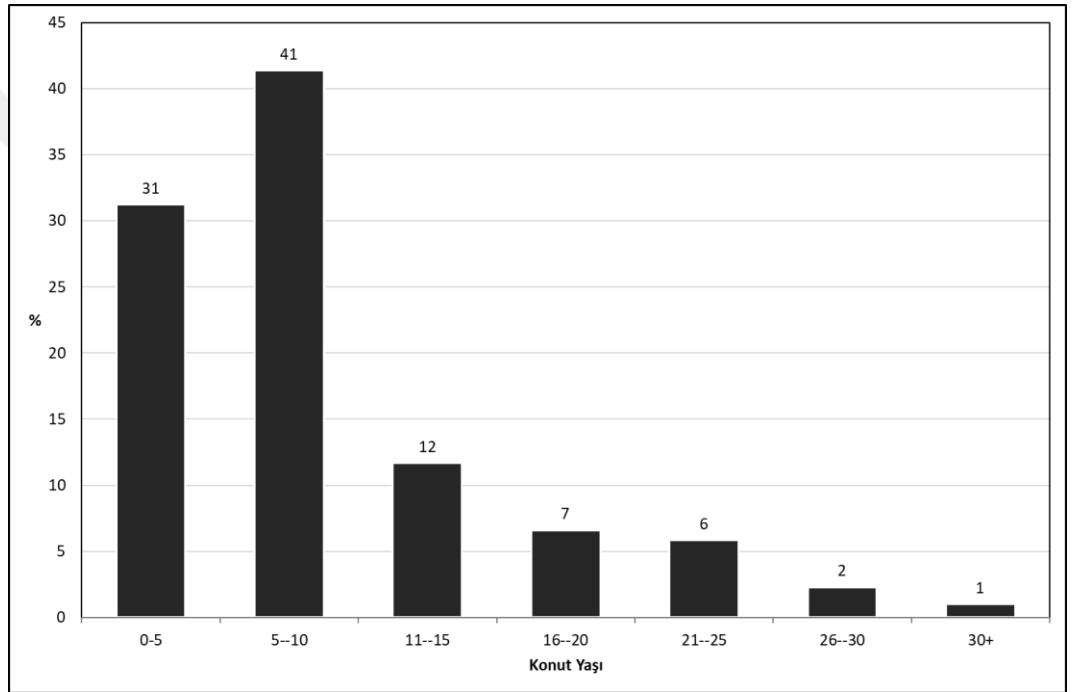
Şekil 34: Kötekli mahallesindeki kiralık konutların, Muğla kenti kiralık konut tipleri içindeki payı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Şekil 35: Kötekli mahallesinde kiralık konutların, konut tipine göre dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

5.3.2.3. Kiralık Konutların Yaş Dağılımı

Üniversitenin konut piyasasındaki hem niceliksel hem de niteliksel etkisini anlayabileceğimiz bir veri de kiralık konutların yaşa göre dağılımıdır. Bu açıdan söz konusu 394 ilanın yaşa göre dağılımı incelenmiş ve tüm kiralık ilanların %72'sinin 0-10 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Bunların içinde 0-5 yaş arasındaki ilanların sahip olduğu pay %31, 5-10 yaş arasındaki binaların sahip olduğu pay ise %41'dir. Geriye kalan %28'lik payın ise, 11-15 yaş ve 16-25 yaş aralığında olduğunu görülmektedir (Şekil 36).

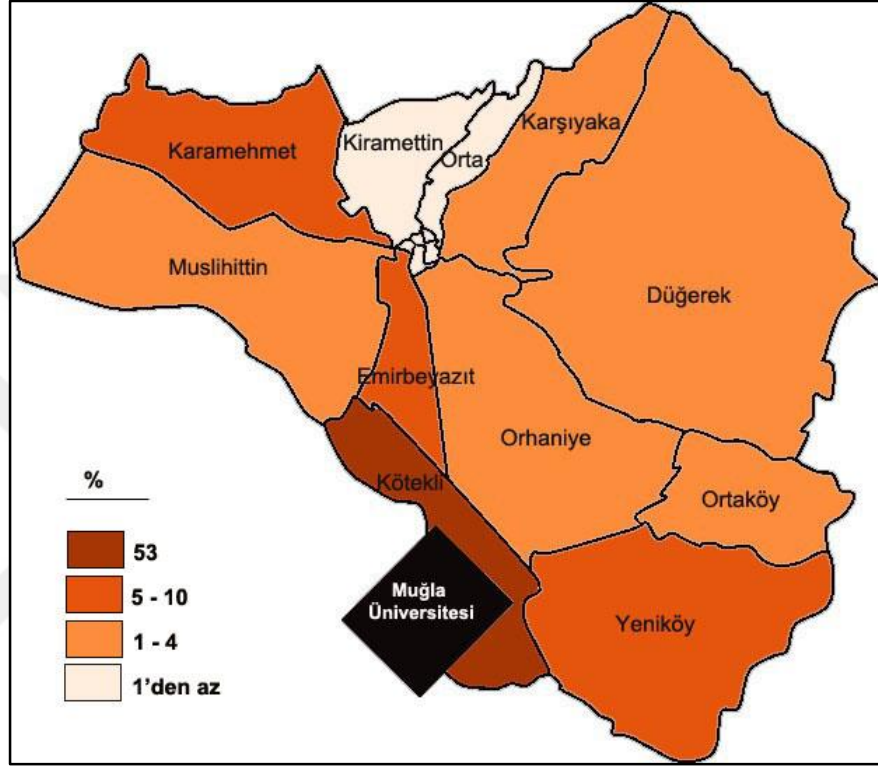

Şekil 36: Muğla kentinde kiralık konutların yaşlarına göre oransal dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Bu verilerin bize gösterdiği en önemli husus yeni konut arzının artması ile konut tiplerinin niteliksel olarak gençleşmesidir. Tüm kiralık konutları oda tiplerine göre değerlendirdiğimizde; yeni konut arzına öğrenci kitlesinin yani üniversitenin yön verdiğini söylemek mümkündür. Tablo 26'da incelediğimiz kiralık konutların konut tipine göre oransal dağılımı ile Şekil 35'te incelediğimiz Kötekli'de bulunan ilanların konut tiplerine göre dağılımını gösteren veriler bu etkiyi destekler niteliktedir.

Kiralık konutların yaşlarını ve bunların mahallelere dağılımını incelediğimizde, yeni yapıların, yine Kampüs'ün yer aldığı Kötekli ile ona yakın konumdaki Yeniköy ve

Emirbeyazıt mahallerinde toplandığı görülmektedir. 15 ve daha genç 209 kiralık konutun %53 gibi çok büyük bir bölümü Kötekli’de yer alırken, %9’u Yeniköy, %6’sı ise Emirbeyazıt mahallesindedir (Şekil 37).

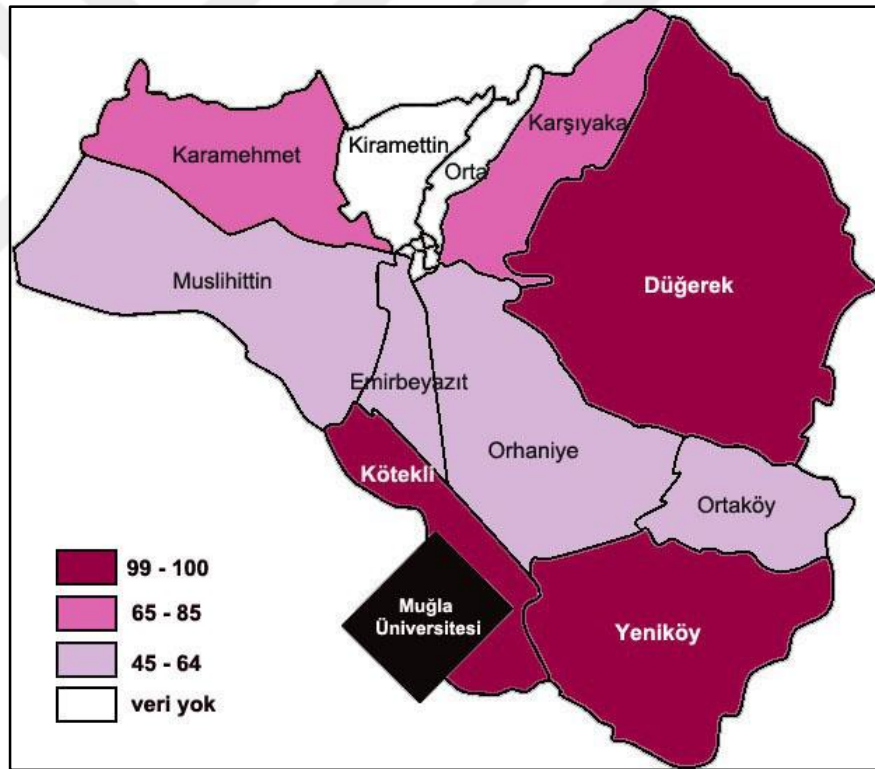

Şekil 37: Muğla kentinde 15 yıl ve daha genç kiralık konutların mahallelere oransal dağılımı (9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Kiralık konutların mahalle bazında yaş dağılımını incelediğimizde, Kampüsün yer aldığı Kötekli ile Yeniköy mahallelerinde bina yaşının da genç olduğunu görülmektedir. Kentin aynı zamanda yeni gelişme alanları olan bu mahallelerde kiralık konutların önemli bir kısmı yeni yapılardan oluşmaktadır. Kötekli mahallesinde kiralık konut ilanlarının %98’i 15 yıldan daha az yaşa sahipken, Yeniköy’de bu oran %97’ye yükselmektedir (Tablo 27-Şekil 38). Bu veriler bize üniversitenin bulunduğu Kötekli ile ona en yakın olan Yeniköy mahallesinde konut arzının arttığını ve gençleştiğini göstermektedir.

Tablo 27: Muğla kentinde mahallelerdeki kiralık konutların yaşlarına göre oransal dağılımı.
(15 ve daha genç kiralık konutları kapsamaktadır)

	5 YAŞTAN AZ %	5-10 YIL %	11-15 YIL %	TOPLAM
Düğerek	50	50	0	100
Yeniköy	77	20	3	100
Kötekli	31	57	10	99
Karamehmet	36	40	8	84
Karşıyaka	33	33	0	67
Emirbeyazıt	19	27	19	65
Orhaniye	24	9	18	52
Müştabbey	0	50	0	50
Ortaköy	0	50	0	50
Muslihittin	6	16	26	48

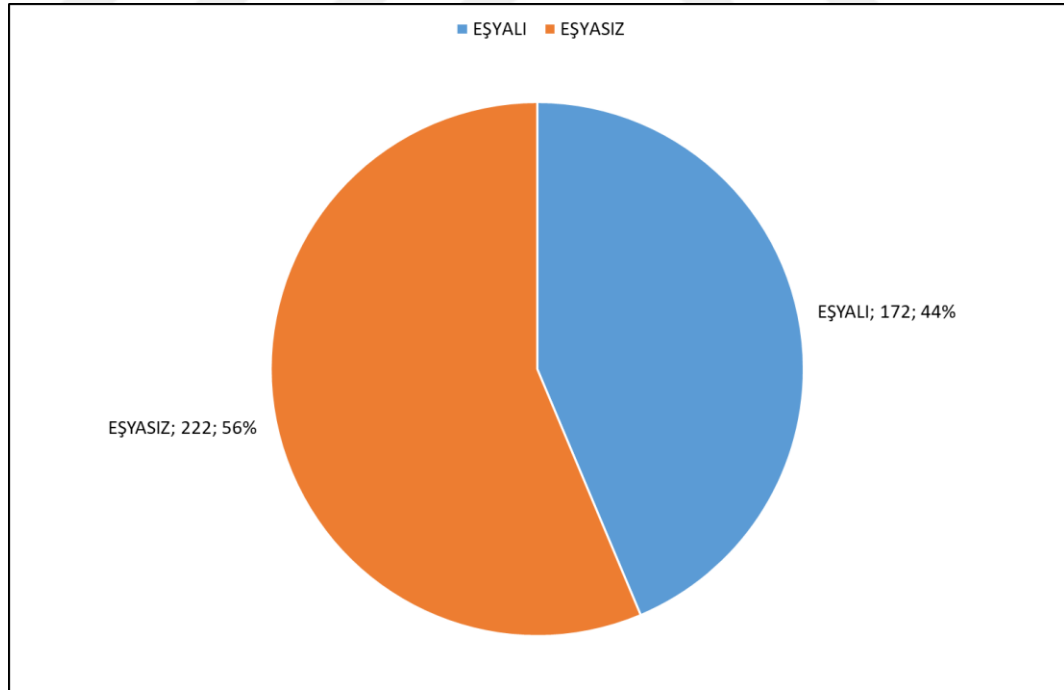
Şekil 38: Muğla kentinde mahalle bazında 15 yıl ve daha genç kiralık konutların oranı
(9.2.2021 sahibinden.com verilerine göre hazırlanmıştır).

Kötekli ve Yeniköy'deki yapılaşmayı kampüse yakınlığı ile açıklamak mümkündür. Özellikle Yeniköy ve çevresinde kentin alansal gelişmesi ile öğrencilere yönelik konut arzının artmasının yanında kent sakinlerinin kendilerine yeni ve lüks sayfiye evleri inşa ettiği görülmüştür. Bu evler Karabağlar Yaylası civarında, literatürde

kapalı yerleşmeler olarak bilinen uzun ve yüksek duvarlı olan korunaklı ve güvenli evlerdir. Döğerek'teki artan konut arzını ise 2004 imar planı sonrasında kentsel gelişmenin kentin doğal fiziksel koşullarından dolayı ovaya doğru gelişmemesi sonucunda sıçramalı bir gelişme göstermesinden kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu mahallede bulunan konutlarında çoğunlukla iki katlı olarak nitelendirebileceğimiz yapılar olduğunu söyleyebiliriz. Ancak son dönemde inşa edilen yeni binaların ise 3-4 katlı binalardan oluştuğı görölmüşür.

5.3.2.4. Kiralık Konutların Eşyalı-Eşyasız Olma Özelliğı

Kiralık ev ilanlarında incelediğimiz bir diğer kategori ise eşyalı olup olmama özelliğıdir. Elde ettiğimiz verilerde tüm kiralık konut ilanları (364 adet) içinde 172'si, yani %44'ü eşyalı, 222'si (%56)'sı eşyasızdır (Şekil 39). Öğrencilerin konut piyasasında mevsimsel bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştik. Buna paralel olarak eşyalı konut tipinin de öğrenciler arasında çok tercih edilen bir seçenek olduğu bilinmektedir. Bu kategoride üniversitenin etkisini anlayabilmek açısından eşyalı ve eşyasız ilanların mahalle bazında dağılımını incelemek daha net bir görüş verecektir.

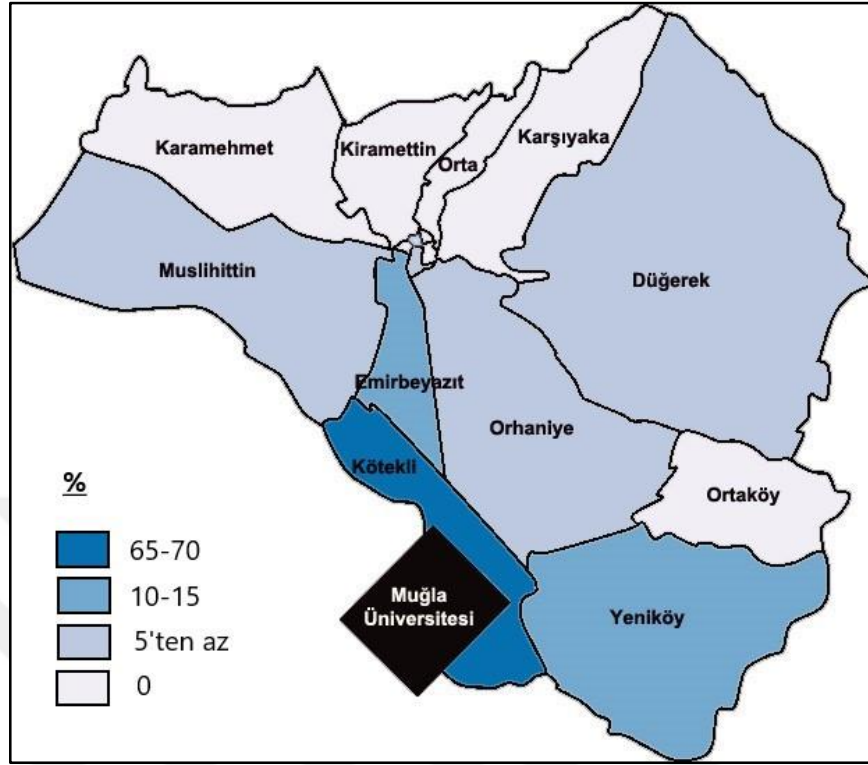
Şekil 39: Muğla kentinde kiralık konutların eşyalı-eşyasız olma özelliklerine göre dağılımı.

Muğla kentinde eşyalı kiralık konut ilanlarının önemli bir kısmının, ilan sayısının da en fazla olduğu Kötekli’de yer aldığı görülür. Kentte yer alan toplam 172 eşyalı kiralık konutun %67,4’ü tek başına Kötekli’de toplanmıştır. Üniversite yerleşkesinin yakınında yer alan ve Kötekli’den sonra en önemli gelişme alanı olan Yeniköy’de ise bu oran %12,2’dir (Tablo 28-Şekil 40). Bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, kentteki eşyalı kiralık konutların %80’e yaklaşan kısmının üniversite yerleşkesinin yer aldığı Kötekli başta olmak üzere, ona yakın mahallelerde toplanmış olması, üniversitenin kiralık konut pazarındaki bir başka etkisi olarak yorumlanabilir.

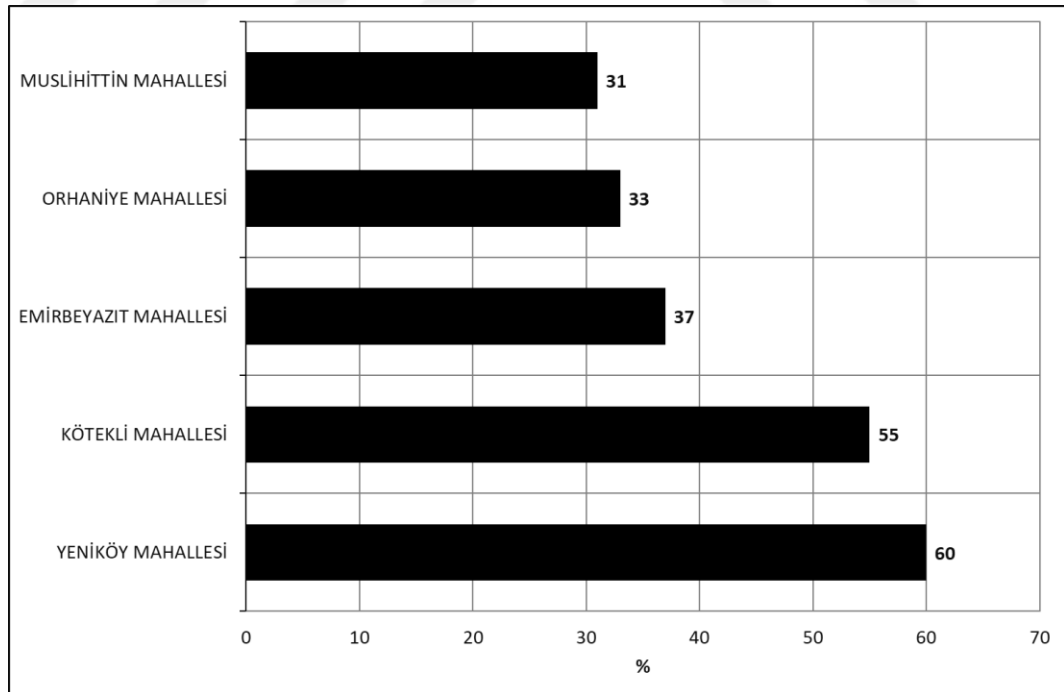
Tablo 28: Eşyalı kiralık ilanların mahallelere göre dağılımı

Mahalle	Eşyalı Daire İlan Sayısı	Eşyalı Daire İlanları İçindeki Payı %
Kötekli Mahallesi	116	67
Yeniköy Mahallesi	21	12
Emirbeyazıt Mahallesi	18	10
Orhaniye Mahallesi	6	3
Düğerek Mahallesi	4	2
Muslihittin Mahallesi	3	2
Camikebir Mahallesi	1	1
Kiramettin Mahallesi	1	1
Şeyh Mahallesi	2	1
Balıbey Mahallesi	0	0
Hacıüstem Mahallesi	0	0
Karamehmet Mahallesi	0	0
Karşıyaka Mahallesi	0	0
Müşakbey Mahallesi	0	0
Orta Mahallesi	0	0
Ortaköy Mahallesi	0	0
Toplam	172	100

Muğla kentinde, kiralık eşyalı konutların, mahalle ölçeğinde incelenmesi de yine üniversitenin etkisini ortaya koymaktadır. Başta üniversite yerleşkesinin olduğu Kötekli ve onun adeta güneye devamı niteliğinde olan Yeniköy Mahallesi, kiralık konutlar içinde eşyalı olanların en yüksek oranla temsil edildiği mahalleleri meydana getirmektedir. Kötekli mahallesindeki kiralık konut ilanlarının %55’i eşyalı dairelerden oluşurken bu oran Yeniköy’de %60’a yükselmektedir (Şekil 41).

Şekil 40: Muğla kentinde eşyalı kiralık dairelerin mahallelere oransal dağılımı.

Şekil 41: Muğla kentinde, kiralık konut ilan sayısı yüksek olan 5 mahallede eşyalı dairelerin oranı.

Bu noktada K  ekli'de ve Yeniköy'de yeni konut   retiminin büyük ölçüde   ğrenci kitlesinin beklentilerine yönelik olarak yapıldığını söylemek mümkündür. Üniversitenin etkisi hem konut stoğunu artırmış hem de niteliksel olarak öğrenciye hitap eden tipe dönüşmesine yol açmıştır. Örneğin   niversitenin K  ekli'den sonra en büyük etki alanı olan Yeniköy mahallesinde kiralık konut ilanlarının %60'ının eşyalı olmasının yanında; bu ilanların %70'inin 5 yaştan az olması ve %90'ının 1+1 oda tipine sahip olmaları,   ğrenci odaklı konut   retiminin önemli bir kanıtı olarak kabul edilebilir.

Üniversitenin konut piyasası üzerindeki en önemli etkisini kampüsün bulunduğu K  ekli ve ona en yakın olan Yeniköy mahallesindeki kiralık konut ilanları üzerinde görmek mümkündür. Bu mahallelerde bulunan ilanların büyük çoğunluğu öğrencilerin talebini karşılamaya yönelik olan; küçük metrekaireli, eşyalı ve genç konutlardır. Her     etkene göre tüm ilanları değerlendirdiğimizde yukarıda detaylı bir şekilde gördüğümüz gibi K  ekli ve Yeniköy   n plana çıkmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin konut piyasasında ve kentin mekânsal özelliklerinde önemli değişikliklere yol a  tığını söylemek mümkündür. Nitekim 30.000 bine yakın   ğrenci kitlesinin kent merkezinde yarattığı talepler, yeni yapılacak konutların mimari özelliklerine kadar belirleyici etkeni olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle barınma ihtiya  ının kamu kurumları tarafından karşılanamıyor olması ise konut piyasasının bu kitlenin taleplerine göre şekillenmesinde etkili olmaktadır (Toprak ve Işık, 2018:102).

Oda tiplerine ve yaşa göre kiralık ilanlarını beraber değerlendirdiğimizde; konut arzının,   ğrenci sayısının artmasıyla orantılı bir şekilde arttığını ve niteliksel olarak da öğrencilerin talebini karşılayacak bir yapıya büründüğünü söylemek mümkündür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye’de tarihsel süreçte, gelişme sorunsalı en önemli hususlardan birisi olmuştur. Bu sorunsala üretilen çözümler ise, sermaye birikiminin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlayan modernleşme kaygısı da bu ihtiyacın sancısını oluşturmuştur. Bu noktada birikimin sürekliliğinin garantisini devlet sağlamış ve ekonomik kalkınmada bizzat aktör konumuna gelmiştir. Devlet bir taraftan sanayileşmeyi teşvik eden ekonomik planlar hazırlarken, diğer taraftan da ulus oluşturma ve modernleşmeyi sürdürmenin ideolojik aygıtlarını oluşturmuştur. Cumhuriyet dönemindeki üniversiteleri tam da bu noktada anlamlı bir yapıya büründürebiliyoruz. Bu açıdan modernleşmenin ideolojik zeminini hazırlayacak, toplumsal inşaada önemli bir role sahip olan üniversiteler de sosyo-ekonomik gelişmenin en fazla olduğu büyük kentlerde kurulmuştur. Aynı şekilde, kentlerin gelişmesi de yeni ulus devletin mekânı olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu açıdan bu dönemdeki üniversitelere atfedilen rolün kentlerin gelişmesinden ziyade Türk modernleşmesinin toplumsal yapıdaki görünen unsurlarını oluşturmak olmuştur.

Türkiye’de birçok anlamda köklü dönüşümlerin başladığı 1950’li yıllarda İkinci Dünya savaşıdan sonra, dünya ekonomisi yeniden yapılanmış ve Türkiye de bu yapılanma sürecinde kendine bir konum elde etmeye çalışmıştır. Toplumsal yapıda ortaya çıkan en önemli dönüşüm ise kırdan kente yoğun bir göç dalgası olmuştur. Bu göç ile kentlerde önemli derecede nüfus artışı yaşanmış ve buna bağlı olarak gecekondulaşma ve çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır. Bu noktada bölgeler arası gelişme sorunsalı ortaya çıkmış ve eşitsizliğin giderilmesi açısından kalkınma planları hazırlanmaya başlanmıştır. Türkiye tarihinde planlı dönem olarak da bilinen bu süreçte, üniversiteler de bölgeler arası eşitsizliğin azaltılmasında önemli bir aktör olarak görülmüştür. Bu kapsamda üniversiteler bölge merkezilerine kurulmuş ve böylece Türkiye’de hızlı bir üniversiteleşme döneminin de kapısı açılmıştır. Bu dönemdeki planlı gelişme arzusuna rağmen plansız gelişme kentlerin yakasını bırakmamıştır.

1970’li yılların sonunda ise, kapitalizm kendi doğası gereği ekonomik ve toplumsal krize girmiştir. Krizin temel nedenleri ise kar oranlarının düşmesi, emek/sermaye çelişkilerinin artması, işçilerin mücadele eğilimini yükseltmesi, sanayi

sermayesinin fabrikaları kapatarak spekülâtif etkinliklere yönelmesi, işsizlik ve enflasyonun yüksek dereceye çıkması olarak gösterilmiştir. Kapitalizm, içinde bulunduğu krizden çıkış yolunu ise sermayenin kendini yeniden değerlendireceği coğrafyalara yönelmekte bulmuştur. Bu noktada küreselleşme olgusu çerçevesinde, sermaye mekânsal olarak yeniden örgütlenmeye başlamıştır. Tüm dünyada ve Türkiye’de bu ihtiyacı karşılayacak zemin ise neoliberal politikalar, devlet ve yerel sermaye tarafından kent ekonomisini canlandıracak bir araç olarak görülmüştür. Bu noktada, “az gelişmiş” olarak nitelendirilen bu kentlerde üniversitenin kurulması ile kapitalist mekânsal örüntüler de görülmeye başlanmıştır. Gelinek noktada üniversitesiz il kalmamış hatta bazı illerde birden fazla üniversite kurulmuştur.

Tezin ana sorunsalı olan üniversitelerin kentsel gelişmesi üzerindeki etkisini anlamaya çalışırken, teorik referans noktamız, kentlerin gelişimindeki bağlam bağımlı ilişkiyi ortaya koymak olmuştur. Kenti ve kentsel gelişmeyi anlamaya çalışmak ise bizi hiç kuşkusuz sermaye birikiminin temel eğilimleri üzerinden bir analize götürmüştür. Kentleri birikimin mekânı olarak nitelediğimiz takdirde, sermaye birikiminden ayrı bir olgu olarak ele alamayız. Bu noktada kentsel gelişme ise sermayenin merkezileşme eğiliminin coğrafi bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu gelişme ile kentsel fonksiyonların çeşitliliği artar ve kentteki birikim sürekli olarak yeniden üretilir ve böylece kentlerin coğrafi büyümesine ek olarak sürekli olarak yeni fonksiyonlar eklenir. Bu süreç döngüseldir ve krize girdiği anda yeni değerlendirme alanları ile aşmak zorundadır. Böylece kapitalizmin tarihsel coğrafyası yaratılır. Bu süreç aynı zamanda eşitsiz olarak gerçekleşir. Kapitalizmin doğası gereği birikimin farklı zamanlarda ve mekânlarda gerçekleşmesi sermayenin eşitsiz coğrafi dağılımına yol açmıştır. Türkiye’de üniversitelerin kuruluş ve gelişim sürecini bu bağlama oturttuğumuzda bugün neden her ilde bir üniversite var sorusuna anlamlı bir cevap bulabiliyoruz. Veya aynı şekilde üniversitelerin kurulurken yer seçimleri hangi kaygılardan yola çıkmıştır sorusunun da cevabını aynı çerçeveden bulabiliyoruz. Üniversiteler hiçbir zaman kapitalizme özgü toplumsal ilişkilerden bağımsız bir kurum olmamıştır. Aksine, kurulduğu kentlerde birikimin sürdürülmesinde en önemli aktörlerden olmuştur. Bununla bağlantılı olarak da üniversitelerin gelişme ölçütü de kurulmuş olduğu yerelin, ekonomik toplumsal ilişkileri ve sermaye kesimi ile yaptığı iş birliği çerçevesinde belirlenmiştir. Böylece üniversiteler

kuruldukları kentlerde kentsel gelişmenin önemli dinamikleri olan nüfus yapısı, alansal büyümesi, fonksiyonel değişimler ve konut piyasasında dönüştürücü bir etkiye sahip olmuştur.

Bu çalışmanın ampirik kısmında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin Muğla'nın kentsel gelişmesi üzerindeki etkileri, ilk olarak üniversitenin Muğla kentinin nüfus miktarı, nüfus artışı, nüfus hareketleri ve yaş yapısında ne gibi değişimler yarattığı anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak ise, Muğla kentinin alansal gelişiminde nasıl bir rol üstlendiği, konut üretiminde ve konut piyasasında nasıl bir etkiye sahip olduğudur. Üniversitenin etkilerini anlayabilmek için, araştırma alanı üniversitenin ana yerleşkesinin de içinde bulunduğu 16 mahalleyi kapsayan bir alan “Muğla kenti” olarak tanımlanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda teze başlarken temelde dört soruya cevap aramaya çalıştık.

İlk sorumuz; “Üniversite'nin kurulması Muğla kentinin nüfusunda (miktar, artış hızı, göç ve yaş yapısı) ne derece etkili olmuştur?” sorusudur. Türkiye’de üniversitelerin zaman içinde büyümesi ile kontenjanlar artmış ve buna bağlı olarak da öğrenci ve akademik nüfusu artmıştır. Üniversitenin kent nüfusu içindeki payı, kentin nüfus yapısında ne ölçüde değişim ortaya çıkardığını gösterir. Aynı şekilde kentlerin büyüklüğü de bu konu ile doğrudan ilişkilidir. Üniversitenin Muğla kentinin nüfusunda etkisine cevap ararken, karşılaştığımız en önemli sınırlılık ise nüfus verilerinin yetersizliği olmuştur. Bu açıdan üniversitenin nüfus üzerindeki doğrudan etkisi saptanamamıştır. Ancak, Muğla kenti nüfusunun merkez ve ilçelerden daha hızlı bir şekilde artması, mahalle bazında nüfus değişimleri ve artış hızları ve Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Kötekli mahallesinin yaş ve eğitim gruplarına göre dağılımı bizlere yukarıdaki soruya dolaylı yoldan cevap verecek bilgiler sunmuştur. Muğla kentinin nüfus miktarında 1975 yılından bu yana sürekli artış gözlenmiştir. Aynı şekilde üniversitenin kurulmasından sonra özellikle kentin nüfus artış hızında da önemli bir artış yaşanmıştır. Özellikle üniversitenin öğrenci sayısının en fazla artış yaşandığı yıllarda kent nüfusunun artış hızının da artması üniversitenin nüfus üzerinde etkisini gösterir. Ancak Muğla’da üniversite öğrencilerinin ikametgahını Muğla’ya almamalarından dolayı bu etkinin

doğrudan olduğunu belirtemiyoruz.³ Bu etkiyi dolaylı da olsa ortaya çıkarmak için Muğla kenti, merkez ilçe ve il geneli nüfus artışları birbiri ile karşılaştırılmıştır. Bu noktada araştırma alanı olarak belirlediğimiz Muğla kenti nüfusunun artış hızı hem merkez ilçe bütününden hem de Muğla il genelinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dolaylı etkiyi anlayabilmek için başvurduğumuz bir diğer yöntem de mahalle düzeyinde nüfus artış hızlarının incelenmesidir. Buna göre 2009-2019 yılları arasında üniversitenin ana yerleşkesinin bulunduğu Kötekli mahallesinin nüfus artış hızı hem diğer mahallelerden hem de Muğla kenti olarak belirlediğimiz alan ve merkez ilçeden çok daha yüksektir. Diğer taraftan ise Kötekli'ye ve en yakın olan Yeniköy mahallesinde de benzer bir artış yaşandığını görmekteyiz. Burada Kötekli için ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. 2008 yılına kadar kırsal fonksiyon özelliği gösteren Kötekli, mahalle statüsü kazanarak Muğla şehir sınırları içine dahil edilmiştir. Kötekli nüfusu 1990 yılından itibaren sürekli olarak artmıştır. Bu açıdan üniversitenin nüfus üzerindeki doğrudan etkisin Kötekli'de ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Üniversitenin nüfus üzerindeki etkisini incelerken göç yapısında ortaya çıkardığı değişimler de önemli bir olgudur. 1990 yılında merkez ilçe nüfusunun %16,9'unun doğum yeri Muğla dışı iken, 2019 yılında bu oran %43,5'tir. Bu artışta doğrudan üniversitenin etkili olduğunu kanıtlayacak veri elimizde olmasa da üniversitenin dolaylı etkilerinin önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde merkez ilçe nüfusunda, Muğla dışındaki illere kayıtlı olan nüfusun oranı, sürekli artmasına rağmen bunların doğrudan üniversite etkisi ile oluştuğunu söyleyemiyoruz. Ancak, üniversitenin yarattığı doğrudan ve dolaylı istihdam ve kısmen de sayıları fazla olmasa da öğrenci nüfusundan kaynaklandığı ileri sürülebilir. Nüfus üzerindeki etkiyi incelediğimiz bir diğer veri de yaş yapısındaki etkileri ortaya çıkarmaktır. Üniversitenin etkisi ile kentte genç nüfusun payının artması beklenmektedir. Ancak ADNKS verilerini yaş kategorilerine göre incelediğimizde, öğrenci nüfusun en çok olması beklenen yaş grubunda dikkate değer bir artış olmadığını görüyoruz. Bu durum, daha önce belirttiğimiz öğrencilerin büyük bir kısmının nüfus kayıtlarını Muğla'ya taşımadıklarını

³Üniversitenin kentin nüfusuna etkisine dair Işık ve Başaran (2021) tarafından yapılan çalışmada Gümüşhane kentinde Muğla kentinden farklı olarak üniversite öğrencilerinin nüfusunu büyük oranda TÜİK verilerinde tespit edildiğini ortaya koymuştur. Burada yerel yönetimler tarafından yapılan kampanya ve çalışmaların etkili olduğu tespit edilmiştir.

göstermektedir. Bu eksikliği gidermek adına Genel Nüfus Sayımı verileri incelenmiştir. Üniversitenin kurulduğu ilk yıllar olmasına rağmen, Kötekli nüfusunun onarlı yaş gruplarında ve en son bitirilen eğitim kurumuna göre dağılımını incelediğimizde çarpıcı değişimler görülmüştür. Kötekli mahallesinin 20-29 yaş grubundaki nüfus oranı 1990 yılında %25 iken 2000 yılında %33'e çıkıyor. Tüm bunları değerlendirdiğimizde Muğla'nın kentsel gelişmesinde nüfus yapısının bağlam bağımlı olarak belirtmiştik. Üniversitenin kurulması ile kentin bu zamana kadar durgun olan yapısı canlanmış ve bu yeni nüfus kentin tarihsel süreç içinde oluşturduğu kent kültürünü de dönüştürmüştür. Aynı zamanda nüfusun yarattığı barınma, ulaşım, hizmet ve tüketim talepleri kentte yeni birikim olanakları ortaya çıkarmıştır.

İkinci araştırma sorumuz ise," Üniversite'nin kurulması, kentin fiziksel gelişiminde nasıl bir rol oynamıştır?" sorusudur. Üniversitelerle birlikte ortaya çıkan demografik değişimler, kentlerin alansal büyümesinde ve kent fonksiyonlarında önemli değişimleri doğurur. Muğla kentinde bu etkiyi görebilmek adına kentin gelişiminin tarihsel ve coğrafi arka planı incelenmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde Muğla'da toplumsal ve mekânsal dönüşümün, Osmanlı'nın içinde bulunduğu sürece bağlı olarak dış etmenlerin itici gücünün olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemde ticari sermaye birikiminin yarattığı, sosyo-ekonomik gelişmenin ihtiyacına yönelik yeni mekânlar da oluşmuştur. Kentsel gelişme bu yeni mekânların üretilmesi olarak kendini göstermiştir. Dönemin sermaye birikim olanaklarından faydalanan Rum ve Müslüman tüccarlar, bu yeni mekânlarda konumlanmıştır. Bu ise kentte ikili bir toplumsal yapı ortaya çıkmasına ve mekânsal bir ayrışmaya yol açmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile savaş sonrası yeni ulus devlet, kentleri modernleşmede bir araç olarak görmüştür. Bu dönemde kentsel alanlarda ortaya çıkan en önemli konulardan birisi de mübadele sorunudur. Kentlerde gayri-müslim nüfus ile ticari sermaye birikiminin artması kentsel gelişmenin hızlanmasına yol açmıştır. Ancak mübadele ile kentlerden giden bu sınıf ile kentin hem ekonomik hem de sosyal hayatı durağanlaşmıştır. Çünkü bu sınıfın gidişi ile bu iş bölümünde bir boşluk ortaya çıkmıştır. Muğla kenti için de aynı durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Mübadele ile Rumların gitmesi, Muğla kentinde 19.yy. sonlarında ortaya çıkan gelişme ivmesinin kırılmasına yol açmıştır. Kentsel gelişmenin dinamiği ticari sermaye aktörlerinin olmayışı birikimin sürekliliğinin kırılmasına neden

olmuştur. Her ne kadar geride Müslüman tüccarlar kalsa da ticari bağlantıları sağlayan Rumlar olduğu için iş olanakları düşmüştür. Böylece kent içe kapanık bir yapıya bürünmüştür. Kentin bu özelliğinden dolayı neredeyse 1990'lı yıllara kadar düzenli bir kentleşmenin gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan mekânsal anlamda başarılı bir modernleşme pratiği uyguladığını söyleyebiliriz. 1992 yılında üniversitenin kurulması, kent içindeki en önemli olgulardan birisi olmuştur. Bu dönemde kent, merkezden uzaklaşarak sıçramalı bir şekilde genişleme başlamış ve bunun sonucuna yeni mahalleler oluşmuştur. Kentte yeni gelişme alanları, üniversitenin kurulup öğrenci nüfusunun hızlı artması sonucu eğitim fonksiyonu ile gelişmiştir. Öğrenci sayısındaki hızlı artış kentsel mekânın dönüşümünü de doğrudan hızlandırmıştır. Eğitim fonksiyonuna bağlı olarak, kentte hizmet sektöründe, konut sektöründe yaşanan gelişmelerle kente yeni fonksiyonlar eklenmiştir. Kentte hizmetler sektörü yeniden birikimin ana eksenine olmuştur. Üniversitenin yarattığı nüfusun talepleri kent tarihinde daha önce görülmemiş bir talep olmuştur. Bu bağlamda kentte mübadele ile giden Rumlardan sonra, üniversite öğrencileri kentin sosyo-mekânsal olarak değişmesine ve kültürel olarak tekrar heterojenleşmesine yol açmıştır. Sonuç olarak Cumhuriyet döneminde çoğunlukla kentin merkezinde kalan kentin alansal sınırları üniversitenin kurulmasından sonra, kentin dış çeperlerine doğru bir yayılma göstermiş ve kent coğrafi sınırları nedeniyle doğu ve batı aksında genişlemiştir. Kent merkezindeki bu gelişme sorunsalının yanında turizm fonksiyonuna bağlı olarak kıyıların gelişmesi de Muğla içinde eşitsiz bir gelişim sorununa yol açmıştır. 1970'li yıllarda iç dinamiklerle başlayan turizmin ilerleyen yıllarda uluslararası niteliğe bürünmesi ile sermaye birikimi bu birimlerde ortaya çıkmış ve kıyılar hızlıca kentleşme sürecine girmiştir. Kıyıların yakaladığı bu hızlı kentleşmeyi ise kent merkezi yakalayamamış ve bunun sonucunda il genelinde eşitsiz bir gelişme ortaya çıkmıştır (Kurtuluş, 2008:138).

Tezimin üçüncü sorusu; “Üniversite’nin kurulması, kentte konut üretiminde etkili olmuş mudur? Olduysa yeni konut üretim alanları ile Üniversite kampüsünün konumu arasında bir ilişki var mıdır?” sorusudur. Üniversite nüfusunun en önemli talebinin barınma olduğunu belirtmiştik. Bu soruya cevap ararken öncelikle kent içindeki konut arzı araştırılmıştır. Üniversitenin bulunduğu ana yerleşke, kentin dış çeper kuşak gelişiminin olduğu bölge üzerindedir. Kentsel gelişim bu yönde ilerlerken, üniversitenin

öğrenci nüfusunun her geçen yıl artması ve bunun doğrudan sonucu olarak Kötekli nüfusunun artması yeni konut alanlarına ihtiyacı doğurmuştur. Üniversitenin konut arzı üzerindeki etkisini anlayabilmek için, üniversitenin kurulduğu 1992 yılından günümüze kadar, konut niteliğinde olan ve yapı kullanma izin belgesi alan yapıların değerlendirilmesi yapılmıştır. Kentin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan 2004 imar planından sonra, üretilen daire (konut) sayısında önemli bir artış gerçekleştiğini görüyoruz. Kentte 2000’li yıllardan sonra üretilen binalarda 3 ve daha fazla daireli binaların payı önemli bir artış göstermiştir. Diğer taraftan, 2014 sonrası tek daireli binalardaki artışın kaynağının da Muğla Ovası’nda daha önceden belirttiğimiz üst gelir grubuna yönelik olan konut tiplerinden olduğunu görmekteyiz. Aynı şekilde Karabağlar Yaylası, Yeniköy ve Ortaköy çevresindeki yine üst gelir grubuna hitap eden villa tipi sayfiye evi olarak nitelendirilen yeni yapılaşmalar olduğu söylenebilir. Mahalle bazlı konut dağılımına baktığımızda en yüksek konut sayısı, Kötekli’de bulunmaktadır. Üniversitenin konut piyasası üzerindeki doğrudan etkisi, daire sayısındaki artışla sınırla kalmamış, konut tipindeki tek katlı geleneksel evlerden, çok katlı kentsel yapıya özgü apartmanlara geçişi hızlandıran bir etkisi olmuştur.

Üniversitenin konut piyasasındaki niteliksel etkilerini anlayabilmek için kent içindeki kiralık konut ilanların değerlendirmesi yapılmıştır. Toplam kiralık ev ilanlarının yarısında fazlası üniversitenin yerleşkesinin bulunduğu Kötekli mahallesindedir. Kiralık ilan sayısının fazla olduğu diğer mahalleler ise kampüse en yakın olan, Emirbeyazıt, Yeniköy, Orhaniye ve Muslihittin’de bulunmaktadır. Kiralık ilanlardan nerdeyse tamamı yakını öğrencilerin talebine göre şekillenen az odaya sahip dairelerden oluşmaktadır. Bu dairelerin de çoğunluğu Kötekli mahallesinde ve mutlak konum olarak en yakın olan diğer mahallelerdedir. Bu noktada Muğla konut piyasasına öğrencilerin yön verdiğini söylemek mümkündür.

Elde ettiğimiz verilerden dikkat çekici bir diğer olgu ise, tüm kiralık konut ilanlarından %72’sinin 10 yaştan daha genç olmasıdır. Konut arzının artması ile konutların niteliksel olarak öğrencilerin talebini karşılayacak şekilde olması eş zamanlı gerçekleşmiştir. İncelenen ilanlarda eşyalı-eşyasız olma özelliği de ayrı bir kategori olarak değerlendirilmiştir. Kentteki eşyalı kiralık konutların %80’e yaklaşan kısmının üniversite yerleşkesinin yer aldığı Kötekli ve ona yakın mahallelerde toplanmış olması,

üniversitenin konut piyasasındaki bir başka etkisi olarak yorumlanabilir. Bu noktada özellikle üniversitenin bulunduğu Kötekli ve ona yakın mahallelerde konut arzının öğrenci kitlesinin talepleri ile şekillendiğini söyleyebiliriz.

Son olarak ise; “Üniversite kampüsünün yakın çevre üzerindeki etkileri, kentte düalist bir yapı yaratmış mıdır?” sorusu sorulmuştur. Yaptığımız çalışmadaki yöntem sınırlılıklarından dolayı bu soruya doğrudan bir cevap vermemiz mümkün değildir. Ancak yukarıda anlattığımız olgulardan ve çeşitli haber ve videolardan bu soruya kısmen de olsa cevap verebiliriz. Kentte üniversitenin etkisi ile Kötekli yeni bir mahalle formu olarak oluşmuş ve bugün Kötekli denildiğinde akla gelen ilk şey üniversite ve öğrenci olmaktadır. Öğrencilerden geriye kalan nüfus ise bölge esnafı ve ev sahipleridir.⁴ Bu anlamda diğer mahalleler ve Kötekli arasında mekânsal bir ayrışmanın kendiliğinden ortaya çıktığını görebiliyoruz. Bu mekânsal ayrışma ise aslında kentte düalist bir yapı oluşmasına yol açmıştır diyebiliriz. Çünkü yerel halk öğrencileri sadece geçim kaynağı olarak görmekte ve bu ilişki yerel halk tarafından sömürü düzeyine kadar ilerlemektedir.⁵ Bunun en önemli göstergesi ise yerel halk ve öğrencinin ilk karşılaşma mekânı olarak tanımlayabileceğimiz konut piyasasında karşımıza çıkıyor. Bu noktada öğrencilerin yüksek kiralardan şikayetçi olduğu bilinmektedir.⁶

Sonuç olarak; üniversitenin kentsel gelişme üzerindeki etkisi öncelikli olarak mutlak kentsel genişlemeyi getirirse de ilerleyen süreçte mevcut mekânların kullanımının yoğunlaşmasına da yol açmıştır. Bu süreç doğrusal bir şekilde değil, döngüsel ve bağlam bağımlı yapıların etkileşimi ile ilişkisel olarak gelişmiştir. Bu açıdan üniversite kentin temel yapılarını oluşturan demografi, konut piyasası, fonksiyonel değişimi gibi alanlarda ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümlerle kentsel gelişmedeki en önemli aktör haline gelmiştir. Hiç kuşkusuz yaptığımız değerlendirme tezin imkân verdiği sınırlılıklar dahilindedir. Ancak bu tezden yola çıkarak tarihsel olarak kentin gelişmesinde önemli bir yer tutan mübadele yani kentsel kırılma (Kurtuluş, 2011:22), üniversitenin etkisi ile başka bir boyuta evrilmiş midir sorusu ise önem kazanmaktadır.

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=d7yFWD4wznA> (Erişim tarihi:27.11.2021).

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=d7yFWD4wznA> (Erişim tarihi:27.11.2021).

⁶ <https://www.haberler.com/mugla-da-universitelilerin-yuksek-kira-tepkisi-11542416-haberi/> (Erişim tarihi:27.11.2021).

FOTOĞRAFLAR

Foto 1: Muğla kent merkezinden Asar Dağı görünümü

Foto 2: Muğla tarihi kent çarşısı

Asar Dağının eteklerine kurulmuş olan Muğla tarihi kent merkezi hala eski yapısını korumaktadır. Eski kent çarşısı olan Arasta koruma altına alınmıştır. Aynı şekilde geleneksel Muğla Evlerinin de kent merkezinde hala yapısını koruduğu görülmüştür. Bu bölgede yapılan koruma çalışmaları ile kentsel turizmin canlandırılmaya çalışılmaktadır (Foto 1 ve 2).

Foto 3: Muğla Cumhuriyet meydanı. Cumhuriyet döneminin mekânsal temsillerinden birisi olan Cumhuriyet Meydanı kentin önemli caddelerine açılmaktadır. Meydan yapımından 81 yıl sonra 2019 yılında yenilenmiştir.

Foto 4: Kampüsün bulunduğu Kötekli mahallesinin görünümü

Kampüsün bulunduğu Kötekli mahallesindeki mekânsal örüntülerin ise tamamen   niversite   ğrencilerinin talepleri doğrultusunda   killendiği görülmüştür. Yapılan iki ziyaretten birisi öğrencilerin olmadığı yaz döneminde diğeri ise pandemi sonrası okulların açık olduğu dönem olduğu için sokaklardaki   ğrenci nüfusu belirgin   kilde göze çarpmaktadır. Yine aynı   kilde Kötekli’de yeme içme ve eğlence mek  nlarının da   ğrenci talepleri doğrultusunda   killendiği gözlenmektedir. Burger King, Popeyes gibi küresel gıda zincirlerinin   niversite kampüsünün girişinde a ıldığı, yeni dönemde 3. Nesil kahveci olarak bilinin kahve dükkanlarının da   niversite kampüs girişinde a ıldığı görülmüştür (Foto 5-6-7).

Foto 5: Kötekli mahalle merkezi

Foto 6: Kötekli mahalle merkezi

Foto 7: Kötekli mahalle merkezi

Kötekli'deki binalarda, sokaklarda ve emlakçılarda asılı olan ilanlarda, öğrenci taleplerine uygun olarak 1+1, 2+1 gibi eşyalı daire ilanları ön plana çıkmaktadır (Foto 8-9-10).

Foto 8: Kötekli'de apart ilanları

Foto 9: Kötekli'de öğrenci apartı olarak kullanılan yeni bir bina.

Foto 10: Kötekli’de emlakçı ilanı.

Foto 11: Kötekli kadın öğrenci apartları. Kötekli’de buluna yerleşim yerlerinin neredeyse çoğunda apart veya yurt olduğunu belirten bir tabela olmamasına rağmen binanın kapısına asılan notlarda buranın apart veya yurt olduğu anlaşılmaktadır (Örneğin öğrencilerin giriş saatlerini belirten veya erkek giremez gibi a4 üzerine asılmış küçük duyurular yer almaktadır).

Kötekli'ye mutlak olarak en yakın mahalle olan Yeniköy bir kısmı Karabağlar yaylasının da içine bulunduğu bir yerleşim alanıdır. Mahallenin Kötekli'ye dolayısıyla üniversiteye yakın olan bölgesinde üniversite öğrencilerinin talepleri ile şekillenen yeni konutların olduğu ve aynı zamanda yenilerinin inşasının yoğun bir şekilde devam ettiği görülmüştür (Foto 12-13-14). Kötekli'de yer bulamayan veya kiralari yüksek gelen öğrencilerin Yeniköy'de ev tuttuğu bilinmektedir. Mahallenin diğer yerleşim örüntüsünü ise villa tipi evler oluşturmaktadır. Bunların bir kısmı da Karabağlar yaylasında bulunan yüksek duvarlı korumalı evlerdir. Kötekli'ye göre sakin bir yerleşim alanı olan Yeniköy'de ciddi oranda konut yapımının devam ettiği görülmüştür.

Foto 12: Yeniköy mahalle görünümü

Foto 13: Yeniköy'de yapımı devam eden yeni konutlar

Foto 14: Yeniköy eşyalı kiralık ilan

2004 imar planından sonra kentin doğu aksında yer alan ve yeni gelişme alanlarından biri olarak belirlenen Düğerek mahallesi kent merkezine yakın bir yerleşim yeridir. Mahallede yeni konutların yapımının ve yoğun altyapı çalışmalarının devam ettiği görülmüştür. Yerleşim örüntüsünü ise çoğunluklu 2 katlı villa tipi evler oluşturmaktadır. Bölge sakin olması nedeni ile kent merkezindeki yoğunluktan kaçanların tercih ettiği düşünülmektedir. Bu bölgede oluşa konut arzının üniversitenin dolaylı etkilerinden olduğunu söylemek mümkündür (Foto 15-16-17-18).

Foto 15: Düğerek mahalle görünümü

Foto 16: Düğerek girişinde inşa edilen yeni tip konutlar

Foto 17: Düğerek'te inşa edilen yeni tip konutlar

Foto 18: Düğerek'te inşa edilen yeni tip konutlar

KAYNAKÇA

- Albeni, M. (2000). Yükseköğretim Kurumlarının Gelişmekte Olan Bölgeler Üzerine Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5. 137-165.
- Altıntaş, V. (2015). *Türkiye’de Üniversitelerin Bölgesel ve Yerel Gelişmeye Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akengin, H., & Kayk1, A. (2013). Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28.501-525.
- Blackwell, M., Cobb, S., & Weinberg, D. (2002). The Economic Impact of Educational Institutions: Issues and Methodology. *Economic Development Quarterly*, 16(1), 88–95.
- Caffrey, J., Isaacs, H.H. (1971). *Estimating The Impact Of A College Or University On The Local Economy*. Washington, Dc: American Council On Education.
- Cortes, A. (2004). Estimating The Impacts Of Urban Universities On Neighborhood Housing Markets: An Empirical Analysis. *Urban Affairs Review*, Vol:39, No:3, January.342-375.
- Çalışkan, V. & Sarış, F. (2008). Çanakkale Şehrinde Üniversite ve Konut İlişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(20), 215-237
- Çetin, M. (2007). Bölgesel Kalkınma ve Girişimci Üniversiteler. *Ege Akademik Bakış* 7(1). 217-238.
- Doğan, A. E. (2002), *Birikimin Hamalları*, 1. Baskı, İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Ercan, F. (2004) Sermaye Birikiminin Çelişkili Sürekliliği, *Neoliberalizmin Tahribatı* içinde, Neşe Balkan ve Sungur Savran (haz.), İstanbul: Metis Yayınları. 9-43.
- Erendil-Türkün, Asuman. (2000). Mit ve Gerçeklik Olarak Denizli- Üretim ve İşgücünün Değişen Yapısı: Eleştirel Kuram Açısından Bir Değerlendirme, *Toplum ve Bilim* 86, 91-117, İstanbul.
- Felsentein D. (1996). The University in The Metropolitan Arena: Impacts And Public Policy Implications. *Urban Studies*, 33(9).1565-1580.
- Gündoğdu, H. M., & Özkök, M. K. (2017). Kentsel Değişim-Dönüşüm Sürecinde Üniversitelerin Rolü" Kırklareli Örneği. *Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*, Der: Nişancı, E., İzmen, Ü., ve Bostancı, S. H. Umuttepe Yayınları. 80-115.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye ‘de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*

Cilt: 14- Sayı: 1-2, 57-72.

- Işık, Ş. (2008a). *Türkiye’de Üniversitelerin Kentlerin Gelişimi ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri: Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Işık, Ş. (2008b). Türkiye’de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(10). 159-181.
- Işık, Ş. (2009). Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), 27-37.
- Işık, Ş., & Zoğal, V. (2017). Turizm Kentleşmesi Kavramı: Antalya Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 26(2). 71-94.
- Işık, Ş., & Başaran, E. (2021). Üniversitenin Kentin Nüfus Yapısına Etkisi: Gümüşhane Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2). 359-382.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri. O. Baydar İçinde, *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 250-258
- İnceköse, Ü., Yörür, N. & Çırak, A.A. (2020). Muğla Ovası’nda Amaç Dışı Yapılaşma ve Yitirilen Gelenek. *Ege Mimarlık*. 2(106). 44-49.
- Kahraman. M. (2018). *Menteşe Yöresinde Şehirler ve Şehirleşme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, M. (2002). “*Üniversitelerin Sosyo-ekonomik Gelişimdeki Rolü ve Önemi (Muğla Üniversitesi Örneği)*”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavili-Arap, S. (2007). “*Türkiye’de Üniversitelere İlişkin Politikalar ve Üniversitelerin Kuruluş Yer Seçimi*”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, G. (2014). Adıyaman Üniversitesinin Kentsel Mekân ve Sosyal Çevre Üzerindeki Etkisi (Altınşehir Mahallesindeki Haneler ve İşletmeler Üzerine Bir İnceleme). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(16). 231-259.
- Koca, F. (2015). “‘Muğla’da Kentsel Büyüme ve Çeper-Kuşak Oluşumu ve Değişen Kent Formu’”, *Türkiye Kentsel Morfoloji Sempozyumu Temel Yaklaşımlar ve Teknikler Bildiriler Kitabı*. Mersin. 22-23 Ekim. 217-230.
- Kendir, H. (2020). Türkiye’de Üniversitelerin Dönüşümü: Küreseli Yakalamak ya da Ulusal ve Yerelle Bütünleşerek Taşralamak. *Toplum ve Hekim*. 35, 389-400.
- Nalbantoğlu, H. Ü. (2003). Üniversite AŞ de bir ‘homo academicus’: “ersatz” yuppie akademisyen. *Toplum ve Bilim*, 97. 7-42

- Niray, N. (2002). Tarihsel Süreçte Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:9. 1-27
- Onsekiz, D. (2018). Öğrencileşen Kentlerin Yeni Konut Sunum Biçimi “Apart”: Uşak Üniversitesi ve Uşak Kenti Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt:11 Sayı: 57*.215-226.
- Özsalmanlı, A. Y., Pank, Ç. (2012). Muğla’da Büyükşehir Belediyesi Yapılması Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sayı 2*.1-26.
- Perry, D.C., & Wiewel, W. (2008). *Global Universities And Urban Development: Case Studies And Analysis*. Routledge.
- Sankır, H., Demir Gürdal, A. (2014). Bülent Ecevit Üniversitesi’nin Zonguldak’a Etkileri ve Kentin Üniversite Algısı, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt:10, Sayı:2.90-98.
- Sargın, S. (2006). *Şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Sargın, S. (2007). Türkiye’de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi*, 3(5). 133-150.
- Savaş-Yavuzçehre, P. (2016). Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1). 235-250.
- Siegfried, J., Sanderson, A. R., & Mchenry, P. (2007). The Economic Impact Of Colleges and Universities. *Economics Of Education Review* 26, 546-558.
- Smith D.P. (2002). Patterns And Processes Of ‘Studentification’ İn Leeds. *Regional Reviews* 11, 17–19.
- Smith, N., &Williams, P. (2015), Çağdaş Kentsel Gelişimin Dinamikleri. *Kentin Mutenalaştırılması* içinde, Der. Neil Smith ve Peter Williams, Çev. Melike Uzun. İstanbul: Yordam Kitap. 271-298.
- Smith, N. (2017). *Eşitsiz Gelişim: Doğa, Sermaye ve Mekânın Üretimi*. (Çev. Esin Soğancılar).1. Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Sönmez, M. E. Ve Başkaya, Z. (2013). Üniversitelerin Şehirlerin Ekonomisi ve Şehir İçi Arazi Kullanımı Üzerindeki Etkileri: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği. *III. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı İçinde 10-13 Haziran 2013, Antalya*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.541-552.
- Şengül, T. (2009). “Yerel Devlet Sorunu ve Yerel Devletin Dönüşümünde Yeni Eğilimler”. *Praksis*, Sayı 9, 183-220.

- Şengül, T. (2009), *Kentsel Çelişki ve Siyaset Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Etkisi*, 2. Baskı, Ankara: İmge.
- Şengül, T. (2001). “Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı”. *Praksis*, Sayı 2, 9-31.
- Tekeli, İ. (2011). “*Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*”. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (1988). “Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları, *Defter*, Sayı:5, 130-132.
- Toprak, M.A. (2017). *Kütahya Kentinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Dumlupınar Üniversitesi’nin Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprak, M. A., & Işık, Ş. (2018). Dumlupınar Üniversitesi'nin Kütahya'nın Konut Piyasasına Etkileri. *Ege Coğrafya Dergisi Cilt: 27(2)*, 91-110.
- Türkay, M. (2006). Türkiye’de Kapitalist Sermaye Birikiminin “Ulusal” Dönüşümü. *Türkiye’de Kapitalizmin Gelişimi*. Demet Yılmaz, Ferhat Akyüz, Fuat Ercan, Koray Y. Yılmaz, Tolga Tören ve Ümit Akçay içinde. Ankara: Dipnot Yay.19-36.
- Varış, F. (1976). “Yeni Üniversitelerin ve Fakültelerin Kurulmasında Uygulanabilecek Ölçütleri”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(1).73–93.
- Williams, P. (2015). Mekânsal Yeniden İnşa ile Sınıf Oluşumu: Avustralya, Britanya ve Birleşik Devletlerdeki Mutenalaştırmaya İlişkin Bir Yeniden Değerlendirme. *Kentin Mutenalaştırılması* içinde, Der. Neil Smith ve Peter Williams, Çev. Melike Uzun. İstanbul: Yordam Kitap.83-111.
- Yıldız, N. (2010). Neoliberal Küreselleşme ve Üniversite. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi 10 (35)*.14-23.
- Yılmaz, C. (2011). Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi. *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 25.1-18.
- Yılmaz, M. K. & Kaynak, S. (2012). Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Üniversitelerin Rolü ve Yöre Halkının Üniversite’den Beklentileri ile İlgili Bir Uygulama, *Deü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt. 13 Sayı. 4. 55-73.

ÖZGEÇMİŞ

2007 yılında Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde lisans eğitimime başladım. 2011 yılında Marmara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde bölümünden mezun oldum. 2019 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü' nde Beşerî ve İktisadi Coğrafya alanında Yüksek Lisans eğitimime başladım.

